

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI
SOSYOLOJİ BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**BİR MÜLTECİ KAMPINDA GÜNDELİK HAYAT:
İSLAHIYE KAMPI**

Danışman

Prof. Dr. Mustafa AYDIN

Hazırlayan

Cemile BİÇER

Konya-2018

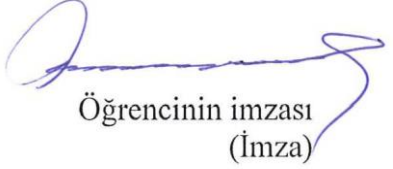
T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	Cemile BİÇER		
	Numarası	144205001025		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Sosyoloji/ Sosyoloji		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒	Doktora	☐
	Tezin Adı	Bir Mülteci Kampında Gündelik Hayat: İslahiye Kampı		

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin imzası
(İmza)

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Yüksek Lisans Tezi Kabul Formu

Öğrencinin	Adı Soyadı	Cemile BİÇER		
	Numarası	144205001025		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Sosyoloji/ Sosyoloji		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒	Doktora	☐
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Mustafa AYDIN		
Tezin Adı		Bir Mülteci Kampında Gündelik Hayat: İslahiye Kampı		

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan **Mülteci Kamplarında Gündelik Hayat: İslâhiye Kampı Örneği** başlıklı bu çalışma 03.15.2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı	Danışman ve Üyeler	İmza
Prof. Dr. Mustafa AYDIN	Danışman (Kabul)	
Dr. Öğr. Ü. Müşerref YARDIM	Dış Üye (Kabul)	
Doç. Dr. Mehmet Ali AYDEMİR	Üye (Red)	

ÖNSÖZ

Son yıllarda ekonomik, sosyal ve çevresel olaylardan dolayı göç hareketliliğinin arttığı gözlenmektedir. Savaşlar, doğal afetler, devlet tarafından gerçekleştirilen zorunlu mekânsal değişiklikler göçün başlıca nedenleri arasında yer almaktadır. Sığınmacı ve göçmenlerin büyük bir oranı ekonomik ve siyasi nedenlere bağlı olarak Ortadoğu, Asya ve Afrika'da ülkelerinden göç etmek durumunda kalmaktadır. Türkiye; hem komşu ülkelerde yaşanan siyasi krizlerin etkisinden kaçmaya çalışan bireyler için güvenli bir liman, hem batı ve kuzey bölgelerde bulunan ülkelere göç etmek isteyenler için transit geçiş bölgesi hem de komşularına göre daha iyi şartlarda çalışma fırsatı sunan ve iş gücü gereksinimi olan bir ülke konumundadır. Türkiye'ye ulaşan Suriyeliler, Türkiye nüfusunun yaklaşık %4'üne ulaşmıştır. Suriyelilerin, yaşadıkları sınır illerindeki yaşamı sosyal, siyasi, ekonomik ve iş gücü açısından daha çok olumsuz yönde etkilediği gözlenmektedir. Suriyelilerin büyük bir bölümü kamplarda, kampların dışında ve farklı şehirlerde yaşamaktadır. Bu konuda özellikle kamplarda kalan mültecilerin temel ihtiyaçlarının karşılanması ve bunların sonuçları konusunda çok sayıda çalışma ve araştırmadan söz etmek mümkündür. Bununla birlikte bir Suriyeli Mülteci Kampındaki yaşamın tüm boyutlarıyla ele alındığı araştırmaların sayısı oldukça azdır. Bu tezde İslahiye Suriyeli Sığınmacılar kampında kalan bireylerin, kamp yaşamına ilişkin görüşlerinden hareketle mülteci kamplarındaki yaşam çok boyutlu ele alınmıştır. Bu çalışmayla mülteci kamplarındaki yaşam koşullarını iyileştirmek için kalıcı ve kapsamlı bir çözüm yollarının geliştirilmesine katkılar sağlanacağı düşünülmektedir. Bu amaçla hazırlanan bu tezi her aşamasında bilimsel olarak yardımlarını esirgemeyen değerli hocam Prof. Dr. Mustafa AYDIN'a ve maddi manevi destekleriyle yanımda olan aileme teşekkür etmeyi borç bilirim.

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Cemile BİÇER		
	Numarası	144205001025		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Sosyoloji/ Sosyoloji		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒	Doktora ☐	
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Mustafa AYDIN		
Tezin Adı	Bir Mülteci Kampında Gündelik Hayat: İslahiye Kampı			

ÖZET

Türkiye hem komşu ülkelerde yaşanan siyasi krizlerin etkisinden kaçmaya çalışan bireyler için güvenli bir liman, hem batı ve kuzey bölgelerde bulunan ülkelere göç etmek isteyenler için transit geçiş bölgesi hem de komşularına göre daha iyi şartlarda çalışma fırsatı sunan ve iş gücü gereksinimi olan bir ülke konumundadır Suriye’de iç karışıklıkların tırmanması sonucu, Suriye halkının yarısından fazlası yaşadığı bölgeleri terk etmek zorunda kalmıştır. Suriye’yi terk etmek zorunda kalan insanların yarısından fazlası Türkiye’de yaşamaya başlamıştır. Suriyelilerin büyük bir bölümü kamplarda, kampların dışında ve farklı şehirlerde yaşamaktadır. Suriyeli Mülteci Kampındaki yaşamın tüm boyutlarıyla ele alındığı araştırmaların sayısı oldukça azdır. Bu tezde İslahiye Suriyeli Sığınmacılar kampında kalan bireylerin, kamp yaşamına ilişkin görüşlerinden hareketle mülteci kamplarındaki yaşam çok boyutlu ele alınmıştır.

Bu çalışmanın amacı Türkiye’de kamplarda kalan Suriyeli mültecilerin kamp içerisindeki yaşamlarını, yaşam kalite ve doyumlarını onların görüşleri açısından betimlemek ve bu konudaki değişimleri “kamp sosyolojisi” temelinde açıklamaktır. Bu amaçla Türkiye’de kamplarda kalan Suriyeli mültecilerin görüşlerine göre kamp içerisindeki yaşam nasıl olduğu ve Türkiye’de kamplarda kalan Suriyeli mültecilerin yaşam kalitesi ve yaşam doyumu algıları çok yönlü olarak ele alınmıştır.

Gaziantep’te İslâhiye Suriye Mülteci Kampındaki yaşamın çok yönlü olarak analiz edildiği bu çalışmada karma araştırma yöntemi kullanılmıştır. Karma araştırma yöntemi ile çalışmada önce nitel araştırma yönteminin ilkelerine uygun olarak Suriyeli katılımcılarla yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmış, daha sonra ise nicel araştırma yöntemleri ile araştırma kapsamındaki bireylere ölçekler uygulanmıştır. Bu kapsamda iki araştırma yöntemiyle elde edilen bulgular bir araya getirilerek yorumlanmıştır. Araştırma AFAD’ a bağlı İslâhiye Suriye Mülteci Kampında barınmakta olan Suriyeli katılımcılar

üzerinde yürütülmüştür. Çalışmaya ve araştırma sorularına gönüllü olarak cevap veren 22 Suriyeli mülteci araştırma grubuna alınmıştır. Kampta yaşayan katılımcıların araştırma konusu olan kamp yaşamına ve sorunlarına ilişkin görüşlerini ortaya koymak amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme formu, dünya sağlık örgütü yaşam kalitesi ölçeği ve yaşam doyum ölçekleri kullanılmıştır.

Araştırmanın bulgularına göre kamplarda yaşayan Suriyeli sığınmacıların sosyo-ekonomik durumlarının oldukça düşük düzeyde ve basit bir yaşam tarzına sahip olduğu görülmektedir. Katılımcıların görüşlerine göre kampın tercih edilme nedenlerinden en önemlileri, burasının konforlu, düzenli ve hizmetlerin niteliğinin yüksek olması ile Suriyeli sığınmacıların dışarıda yaşamlarını idame ettirme açısından yeterli sosyo-ekonomik düzeye sahip olmamaları gösterilmektedir. Sığınmacılara göre kamp ortamı birçok açıdan dışarıya göre daha güvenilir bir ortam sağlamaktadır. Araştırma bulgularına göre Suriyeli sığınmacıların kampta kendileri için en çok sorun olan ve rahatsız edici durumların ise yangın tehlikesi, temizlik, su ve elektrik kesintilerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Bununla birlikte kamptaki düzensiz işleyişler, kapısının erken kapanması, malzeme kalitesizliği ve hırsızlık da kısmen sorun olarak dile getirilmiştir. Katılımcıların çoğunluğu kampta kalmak istemektedirler. Kampta kalan Suriyeli mülteciler kamp içerisinde dil, kültür ve gelenekleri dış ortama göre korumanın daha kolay olduğunu ifade etmişlerdir. Ülkelerinden herhangi bir sebeple göç eden insanların kendi kültürlerini yaşama imkânı sağlanması sınırların ötesinde bile olsa insani bir gerektir. Kamp ortamındaki sosyal ilişkilerin niteliğine bakıldığında Suriyeli sığınmacıların tamamı sadece aile ve akrabalarla değil kamp içerisinde herkesle ilgilendiklerini ve etkileşime girdiklerini ifade etmişlerdir. Araştırmada Suriyeli sığınmacıların kamp yaşamına ilişkin taleplerinden birisi de kampta daha fazla sosyal etkinlik ve programın düzenlenmesi konusundadır. Araştırmanın ikinci boyutunda ise katılımcılara Dünya Sağlık Örgütü'nün Yaşam Kalitesi Ölçeği ve Yaşam Doyumu ölçeklerinin uygulanmasıyla ortaya konan bulgulara ilişkindir. Yaşam Kalitesi ölçeğinin alt boyutlarından ve toplamından elde edilen puanlara göre Suriyeli sığınmacıların psikolojik, sosyal, çevresel ve toplam yaşam kalitesi algılarının düşük düzeyde olduğu görülmüştür. Diğer taraftan Yaşam Doyum Ölçeğinin uygulama sonuçlarına göre katılımcıların yaşam doyum algılarının oldukça düşük düzeyde olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Suriyeli Sığınmacılar, Mülteci Kampı, Kamp Sosyolojisi, Yaşam Kalitesi, Yaşam Doyumu

T. C.

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Cemile BİÇER		
	Numarası	144205001025		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Sosyoloji/ Sosyoloji		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒	Doktora ☐	
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Mustafa AYDIN		
Tezin İngilizce Adı		The Everyday Life in Camp: İslahiye Camp Example		

SUMMARY

Turkey is a safe haven for individuals trying to escape from the influence of political crisis in the neighboring countries, a transit area for those who want to migrate to countries located in the western and northern regions and also a country that offers the opportunity to work in better conditions than its neighbors and needs a workforce. As a result of the escalation of internal turmoil in Syria, more than half of the Syrian people were forced to leave the areas where they live. More than half of the people who were forced to leave Syria began to live in Turkey. Most of the Syrians live in camps, outside the camps and in different cities. The number of researches in all aspects of life in the Syrian Refugee Camps are very low. In this thesis, the lives of the people living in the refugee camps of the İslahiye Syrian Refugee Camps were studied in multi-dimensional perspective based on their opinions about camp life.

The aim of this study is to describe the lives of the people living in the camp of Syrian refugees, to describe the quality of their lives and their satisfactions in terms of their views and to explain the changes on the basis of "camp sociology". For this purpose, how the life in the camp, their perceptions of quality of life in the camp and life satisfaction were investigated as multidimensional way according to the views of the Syrian refugees living in the camps in Turkey

In this study, a mixed research method was used in this study in which life in the İslahiye Refugee Camp in Gaziantep was analyzed. In the study with mixed research method, firstly semi-structured interviews were conducted with Syrian participants in accordance with the principles of qualitative research method. Then, as a quantitative research method scales were applied to the individuals in the scope of the research. In this context, the findings obtained by two research methods were gathered and interpreted. The research was carried out on Syrian refugees living in İslahiye Syrian Refugee Camp which

is run by AFAD. Twenty-nine Syrian refugee respondents who voluntarily responded to the study questions were included in the study. The semi-structured interview form, the world health organization quality of life scale and life satisfaction scales were used in order to reveal the views of the participants living in the camp about the life and problems of the camp.

According to the findings of the study, it is seen that the socio-economic status of the Syrian refugees living in the camps has a very low socio-economic level and a simple lifestyle. According to the participants' opinions, the most important reasons for choosing the camp are the comfortable, regular and high quality of services and the lack of adequate socio-economic status of Syrian refugees to maintain their lives outside of the camp. According to the asylum seekers, the camp environment provides a more reliable environment in many aspects. According to the findings of the research, it is seen that the most problematic of the Syrian refugees in the camps and the disturbing situations are the fire hazard, cleanliness, water and power outages. However, irregular operations in the camp, the early closure of the door, the poor quality of the material and the theft were also partly expressed as problems. The majority of the participants want to stay at the camp. The Syrian refugees in the camps stated that it was easier to protect the language, culture and traditions in the camps compared to the external environment. When we look at the nature of social relations in the camp environment, all Syrian refugees stated that they were interested and interacted not only with family and relatives but also with everyone in the camp. In the research, one of the demands of the Syrian refugees regarding the camp life is about organizing more social activities and programs in the camp. The second dimension of the research is related to the findings of the Quality of Life Scale of World Health Organization and the findings of the Life Satisfaction Scale. According to the scores obtained from the subscales and the total of the Quality of Life Scale, the psychological, social, environmental and total quality of life perceptions of the Syrian refugees were found to be low. On the other hand, according to the results of the Life Satisfaction Scale, life satisfaction perceptions of the participants were found to be quite low.

Key Words: Syrian Refugees, Refugee Camp, Sociology of Camp, Quality of Life, Life Satisfaction

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	IV
İÇİNDEKİLER	IX
ŞEKİLLER TABLOSU	XI
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. Göç Kavramı	3
1.1. Tarihi Süreç Olarak Göç	7
1.2. Göçün Nedenleri	8
1.3. Göçün Sonuçları	11
1.4. Göçe İlişkin Kuramsal Yaklaşımlar	13
1.5. Göç Tipleri	19
1.5.1. İç ve Dış Göç	20
1.5.2. Gönüllü ve Zorunlu Göç	22
1.5.3. Kalıcı ve Geçici Göç	24

İKİNCİ BÖLÜM

1. Sığınmacı Kavramı	25
2. Göçmen Kavramı	26
3. Mülteci Meselesine Genel Bir Bakış	27
4. Mültecilere Tanınan Haklar	29
4.1. Yaşama Hakkı	30
4.2. Din ve Vicdan Özgürlüğü	31
4.3. Öğrenim Hakkı	32
4.4. Düşünce Özgürlüğü	33
4.5. Çalışma Hakkı	33
4.6. Seyahat Etme ve Yerleşme Hakkı	35
5. Dünya Genelinde Mülteci Sorunu ve Türkiye’de Yapılan Yasal Düzenlemeler	36
6. Türkiye’de Bulunan Mülteci/Sığınmacılara İlişkin Bilgiler	42
7. Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’ye Etkileri	47

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

2. Mülteci Kamplarında Gündelik Hayat: İslahiye Kampı Örneği	55
2.1. Amaç	55

2.2.Sınırlıklar	56
2.3.Yöntem	56
2.4.Araştırma Grubu	57
2.5.1.Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu	58
2.5.2.Yaşam Kalitesi Ölçeği	60
2.5.3.Yaşam Doyumu Ölçeği	61
2.6.Verİ Analiz Teknikleri.....	61
BULGULAR	62
SONUÇ ve ÖNERİLER	92
KAYNAKLAR	110

ŞEKİLLER TABLOSU

Şekil 1: Göç Kuramlarının Sınıflandırılması (Kaya, 2018: 50)	14
Şekil 2: Göç Tipleri	20
Şekil 3: Dünya Üzerinde Göç Hareketleri (Kaynak: http://afp-cv.blogspot.com/2017/05/world-immigration-map.html)	38
Şekil 4: Avrupa'ya Gerçekleşen Göç Hareketleri (Kaynak: http://aknextphase.com/tag/european-migration)	40
Şekil 5: Türkiye'deki Mülteci Kamplarının Bulunduğu Merkezler (Kaynak: https://dagmedya.net)	45

GİRİŞ

Sosyal ve toplumsal birçok olayla ilişkilendirilen göç olgusu, insanlık tarihi kadar eski bir olgudur. Tarih boyunca insanların doğal afetler, savaşlar, baskılar, iklim değişiklikleri, su ve besin kaynaklarının azalması veya yok olması gibi faktörlere bağlı olarak göç ettikleri görülmektedir. Son yıllarda ekonomik, sosyal ve çevresel olaylardan dolayı göç hareketliliğinin arttığı gözlenmektedir. Savaşlar, doğal afetler, devlet tarafından gerçekleştirilen zorunlu mekânsal değişiklikler göçün başlıca nedenleri arasında yer almaktadır. Sığınmacı ve göçmenlerin büyük bir oranı ekonomik ve siyasi nedenlere bağlı olarak Ortadoğu, Asya ve Afrika'da ülkelerinden göç etmek durumunda kalmaktadır. Tarihi derinliği itibarı ile Anadolu toprakları dünyanın farklı bölgelerinden gelerek sığınan insanlar için de bir 'liman/ sığınak ülke' olmuştur. Türkiye'nin Cenevre Sözleşmesine 'coğrafi çekince' şartı ile imza atması uluslararası kamuoyu ve AB tarafından her fırsatta eleştiri konusu yapılmaktadır. Türkiye'nin eleştiriler karşısında refleksinin temel eksenini güvenlik endişeleri oluşturmaktadır. Son yıllarda yoğunlaşan biçimde, Soğuk savaş döneminden itibaren AB üyesi ülkeler Türkiye'yi iltica ve göç hareketleri açısından 'tampon bölge' olarak değerlendirmeye çalışmaktadırlar. Türkiye'nin endişesi mültecilik statüsünün potansiyel iltica arayanlar için cazibe faktörü haline dönüşmesidir (Sağiroğlu, A.Z. 2015:9). Türkiye hem komşu ülkelerde yaşanan siyasi krizlerin etkisinden kaçmaya çalışan bireyler için güvenli bir liman, hem batı ve kuzey bölgelerde bulunan ülkelere göç etmek isteyenler için transit geçiş bölgesi hem de komşularına göre daha iyi şartlarda çalışma fırsatı sunan ve iş gücü gereksinimi olan bir ülke konumundadır. Göçmenlerin nihai amaçlarından biri Türkiye'nin kara ve deniz sınırları vasıtasıyla Avrupa Birliği ülkelerine gidebilmektir. Göçmenler karayolu ve deniz yolu başta olmak üzere Türkiye üzerinden belli rotalar kullanarak Batı ülkelerine yönelen düzensiz göç hareketinin oluşmasına neden olmaktadır.

Suriye 22 milyon nüfusa sahip Türkiye'nin komşu ülkelerinden biridir. Nisan 2011 tarihinden itibaren Suriye'de iç karışıklıkların tırmanması sonucu, Suriye halkının yarısından fazlası yaşadığı bölgeleri terk etmek zorunda kalmıştır. Yaklaşık 5,5 milyon Suriyeli ise ülkesini terk ederek mülteci konumuna düşmüştür. Suriye'yi terk etmek zorunda kalan insanların yarısından fazlası (3,2 milyon) Türkiye'de yaşamaya başlamıştır. Türkiye'ye ulaşan Suriyelilerin Türkiye nüfusunun yaklaşık %4'üne ulaşmıştır. Suriyelilerin yaşadıkları sınır illerindeki yaşamı sosyal, siyasi, ekonomik ve iş gücü açısından daha çok olumsuz yönde etkilediği gözlenmektedir. Suriyelilerin büyük

bir bölümü kamplarda, kampların dışında ve farklı şehirlerde yaşamaktadır. Kamplardaki sığınmacıların yaşam alanlarını desteklemek üzere Birleşmiş Milletler, AB, Ülkelerin Kızıllaç ve Kızılay organizasyonları, sivil toplum kuruluşları çok sayıda projeyi uygulamaktadır. Bu konuda özellikle kamplarda kalan mültecilerin temel ihtiyaçlarının karşılanması ve bunların sonuçları konusunda çok sayıda çalışma ve araştırmadan söz etmek mümkündür. Bununla birlikte bir Suriyeli Mülteci Kampındaki yaşamın tüm boyutlarıyla ele alındığı araştırmaların sayısı oldukça azdır. Bu tezde İslahiye Suriyeli Sığınmacılar kampında kalan bireylerin, kamp yaşamına ilişkin görüşlerinden hareketle mülteci kamplarındaki yaşam çok boyutlu ele alınmıştır.

Bu kapsamda tezin birinci bölümünde göçün tanımı, tarihi süreç olarak göç, göçün nedenleri, göçün sonuçları, göçe ilişkin kuramsal yaklaşımlar, göç tipleri, yönü itibarıyla göç tipleri konularına değinilmiştir.

Tezin ikinci bölümünde ise mülteci meselesine genel bir bakış, mülteci, sığınmacı ve göçmen kavramları, mültecilere tanınan haklar, Türkiye'nin göç politikası ve mülteci krizine yaklaşımı, Türkiye'de göç ve mülteciler, mülteci/sığınmacı kampları, mülteci kamplarında yaşam, mülteci kamplarında yaşanan sorunlar, mülteci kamplarında yaşam kalitesi ve yaşam doyumu konularına değinilmiştir.

Tezin son bölümünde ise araştırma metodolojisi, amaçları, araştırma grubu, veri toplama araçları, veri analiz teknikleri, bulgular ve analiz, sonuç, tartışma ve öneriler başlıklarına yer verilmiştir. Ayrıca birebir yapılan özel görüşmelerde sorulan sorulara verilen cevaplardan yola çıkılarak derlenen notlara yer verilmiştir.

*Bir yangın gibi taşıyıp durduk
Kederi ve acıyı göğsümüzde
Yer gök duman içindeydi sanki
Genzimizi yakıyordu ayrılıklar **

BİRİNCİ BÖLÜM

1. Göç Kavramı

Sosyal ve toplumsal birçok olayla ilişkilendirilen göç olgusu, insanlık tarihi kadar eski bir olgudur. Tarih boyunca insanların doğal afetler, savaşlar, baskılar, iklim değişiklikleri, su ve besin kaynaklarının azalması veya yok olması gibi faktörlere bağlı olarak göç ettikleri görülmektedir. Nüfusun bir yerden başka bir yere hareketi olarak tanımlanabilen göç kavramı insanlık tarihi kadar eski bir olgudur (Koyuncu, 2011: 131). İnsanlık tarihinin gelişimi, toplumlar arası etkileşimin sağlanması ve sosyal ilişkilerin güçlenmesi güç hareketlerine bağlı olarak düzenlenmiştir. Geçmişten günümüze kadar göç kavramının farklı bileşenlere bağlı olarak değiştiği ve dönüştüğü gözlenmektedir. İlkel topluluklar için göç etmek insan ve doğanın bir mücadelesinin sonucudur. Modernleşme ve teknolojik imkanların hızla artması sonucu küreselleşme, ekonomik ve teknolojik etkenler toplumları ve insan kaynaklarını doğrudan etkilemiştir. Bu gelişmeler modern çağda oluşan göçlere yön vermektedir. Tarihsel süreç boyunca göçe neden olan faktörler incelendiğinde, göç olgusunun yön değiştirdiği ve göç kavramının bağlamının genişlediği görülmektedir. Günümüzde göç kavramı daha derin ve karmaşık nedenlere bağlı olarak açıklanmaktadır. Kaya (2018: 9), göçün; kültürleşmenin gerçekleşmesi, kent ve köy arasındaki farklılıkların azalması, işgücü kaynaklarının paylaşılması, farklı kültürel değerlere sahip toplumların yakınlaşması ve yabancılaşma gibi toplumsal işlevlerin gerçekleşmesinde önemli bir yere sahip olduğunu ifade etmiştir. Sonuç olarak, göç toplumsal dönüşümlerin temelinde yer alan önemli bir olgudur, son yıllarda araştırılan ve üzerinde durulan güncel konular arasında yerini almıştır.

Brettel ve Hollifield, (2015: 11), göç hareketlerinin ve sonuçlarının toplumların ve bireylerin yaşamlarının tüm boyutlarına etki ettiğini ifade etmiştir. Bu bakımdan, göç

* Ahmet Telli/ Göç Şiiri

kavramı sosyoloji, iktisat, antropoloji, coğrafya ve uluslararası gibi bilim dalları tarafından farklı açılardan ele alınarak incelenmektedir. Antropoloji sosyal, kültürel ve toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında göç hareketlerini incelemektedir. Göç veren ve alan ülkelerin kültürlerarası düzeyde kıyaslanması ile ilgilenmekte ve ortaya çıkan gelişmeleri daha çok göçmenler açısından ele almaktadır. Araştırmacılar göç hareketlerinin nedenlerini ve sonuçlarını göç sürecinin aktörlerini temel alarak belirlemeye çalışmıştır. Sadece bazı insanların neden göç ettiğini, bazılarının ise neden göçe hiç kalkışmadığını, yeni yerleşim birimlerinin nasıl kurulduğunu, göçmenlerin yerleşim birimlerine nasıl yerleştikleri ve yeni koşullara nasıl uyum sağladıklarını araştırmak göç olgusunun daha iyi anlaşılmasına yardımcı olmuştur.

Sosyal bilimlerde geliştirilen farklı bakış açıları göç kavramına bağlamsal anlamda çeşitlilik kazandırılmıştır. Antropoloji biliminde insan hareketleri ve nüfus dinamiği önemli unsurlardır. Bu bilim dalında göç, insanların coğrafi hareketliliğine ve bu hareketliliğin oluşturduğu nüfus dinamiğine bağlı olarak tanımlanmaktadır. Eminoğlu ve Suavi, (2003: 341) sosyolojinin bakış açısına göre göç kavramını ulusal, mekânsal ve toplumsal boyutu olan geniş çaplı bir kavram olarak tanımlamaktadır. Göç hareketleri siyasal sınırların ötesinde yeni gelişen yerleşim birimlerine ve toplumlara doğru gerçekleşen kalıcı bir harekettir (Marshall, 2005: 685). Göç kavramı siyaset bilimciler tarafından farklı bir boyutta ele alınmaktadır. Siyasiler göç kavramını yönetsel ve siyasi sınırları içinde değerlendirmektedir. Coğrafya bilimi göçün ekonomik nedenlerine daha çok odaklanmaktadır. Buna göre, göç daha elverişli ve daha iyi geçinme ve yaşama koşullarını bulmak amacıyla bir yerleşim biriminde başka bir yerleşim birimine taşınma işlemidir (Toksöz, 2006: 109). BM göçü, birey veya bireylerin sürekli ikamet etmek amacıyla bir coğrafi bölgeden bir başka coğrafi bölgeye doğru hareket etmesi, yönetsel ve siyasi sınır veya sınırları aşarak yer değiştirmesi olarak tanımlamıştır.

Kaya'ya (2018: 11) göre, istatistik bilimi ile uğraşan insanlar için göç, toplumdaki değişimlerin gözlenmesinde önemli bir faktördür. Göç hareketleri toplumun nüfusunu, yaş ortalamasını, cinsiyet dağılımı ve aile ile ilgili özelliklerini doğrudan etkilemektedir. İstatistikçiler göç olgusunun oluşturduğu toplumdaki nicel değişimlere odaklanarak birtakım çıkarımlara ulaşmaya çalışmaktadır. Sosyologlar ise göçün nedenleri ile daha çok ilgilenmektedir. Göçmenlerin yerel toplum ile nasıl bütünleştiğini, göçmenlerin çevrelerine uyum sağlamak için nasıl mücadele ettiklerini ve göç alan toplumların

özelliklerini araştırmak sosyologların ilgi alanına girmektedir. İktisat bilimi ise göçün ekonomik nedenleri ve sonuçları ile ilgilenmektedir. Göçmenlerin rasyonel olarak daha fazla çıkar ve fırsat elde etmek için göstermiş olduğu çaba ve bunların sonuçları iktisatçıların çalışma alanına girmektedir. Siyaset bilimciler ve hukukçular ise devletlerin çıkarları doğrultusunda göç hareketlerini nasıl yönlendirdiği, göç akınlarına karşı devletlerin üstlendiği rolleri ve göçmenlerin toplum ile uyum sağlaması için alınan kararlar ve bunların sonuçları ile ilgilenmektedir. Göçlerin mekânsal açıdan etkileri, göçmenlerin istihdam alanları, etnik grupların oluşumu ve gelişimi ise Coğrafyacılardan çalışma alanına girmektedir.

İletişim bilimleri çoğunlukla göç olgusunu sosyal iletişim ve medya açısından incelemektedir. Başka bir deyişle göç, değişimin sosyal boyutu ile daha çok ilgilenmektedir. Bu nedenle göç ile ilgili iletişim araştırmalarının sosyolojik araştırmalara yakın olduğu gözlenmektedir. Sosyologların tanımları incelendiğinde göç; ekonomik, siyasi, ekolojik veya bireysel nedenlerle, bir yerden başka yere yapılan kısa, orta veya uzun vadeli hareketlerdir. Bu hareketler geriye dönüş veya sürekli yerleşim amacına dayanan coğrafi, toplumsal ve kültürel bir yer değiştirme hareketidir (Yalçın, 2004: 13). Bu tanımda, göç olgusunun hem coğrafi hem de sosyal ve kültürel boyutlarına değinilmektedir. Göçün, göç veren ve göç alan bölgelerin sosyal ve kültürel yapılarını değiştirme potansiyeli bulunmaktadır. Toplumsal değişim, kentleşme, demografik değişim, yeni kurumların oluşturulması, sosyal ilişkilerde değişiklikler, sosyal kurumların oluşması, rollerin ve statülerin değişmesinde göç faktörünün etkisi bulunmaktadır. Kültürel değişim, kültürel değerlerin, geleneklerin, yargıların ve bakış açısının değişmesidir. . Özellikle gelişmiş olan ülkeler bir kuşak öncesine göre daha fazla kültürel çeşitliliğe sahiptir (Castles ve Miller, 2008: 416). Bu nedenle, göç çağı dünyamızı ve yaşıyan pek çok toplumun değişmesini sağlamıştır.

Kivisto ve Faist'e göre (2010: 34) modern göç hareketlerinin yönü, bölgelerin ulaşım ve bilişim teknolojilerinin gelişmişlik düzeyi ile yakından ilişkilidir. Ravenstein, ilk göç teorilerinin temellerini atarak göç yasalarını geliştiren ve teknolojinin göç hareketlerine yön veren en önemli değişkenlerden biri olduğunu belirten ilk bilim adamı olarak bilinmektedir. Ona göre, ulaşım ağının gelişmesiyle sanayi bölgelerinin ve yakın çevresinin göç alma potansiyeli artmıştır. İletişim ve ulaşım alanındaki baş döndürücü gelişmeler göç sürecini hızlandırmış, dünyanın bir ucundan diğer ucuna geçişi kolaylaştırmıştır. Göç olgusunu ulaşma bilirlilik kuramı ile açıklayan araştırmacılar, modern

göçlerin iki veya daha fazla ülke arasında yaşam sürdürme olanağı sunduğunu ifade etmiştir.

İçduygu, (2010: 23), göç olgusunun statik özelliklerden ziyade dinamik özellikler ile daha çok ilişkili olduğunu ifade etmiştir. Herhangi bir sebeple başlayan göç hareketleri başka faktörlerin devreye girmesi ile çok farklı bir noktaya kayabilir. Örneğin emek göçü olarak başlayan bir hareket ailelerin birleşmesi, kayıtsız göçün oluşması ve sığınmacı göç hareketi gibi yeni olguların ortaya çıkmasını sağlayabilir. Ekonomik nedenlerle tetiklenen güç hakaretleri sosyal nedenlere bağlı göç hareketlerinin oluşmasını sağlayabilir. Göç olgusunun karmaşık bir yapısı vardır. Uluslararası göçün ortaya çıkmasında etkili olan nedenler ve göçün gerçekleşmesi ile beliren sonuçlar ile birlikte birçok aktörün yer aldığı karmaşık bir olgunun oluşmasına neden olabilmektedir. Göç sürecinde; göç alan, göç veren, göçe geçiş sağlayan, uluslararası örgütleri harekete geçiren unsurlar birlikte işlemektedir.

Castles ve Miller, (2008: 12) göç olgusunun göç hareketlerinin genel ve ortak özelliklerine göre değerlendirilmesinin mümkün olduğunu ifade etmektedir. Göçlerin günlük yaşam içinde toplumsal değişimin ve gelişimin öncüsü olduğu söylenebilir. Bir ülkede göçün birçok türünün aynı anda bulunması mümkündür. Göç günlük yaşam içindeki etkileşim ve değişimi hızlandırmaktadır. Kadınların birçok bölgede birçok göç çeşidinin oluşmasında önemli bir rolünün oynadığını gözlenmiştir. Siyasallaşmanın ve dünya ülkelerinin çok yönlü politikalarının göç hareketlerine yön verdiği belirtilmiştir. Göç hareketleri dünya üzerinde önemli değişimlerin yaşanmasına öncülük etmektedir. Özellikle son 60 yılda göç hareketleri toplumsal anlamda önemli gelişmelerin yaşanmasına neden olmuştur. Bu bakımdan günümüzde birçok bilim adamı göç hareketlerinin nedenleri ve sonuçları üzerinde çalışmalar gerçekleştirmektedir. Yapılan araştırmalarda yola çıkarak modern göçün ortak özellikleri sıralanabilir. Modern göçün en önemli aktörleri olan göç alan ve göç veren bölgelerin ortak özellikleri aşağıda sıralanmıştır (Massey vd., 2008: 6):

- Göç veren ülkeler genel olarak ekonomik sıkıntılar içinde olan ülkelerdir. Bu ülkelerde işsizlik oranı yüksektir ve ihtiyaç duyulandan fazla insan kaynağı bulunmaktadır.
- Göç alan ülkelerde teknolojik alt yapı gelişmiştir. Bu ülkelerde daha az iş göçü gereksinimi bulunmaktadır.

- Göç alan ülkelerde göçmenler ekonomik gelişmelerden bağımsız olarak görülmektedir. Bu ülkelerde göçmenler yönetilmesi gereken sosyal ve politik problemler arasında yer almaktadır.
- Göç alan ve göç veren ülkelerin gelir, güç, gelişim düzeyleri arasında ciddi uçumlar bulunmaktadır. Bu ülkelerin kültürel değerleri de birebirinden oldukça farklıdır.

1.1. Tarihi Süreç Olarak Göç

Abadan-Unat (2002: 4), 19. yüzyılda İngiltere’de göç olgusunun bilimsel tartışmalara konu olduğunu ifade etmiştir. Bu dönemde, Coğrafya alanında araştırmaları ile tanınan Alman-İngiliz kökenli Georg Ravenstein, İngiltere’de Royal Statistical Society isimli konferansta göç yasalarına ilişkin bildiri sunmuştur. Georg Ravenstein göç ile ilgili bilimsel tartışmaların önünü açmıştır. Araştırmacı göçün yönlerine ve nedenlerine yönelik açıklamalar getirmeye çalışmıştır. Buna göre, göç hareketlerini uzun ve kısa mesafeli göçler olmak üzere iki başlıkta incelemek mümkündür. Uzun mesafeli göçlerin nedenini ticaret ve sanayi alanındaki hızlı gelişmeler oluşturmaktadır. Bireylerin içinde bulunduğu maddi koşulları iyileştirme ve bazı olanaklara sahip olma arzusu göç hareketlerinin temel kaynağını oluşturmaktadır.

Göç hareketlerinin son dönemi göç çağı olarak adlandırılmaktadır. Bu dönemin en belirgin özelliği göçün küresel nitelik kazanmasıdır. Göç hareketleri her geçen gün daha fazla bölgeyi ve ülkeyi etkisi altına almaktadır. Göçün küresel etkilerini araştıran ve küresel etkilerine dikkat çeken araştırmacılar, modern göçlerin yoğunluğunda ve miktarında artış yaşandığını vurgulamaktadır (Morawska, 2011: 14). Özellikle son dönem göç hareketlerinin beş kıtayı etkisi altına aldığı, ulus kavramının sorgulanmasına neden olduğu ve milyonlarca insanı doğrudan veya dolaylı olarak etkilediği belirtilmiştir (Abadan-Unat, 2002: 3). Göçün fiziki görünen sebepleri ne olursa olsun amaç daha iyi bir hayata, yaşam koşullarına kavuşmaktır.

Castles ve Miller, (2008:43) yaptıkları araştırmada göçe ilişkin yapılan kavramsal tanımların ilk defa Avrupa’da gündeme geldiğini belirtmiştir. Ancak ilk göç araştırmalarının ABD ve Avusturalya’da gerçekleştirildiği belirtilmiştir. Bu ülkelerin ortak özelliği, nüfuslarının çoğunluğunun göçmenlerden oluşması ve geleneksel göç ülkeleri olarak bilinmeleridir. Göç araştırmaları ile ilgili yapılan çalışmaların Avustralya ve ABD dışındaki Avrupa ülkelerinde yeteri düzeyde olmadığı vurgulanmıştır.

Göç tarihi oldukça uzun bir döneme sahiptir. Fakat göçün son 500 yıllık geçmişi daha aktif hareketliliklerin gözlemlendiği dönem olarak ele alınabilir. Modern göç tarihinin genel olarak dört alt dönemde incelenmesi mümkündür. Alt dönemler göç alan dünya ülkelerinin ekonomik anlamda gelişim süreçlerine göre şekillenmiştir. Alt dönemlerden ilki ticari dönem olarak isimlendirilmiştir. Ticari dönem 1500 ile 1800'lü yılları kapsamaktadır. Sömürgeci politikaya sahip olan Avrupa ülkelerinden, sömürülen Afrika ve Asya ülkelerine insan akınlarının yaşandığı dönemdir. İkinci göç dönemi sanayi dönemi olarak isimlendirilmiştir. Bu dönem 1800 ile 1925'li yılları kapsamaktadır. Bu dönemde sanayileşmiş Avrupa ülkelerinden sanayileşmekte olan Amerika, Kanada gibi ülkelere doğru göç hareketleri yaşanmıştır. 1920 ile 1960 yıllarını kapsayan üçüncü dönem sınırlı göç dönemi olarak isimlendirilmiştir. Bu dönemde ikinci dünya savaşı sonrası göç alan ülkelerin kısıtlayıcı yaklaşımları benimsemesi ile mülteci ve zorunlu göçler dışındaki göç hareketlerine kapılarını kapattığı dönemdir. Son göç dönemi ise post sanayi dönemi olarak adlandırılmıştır. Bu dönem 1960'da günümüze kadar olan dönemi kapsamaktadır. Bu dönemde, sanayileşen ülkelere sanayileşmiş post-sanayi ülkelere gerçekleşen göç akınları yaşanmıştır ve yaşanmaya devam etmektedir. Göç hareketlerinin zaman içinde gelişmekte olan ülkelere gelişmiş ülkelere doğru yön değiştirdiği açık bir şekilde görülmektedir (Massey, 1999: 34). Sonuç olarak göç dönemleri ile ilgili yapılan sınıflamanın ekonomik gelişmelere bağlı olarak oluşturulduğu anlaşılmaktadır.

1.2. Göçün Nedenleri

Son yıllarda ekonomik, sosyal ve çevresel olaylardan dolayı göç hareketliliğinin arttığı gözlenmektedir. Göçlerin, toplumların yaşadığı dönüşümlere bağlı olarak tek yönlü olarak gerçekleştiği söylenmektedir (Çakı, 2018: 12). Aynı zamanda, göçün en belirleyici özelliği, toplumların sanayileşmesi nedeniyle kırsal alanlardan kentsel alanlara doğru yön vermesidir. Artan teknoloji ile tarımda makineleşme süreci hızlanmıştır, buna bağlı olarak tarım alanında çalışan pek çok kişi işsizlikle karşı karşıya kalmıştır. Bunun sonucunda göç hareketlerinin oluştuğu gözlenmektedir.

Makro ekonomik göstergeler olarak sayılan; işsizlik, ekonomik büyüme, enflasyon gibi faktörler göçten etkilenmektedir (Aksoy, 2012: 294). Ekonomik sebepler iş bulma amacı ile göç eden kitle için en önemli sebeptir. Göçebe olarak yaşayıp göç edenler daha iyi barınma koşullarına ve yiyeceklere kavuşmak için göç etmektedir. İş bulma amacı ile göç edenler ise daha iyi şartlarda çalışmak için göç etmektedir. Ayrıca, makine teknolojisindeki hızlı gelişmelerle birlikte, tarım işçilerine duyulan ihtiyaç ve daha iyi iş

olanakları azalmıştır. Bu durum, insanların kırsal alandan kente gitme isteğini artırmıştır (Sağlam, 2006: 155). Kırsal alandan kente giden insanlar çoğunlukla hizmet sektöründe çalışmaktadır.

Kaygalak'a (1999: 8) göre savaşlar, doğal afetler, devlet tarafından gerçekleştirilen zorunlu mekânsal değişiklikler göçün başlıca nedenleri arasında sayılabilir. Bazı bilim adamlarına göre, göçlerin oluşmasına etki eden iki tür kapitalist fikir vardır. Bunlardan ilki, sürecin sürekliliğini sağlamak için üretim verimliliğinin ve mekânsal dağılımının artırılması ile ilgilidir. Bu şekilde göç, üretimi yeniden düzenlemeye yardımcı olur. İkincisi, mekânsal değişimlere bağlı olarak göçün bireyler için daha fazla ekonomik kazanç sağlayacağı düşüncesidir (Doğan, 2002: 23).

Göç araştırmaları ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde, güç nedenlerinin genel olarak; iklimsel, politik, sosyal, ekonomik ve kültürel nedenler ile ilişkilendirildiği görülmektedir. Bazı araştırmacılar zorunlu ve serbest göçün nedenlerini; iklimsel değişiklikler, nüfus oranının artması, üretimin yetersiz kalması, ticaretin gelişmesi, savaş, imparatorlukların ortaya çıkışı, yeni milletlerin gelişmesi ve istila gibi faktörler ile açıklamıştır (Yalçın, 2004: 7). Modern göç olarak isimlendiren bir başka göç çeşidinde ise göçü teşvik eden faktörler arasında; ekonomik ve sosyal nedenler, yerinden edilme, otoriter yönetim anlayışının gelişmesi, teknolojinin gerisinde kalınması, politik huzursuzluk gibi faktörler bulunmaktadır. Sanayileşme, entegrasyon, göç alan mekânın yapısal ihtiyaçları, emek piyasası, göçmen tecrübesi gibi faktörler de göçe neden olan önemli faktörlerdir. Özellikle 1800'lü yıllarda göçün birinci nedeni sanayileşme faktörü olarak gösterilmiştir. Avrupa'da sanayinin gelişmesi ile göç hareketleri hız kazanmıştır. Sosyal, politik ve ekonomik entegrasyonun doğal bir sonucu olarak göç hareketleri başlamaktadır. Göçmenler göç edecekleri mekânlara rastgele hareket etmemekte, sonraki yaşamları için elverişli ortamları ve fırsatları değerlendirmektedirler (Castles ve Miller, 2008:175). Daha önce göç etmiş olanlardan bilgi almakta ve genelde akraba/arkadaşlarının bulunduğu bölgeleri tercih etmektedirler.

Taşcı'ya (2009: 186) göre, gelir dağılımındaki adaletsizliğin bir sonucu olan açlık ve yoksulluk, göçe neden önemli faktörler arasında yer almaktadır. Yeterli geliri olmayan insanlar önce köyden kasabaya göç ederler. Burada bir iş bulamazlarsa, göç yerleri sırası ile şehirler, büyük şehirler ve nihayetinde yurtdışı olarak sonlanabilir. Diğer bir ifadeyle,

gelir dağılımındaki dengesizlik nedeniyle, insanlar başka mekânlarda daha iyi şartların ve fırsatların olduğunu düşünmektedir. Bu durumdan faydalanmak için göçe yönelmektedir (Tekeli, 1998: 12).

Uluslararası politikaların göç konusunda belirleyici bir etkisi vardır (Çakı, 2018: 13). Tarihsel oluşum içinde gelişmiş olan ülkelerin birçoğu oluşan iş gücü açığını azaltmak için göçü kabul ettikleri bilinmektedir. II. Dünya savaşından sonra hızlı sanayileşmenin bir sonucu olarak yeterli iş gücü kapasitesi bulunmayan gelişmiş ekonomiler göçmen işçilere kapılarını açmıştır. 1960 yılında, Türkiye'den Almanya'ya yapılan işçi göçleri buna örnek olarak gösterilebilir.

Koyuncu'ya (2011: 137) göre, 1980-2010 döneminde gözlenen göçlerin nedenleri arasında, hane halkı fertlerinden birine bağımlı göç nedeninden sonra iş arama/bulma, tayin/atama, eğitim ve evlilik amaçlı göçler, göç olgusunun en önemli nedenlerini oluşturmuştur. Göçmenler yerleştikleri bölgelerde ilk etapta kalıcı olmayı düşünmemektedir. Fakat yeni ortamlarına adapte olduklarında ve tecrübe kazandıklarında kalıcı olmaya karar vermektedirler. Emek piyasasındaki değişiklikler uluslararası göçlerin oluşmasına etki eden en büyük faktörlerden biridir. Ekonomik faktörlerin göçün başlamasında etkili olduğu, sosyal ve kültürel faktörlerin ise göçün devamlılığının sağlanmasında daha etkili olduğu belirtilmiştir (Castles ve Miller, 2008: 43). Son yıllarda savaş sebebiyle Suriye'den ülkemize gerçekleşen göçlerde hayatta kalma çabası yani can kaygısı ve sevdiklerini koruma güdüsünün ön planda olduğu görülmüştür.

Doğal sebepler de göçe etki eden önemli faktörler arasında yer almaktadır (Dönmez Kara, 2015: 20). Göçün oluşmasında; iklim değişiklikleri, doğal afetler, kuraklık gibi çevresel faktörler de etkili olmaktadır. Doğa ve göç arasındaki ilişkileri açıklamak bir minimalist ve maksimalist olmak üzere iki temel kuram kullanılmaktadır. Minimalistlere göre, çevresel bozulmalar göçe neden olmaktadır. Maksimalistlere göre ise, çevresel düzensizlikler ve bozulmalar göç faktörünün önemli bir sonucudur.

1.3. Göçün Sonuçları

Çakı'ya (2018: 14) göre göç tek başına hem bir neden hem de bir sonuç olarak görülmelidir. Ekonomik ve sosyal faktörlerin etkileşimi göçe yön vermektedir. Toplumların tarihsel gelişim süreci yakından incelendiğinde bu durum açık bir şekilde görülecektir. Göç, sosyal ve ekonomik dönüşümlere katkıda bulunan bir faktördür. Bu özelliğinden dolayı göç, nedensel bir faktör olarak değerlendirilmiştir.

Her bireyin doğup büyüdüğü yeri terk etmesi farklı nedenlere dayanmaktadır. Göç kararının alınması ve harekete geçilmesi bireyin hayatında ciddi değişikliklere neden olmaktadır. Göç sonrası bireyi uzun ve stresli bir uyum süreci bekleyebilir. Tarihte hiçbir göç olayının sonuç almadığı bilinmemektedir. Göç, toplumsal yapının her parçasını etkileyen, karmaşık dinamiklere sahiptir (Castles ve Miller, 2008: 30). Göçü başlatan, sürdüren ve sonlandıran üç temel faktör bulunmaktadır. Bu faktörler; göçü gönderen ülke, göçü alan ülke ve göçmenlerdir. Bu üç faktör arasında doğrudan açıklanamayacak karmaşık ilişkilerin bulunduğu söylenebilir (İçduygu, 2009: 2005). Göçün nedenlerini daha iyi açıklayabilmek için göçün oluşmasına etki eden üç faktörün ayrıntılı bir şekilde ele alınmasında fayda vardır.

Bazı araştırmacılar, iş olanakları üzerinde göçün çok önemli bir etkiye sahip olduğunu belirtmiştir (Taşcı, 2009: 192). Göçle birlikte göçün gerçekleştiği bölgede mevcut iş fırsatlarından yararlanmak isteyen insanların sayısının arttığı da ifade edilmiştir. İnsanlar göç ettikleri yerlerde ilk olarak geçimlerini sağlamak için iş bulma girişiminde bulunmaktadır. Fakat yapılan araştırmalar göçe katılan kişilerin büyük bir oranının vasıfsız olduğunu bu bakımdan iş bulmada zorluk çektiklerini belirlemiştir. İş bulamayan göçmenler örgütsüz, güvencesiz ve süreklilik arz etmeyen işlere yönelmek zorunda kalmaktadır. Bu durum açık işsizlik oranını artırmaktadır. Bazı durumlarda göç farklı çevreler için avantaj sağlayabilmektedir. İş imkânının az olduğu yerden iş imkânının çok olduğu yere yapılan göçler neticesinde denge sağlanabilmektedir. Göçün en önemli olumsuz sonuçları arasında; konut yetersizliğinin oluşması, gecekonduların sorunları, mahalli hizmetlerin yetersiz kalması, gizli işsizlik oranının artması gibi olumsuz durumlar sayılabilir (Eş ve Ateş, 2004: 211). Bu olumsuzluklar göçün yavaşlaması ya da sonlanması için yeterli olmamaktadır.

Göçün göç veren ülkeler açısından sonuçları incelendiğinde, göçmenlerin iletişim, ziyaret ve dönüş gibi faaliyetler ile göç veren ülkelerin kültürel, ekonomik, sosyal ve politik anlamda birtakım değişikliklere uğramasına neden olmaktadır (Faist, 2013: 66-67). Göçmenler terk ettikleri ülkelerin değer yargılarını ve davranış biçimlerini sosyal transfer yolu ile göç alan ülkelere taşımaktadır. Göçmenler ulaştıkları ülkelere farklı norm, değer ve standartlar taşımış olmaktadır. Göçün ekonomik sonuçları incelendiğinde, göçmenlerin uluslararası düzeyde para transferlerinin yapılmasına katkı sağladığı anlaşılmaktadır. Özellikle göç veren ülkelerin ekonomisi için yapılan para transferleri büyük bir öneme sahiptir. Yapılan para transferleri; göçmenlerin ailelerinin refah düzeyinin artmasında, uluslararası küçük çaplı işletmelerin doğmasında ve gelişmesinde ve yerel gelişim projelerine bağış toplanmasında etkili olmaktadır.

Göç alan ülkelerde göçmenlere yönelik bir takım yeni oluşumlar gözlenebilir. Göçmenler oy verme, vatandaşlık kazanma, göç ile ilgili uluslararası kurumların oluşması, kısıtlayıcı göç politikaları ile karşılaşma gibi yeni gelişmeler ile karşılaşabilmektedir (Castles ve Miller, 2008). Bazı araştırmacılar göçün küresel ve yerel ölçekli ekonomik ve politik sonuçları üzerinde durmaktadır. Bu araştırmacılara göre, küresel ve yerel anlamda oluşan ekonomik ve politik gelişimleri öncülerinden biri göç faktörüdür. Göç, yerel ve küresel çapta meydana gelen tüm değişimlerin kaynağını oluşturabilmektedir (Morawska, 2011). Çok yönlü bir etkileşimi olumsuz anlamda ortaya çıkarabilmektedir.

Göç faktörüne bağlı olarak ortaya çıkan bazı önemli sonuçlar şu şekilde sıralanabilir (Koçak ve Terzi, 2012: 168);

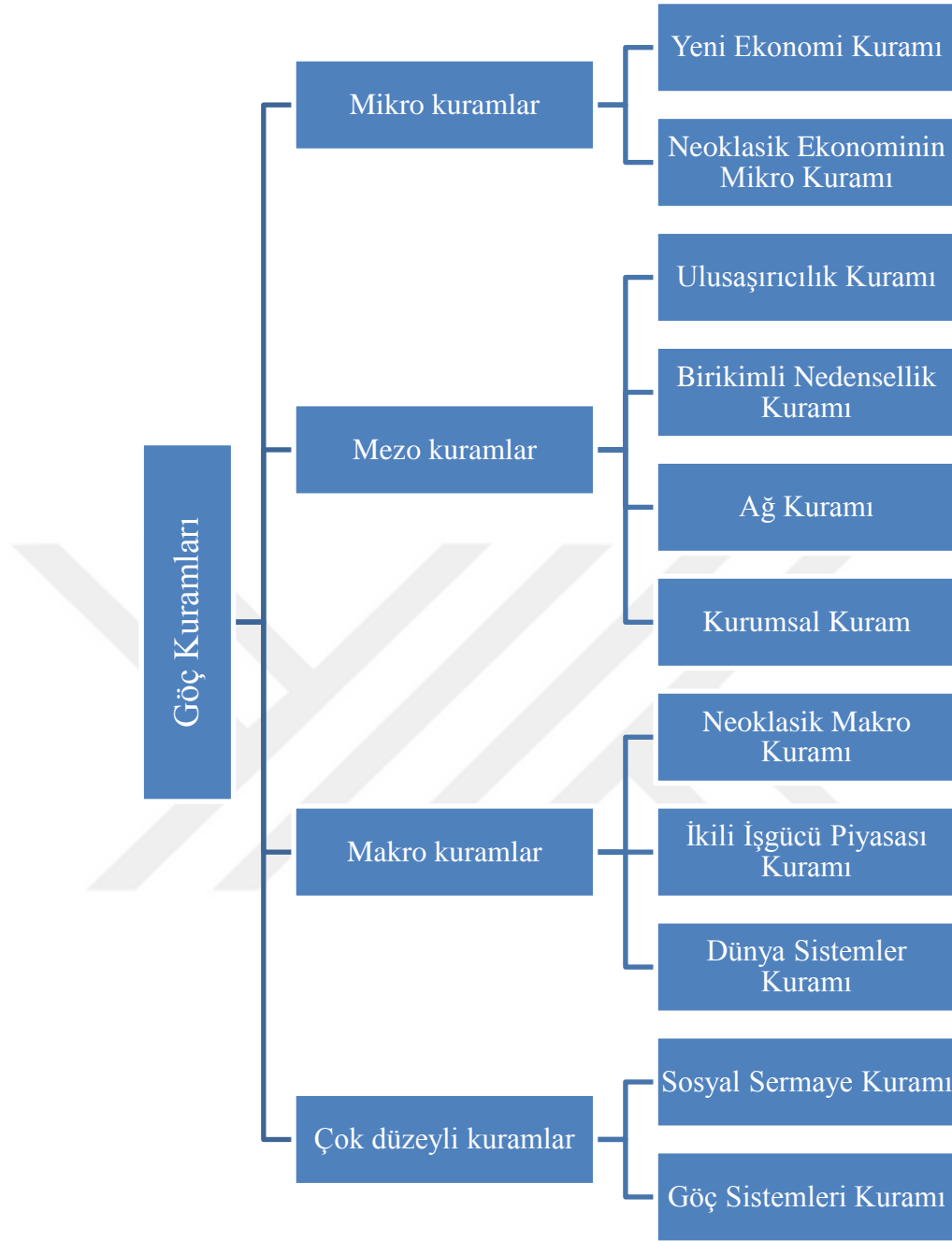
- Eğitim, sağlık ve alt yapı gibi temel hizmetlerin yetersiz kalması,
- Gecekondu oranının artması ve çarpık kentleşmenin ortaya çıkması,
- Orantısız nüfus dağılımının gözlenmesi,
- Bölgeler arasında nüfus dağılımında dengesizlik yaşanması, bazı bölgelerde nüfus yoğunluğunda aşırı artışın gözlenmesi, bazı bölgelerde ise nüfusun hızla seyrelmesi.
- Göç faktörüne bağlı olarak kültürel anlamda farklı çatışmaların ortaya çıkması

1.4. Göçe İlişkin Kuramsal Yaklaşımlar

Göç, yaşamın birçok alanını karmaşık ve dinamik bir sosyal fenomen olarak etkilediği için disiplinler arası bir araştırmaya dönüşmüştür. Her disiplin, göç olgusunu kendi bakış açısıyla açıklamaya çalışmış ve kendi teorisini oluşturarak ve geçerliğini sağlama yoluna gitmiştir. Bununla birlikte, Massey'e göre, göç olgusunun farklı disiplinlerin konusu olduğu gerçeği, ortak bir paradigma açısından konunun araştırılmasını zorlaştırmıştır. Farklı disiplinlerin, bölgelerin ve ideolojilerin bakış açılarına göre birbirinden kopuk birçok teorinin ortaya çıktığı görülmektedir. (Brettel ve Hollifield, 2015: 2).

Massey ve arkadaşlarının (1993) göç hakkındaki teorileri belirli bir sistematığe sokmak için sınıflandırmalar yaptığı bilinmektedir. En çok kabul gören ve atıf alan teoriler arasında Makro ve Mikro Neoklasik İktisat Teorileri, Yeni İktisat Teorisi, İki Bölünmüş İşgücü Piyasası Teorisi, Dünya Sistemleri Teorisi; Öte yandan, göçün sürekliliğini açıklayan kuramlar arasında Ağ Teorisi, Kurumsal Kuram, Göç Sistemleri Teorisi, Kümülatif Nedensellik Teorisi bulunmaktadır.

Göçü bireysel kararlar düzeyinde açıklayan mikro teorileri, toplumsal düzeyde açıklayan mezo teorileri ve yapısal düzeyde açıklayan makro teorileri önemli bakış açıları sunmaktadır (Faist, 2000). Mikro teoriler, potansiyel göçmenlerin bireysel değerlere, arzulara ve beklentilere dayanarak göç etmelerine etki eden faktörlere odaklanır. Mezo teorileri göç sürecine dahil olan birey ve gruplar ile bunlar arasındaki sembolik ve sosyal ilişkileri inceler. Sosyal ilişkilerin yapısı, gücü ve şiddeti göçe etki eden faktörlerin araştırılmasında önemli bilgiler sunar. Ayrıca, göçmenler arasındaki ilişkilere katkıda bulunan ve sosyal sermaye olarak adlandırılan kaynaklar da bu teorinin ilgi alanına girmektedir. Makro kuramlar, göç alan ve veren ülkelerin ulus-devlet düzeyindeki politik, ekonomik ve kültürel yapılarını dikkate alarak küresel sistemi incelemektedir. Uluslararası ilişkilere yönelik çözüm önerileri geliştirilir ve dünya ülkeleri ile paylaşılır. Sosyal Sermaye Teorisi mikro, mezo ve makro seviyeleriyle; Göç Sistemleri Teorisi ise mikro ve makro seviyelerle ilgilenir. Nüfusun sınıflandırılmasında çok düzeyli teoriler kullanılmış ve göç teorileri dört gruba ayrılarak sınıflandırma genişletilmiştir.

Şekil 1: Göç Kuramlarının Sınıflandırılması (Kaya, 2018: 50)

1.4.1. Neoklasik Ekonominin Mikro Kuramı: Bu teori, ülkelerin kendi içindeki ücret ve işgücü farklılıklarına, göç maliyetlerine odaklanmakta, göç hareketleriyle bireysel kararlar ile ilgili konuları ilgilendirmektedir. 1960-1970 yıllarında Todaro ve Borjas tarafından geliştirilen Neoklasik Ekonominin Mikro Kuramı' na göre, göç etme kararı, ülkeler arasındaki ekonomik farklılıklarla ilgilidir ve insan sermayesi açısından bir Mikro yatırım türü olarak değerlendirilmektedir (Abadan-Unat, 2002: 7). Todaro ve Borjas,

bireylerin göçün yararlarını ve maliyetlerini rasyonel aktörler olarak analiz ettiklerini ve daha sonra net gelir elde etmeyi bekledikleri yere göç etmeye gönüllü olarak karar verdiklerini ileri sürmektedir (Toksöz, 2006: 17). Göç, geliri arttırmak için bireysel bir kararın sonucudur. İnsanlar kendi becerilerini göz önünde bulundurarak daha üretken olabilecekleri yerlere yerleşirler. Ancak, yüksek bir uyum düzeyine ulaşmak için, seyahat, konut ve yaşam masraflarının bireyler tarafından iyi hesaplanması önemlidir. Göç edenler; yeni dil ve kültürü öğrenmeyi, yeni işgücü piyasasına uyum sağlama zorluklarının üstesinden gelmeyi ve psikolojik strese maruz kalmayı göz önünde bulundurmalıdır. Eski ilişkileri unutmak ve yeni ilişkiler kurmak göç edenlerin karşılaşacağı başka durumlardır (Massey, 1999: 36). Uyum sürecinin kolay atlatılması ülkelerin uygulayacağı entegrasyon programlarının çeşitliliği ve içeriği ile de ilgilidir.

1.4.2.Yeni Ekonomi Kuramı: Stark tarafından 1990'larda geliştirilen bu teori, Neoklasik geleneğe dayanmaktadır. Teori, Mikro-faktörler açısından göçü araştırmayı amaçlamaktadır. Ailevi faktörler, bölgeler veya ülkeler arasındaki ekonomik farklılıklar, yoksulluk, güvensizlik, azalan veya yok olan gelir kaynaklarının göç nedenleri arasında yer aldığı belirtilmiştir (Toksöz, 2006: 20). Ortamın aile için elverişsiz hale geldiği durumlarda, aile kendi çıkarları doğrultusunda bir veya daha fazla aile üyesini başka bir ülkeye veya bölgeye göndermeye karar verebilir (Castles ve Miller, 2008, s. 38). Yeni ekonomi kuramına göre gelirin homojen olmaması göç hareketlerinin temel kaynağını oluşturmaktadır (Massey ve diğerleri, 1993, s. 436).

1.4.3.Göç Ağları Kuramı: 1990'larda geliştirilen bu kuram, sadece göçün sebepleriyle değil, aynı zamanda sürekliliği ve kendini yeniden üretmesi ile de ilgilenmektedir. Süreklilik ve yeniden üretim aracı olarak göçmenlerin hem göçmen kabul eden ülkelerde hem de göç veren ülkelerde oluşturduğu göç ağları incelenmektedir. Göç etmeye karar veren göçmenler için daha önce kendi bölgelerinden göç etmiş bireylerin oluşturduğu göç ağı önemli bir referans noktası olmaktadır. İlk göç edenlerin tecrübesi yeni göç etmeyi düşünenler için önemli bir kaynaktır (Yalçın, 2004: 50). Bu kuramın temel noktası, göçmenlerin göç sürecini kolaylaştırmak için kendi yerlerine yakın yerleri tercih etmeleri ve daha önce oluşmuş olan göç ağlarından faydalanmalarıdır. Göçmenlerin aileleri, arkadaşları ve diğer vatandaşlar ile oluşturdukları ağlar aracılığıyla bilgi, mali destek, istihdam olanaklarının elde edilmesi maliyet ve risk faktörlerini azaltmaktadır. Dolayısı ile her bir göç hareketinin kendinden sonraki göç hareketlerinin oluşmasına öncülük ettiği

ve göç ağlarının genişleyerek büyüdüğü iddia edilmektedir (Massey ve arkadaşları, 2008: 449). Göç etmeye karar verenler mutlaka daha önce göç etmiş olanlarla görüşmeler yapmakta fikir alışverişinden sonra kararını uygulamaya koymaktadır.

1.4.4. Birikimli Nedensellik Kuramı: Gunnar Myrdal tarafından ortaya atılan ve Massey tarafından geliştirilen bu teori, göçü başlatan nedenleri araştırmakla beraber göçün devamlılığını sağlayan faktörleri de incelemektedir. Bu kurama göre, her göç hareketi bir sonraki göç hareketinin oluşması için alınan kararları ve sosyal bağlamda göç hareketinin oluşmasını teşvik etmektedir. Sosyal bilimciler, göçü etkileyen sosyo-ekonomik faktörleri sekiz gruba ayırmışlardır. Bu gruplar şu şekilde sıralanabilir; ağların genişletilmesi, gelir dağılımı, toprağın dağıtımı, tarımın organizasyonu, göç kültürü, bölgesel insan sermayesinin bölünmesi, işin toplumsal anlamı ve üretim yapısı. Ağların genişletilmesi daha fazla göçmen çekmekte, riskleri ve maliyetleri azaltarak göçü azaltmaktadır. Gelir dağılımındaki farklılıklara bağlı olarak; ekonomik transferler, aileler arasındaki gelir ve risk farklılıklarının oluşması ve düşük gelirli ailelerin üyelerinin göçlere katılımı gerçekleşmektedir. Ayrıca, toprak dağılımındaki adaletsizlik de tarımsal emeği daha ucuz hale getirmek de göç hareketini artırmaktadır (Massey, 1999: 45). Bu durumdan bölgesel insan sermayesi de olumsuz etkilenmektedir.

1.4.5. Kurumsal Kuram: Bu teori, göç hareketini özel ve gönüllü kuruluşların faaliyetleri açısından incelemektedir (Abadan-Unat, 2002, s. 20). Teoriye göre, göç etmek isteyenlerin genellikle göç ile ilgili hukuki sorunları bulunmaktadır. Bu sorunları çözmek için özel kurumlara ve kâr amacı gütmeyen gönüllü kuruluşlara başvururlar. Bu kurumlardan bazıları, insan kaçakçılığı, belgeler ve vize sahtekarlığı gibi yasadışı göçmenlerin kara pazarları konumundadır. Kuruluşların bir bölümü ise göçmenlerin yasal kabulü için çalışan, göçmenlere sosyal hizmetler sunan ve yasal tavsiye veren insan hakları odaklı kurumlardır. Zaman içinde, göçmenler arasında bireyler, firmalar ve örgütler tanınmakta ve kurumsallaşmaktadır. Bazı kurumlar, göçmenlerin yabancı işgücü piyasasına girmek için kullandıkları bir sosyal sermayeye dönüşmüştür (Massey ve diğerleri, 1993, s. 450). Özetle, göç hareketleri kurumsallaşmaya neden olmaktadır ve kurumsallaşma, göçü teşvik ederek döngüsel bir etki yaratmaktadır.

1.4.6. Ulaşırıcılık Kuramı: Bu teori, göç kararları ve davranışlarının iki ülkenin şartlarına bağlı olduğunu iddia ederek oluşan göç temelli yeni bağlantılara

odaklanmaktadır. Bu teori, ekonomik, sosyal veya kültürel bağları olan birçok bölge arasında düzenli olarak göç eden insanların bulunduğunu ifade etmektedir. Küreselleşme, ulaşım ve bilgi teknolojisinin gelişmesi gibi faktörlerin tekrarlayan göç hareketlerini ve dolaşımın büyüklüğünü kolaylaştıran faktörler olarak görülmektedir (Castles ve Miller, 2008, s. 40). Bu teoriye göre, modern ulaşım ve bilişim koşulları, modern göçmenlerin, eski göçmenlerin aksine, kendi memleketleriyle bağlarını koruyarak yeni topluma uyum sağlamasına olanak tanımaktadır. Bu sayede modern göçmenler iki ve daha fazla dünya arasında yaşarlar ve yeni kültürlerin ve oluşumların ortaya çıkmasına katkıda bulunurlar. Oluşan uluslararası kültürler ve değerler bölgesel veya coğrafi yakınlıktan ziyade, sosyal ve sembolik ilişkilere dayandığını iddia edilmiştir (Abadan-Unat, 2002; Faist ve diğerleri, 2013). Ülkemize sığınan Suriyelilerin bir kısmı belli aralıklarla sınırı geçmekte, ülkeleriyle ve akrabalarıyla bağlarını koruyarak buradaki yaşantılarını da devam ettirmektedirler.

1.4.7.Dünya Sistemleri Kuramı: Wallerstein tarafından geliştirilen bu teori, göçün kökenini Dünya pazarlarının genişlemesi ve sömürgecilikten kaynaklanan ekonomik ve politik gücün eşitsiz dağılımı gibi faktörlere bağlı olarak açıklamaktadır (Abadan-Unat, 2002: 12). 16. yüzyıldan itibaren kapitalist sistemin gelişimini inceleyen Wallerstein, dünya ülkelerinin siyasal ve ekonomik gücün dağılımına, ekonomik çevre politikasına, çevre ile ilişkilerin gelişimine daha fazla önem verdiği belirtilmiştir. Güçlü ülkelerin çevresindeki komşu ülkeler onlara en çok bağımlı ülkelerdir. Güçlü ülkelerin komşu ülkelerinin komşuları da bu ülkelere nispeten bağımlıdır. Dış ülkeler, küresel kapitalist sistemin dışındaki ülkelerdir. Bu kuramı destekleyen araştırmacılar uluslararası göçü, küresel siyasi hiyerarşi içinde pazar genişlemesinin yapısal sonucu olarak ele almaktadır. Teoriye göre, kapitalist ülkelerin kapitalist ekonomik ilişkileri, ülke nüfusunu harekete geçirmektedir. Daha yüksek gelir ve daha fazla zenginlik arayan merkez ülkelerin kapitalist firmaları toprak, hammadde, iş gücü ve tüketici pazarları arayışındadır. Bu ülkelerdeki iş gücüne olan ihtiyaç ekonomisi zayıf olan ülkeleri dünya ekonomisine katmakta ve bağımlı hale getirmektedir (Massey, 1999: 41). Her iki taraf da birbirine ihtiyaç duyar hale gelmektedir.

1.4.8.İkili İşgücü Piyasası Kuramı: 1970'lerin sonlarında M.J.Piore ve arkadaşları tarafından geliştirilen bu teori, modern sanayi toplumlarının yapısal ihtiyaçlarını açıklamıştır (Abadan-Unat, 2002, s. 10). Gelişmiş ülkelerde, göç ile vasıfsız işgücüne

olan yüksek talep arasında ilişki bulunmaktadır. Teori, uluslararası göç hareketinin sanayi toplumlarının işgücü talebinden kaynaklandığını ileri sürmektedir. Gelişmiş ülkelerin işgücü piyasası insan gücü açısından geniş bir yelpazeye sahiptir. Bu piyasada bilgi ve becerisi yüksek olan bireylerden vasıfsız işçilere ve sadece fiziksel güç üreten vasıflı işçilere rastlamak mümkündür. Nitelikli olmayan işlerde düşük ücret nedeniyle, yerel halk, göçmenlerin işe alınmasını gerektiren bu işleri kabul etmemektedir (Toksöz, 2006: 18). Her ne kadar sığınmacıların işlerini ellerinden aldıklarını iddia etseler de düşük yevmiyeli işleri kabul etmemektedirler.

1.4.9. Neoklasik Ekonominin Makro Kuramı: Bu kuram, Lewis'in önerdiği modele dayanmaktadır. Kuram göçün makro belirleyicilerinin araştırılmasını amaçlamaktadır. Kuram, sermayenin coğrafi dağılımına ve makro düzeydeki emeğe, eşitsiz dağılımdan kaynaklanan ücret farklılıklarına ve insanların bu farklılıklardaki mikro düzeydeki tepkilerine dikkat çekmektedir (Toksöz, 2006: 16). Neoklasik Ekonominin Makro Kuramına göre göç, nüfusun yüksek olduğu yerlerden daha düşük olan yerlere, gelir düzeyinin düşük olduğu yerlerden yüksek olan yerlere doğru gerçekleştirdiğini belirtmektedir. Nüfusun ve ekonomik gücün göç dalgalanmaları ile ilişkili olduğu belirtilmiştir. Göç dalgalanmaları itme-çekme modeli ile açıklanmaya çalışılmıştır. İtme-çekme modeline göre, demografik büyüme, düşük yaşam standartları, ekonomik fırsat eksikliği ve politik baskı, emek talebi, boş arazi, cazip ekonomik fırsatlar ve siyasi özgürlükler gibi itici faktörler insanları yerinden etmeyi zorunlu kılmaktadır (Castles ve Miller, 2008). İnsanlar nerede olurlarsa olsunlar yaşamlarını her zaman daha iyiye ve güzele taşıma eğilimindedirler ve bu durumun geçerliliği süreklidir.

1.4.10. Göç Sistemleri Kuramı: Bu kuram, göç hareketini makro ve mikro yapılar çerçevesinde incelemektedir. Castles ve Miller'a göre Göç Sistemleri Teorisi, göçün tüm yönlerini makro düzeyde; dünya pazarının politik ekonomisini, devletlerarası ilişkileri ve uluslararası yasaları, göçle ilgili disiplinler arası yapıları ve uygulamaları kapsamaktadır. Kuram, göç ve yerleşim sorunlarıyla ilgilenmek için gayri resmi göçmen ağlarını mikro düzeyde incelemektedir (Castles ve Miller, 2008: 36). Uluslararası göç sistemi, bir veya daha fazla ülkeden, ana hedef bölgeden ve büyük göç akışlarından ve bu bölgeye bağlı olan birçok göçmen ülkesinden oluşmaktadır. Göç sisteminde ülkelerin coğrafi yakınlığı önemli değildir. Ayrıca, ülkeler birden fazla göç sistemine dâhil olabilir. Siyasi, ekonomik ve sosyal koşullara bağlı olarak, sistemdeki ülkeler azalır veya çoğalır (Massey

ve diğeri, 1993: 454). Kurama göre, göç hareketleri güçlü olan ülkeler ve onların kolonileri arasında gerçekleşmektedir. Sömürge döneminde kurulan kültürel, idari ve mali bağlar göç sürecini kolaylaştırmaktadır (Toksöz, 2006, s. 20). İngiltere'deki Pakistanlı ve Hindistanlı göçmenler, Fransa'daki Cezayirli, Tunuslu göçmenler vb.nin fazlalığı bu duruma örnek teşkil etmektedir.

1.4.11.Sosyal Sermaye Kuramı: Ekonomik alanındaki çalışmaları ile bilinen Loury (1977) tarafından ortaya atılan sosyal sermaye kavramı, Bourdieu (1986) tarafından geliştirilerek literatüre kazandırılmıştır. Kuram, göç olgusunun mikro, mezo ve makro düzeylerde incelenmesini amaçlamaktadır. Sosyal sermaye, aile ve yakın arkadaşlar gibi toplumun temel taşları ile ve mikro düzeyde yakın ilişkiler içerisinde. Sosyal sermaye, meso seviyesinde, topluluklar ve örgütler ile ilişkileri barındırır. Son olarak sosyal sermaye, makro düzeyde devletler seviyesinde ve ulusal düzeyde oluşturulan bağları kapsamaktadır (Halpern, 2005: 19). Sosyal sermaye, bireylerin ve grupların sosyal ağlar aracılığıyla veya belli bir düzeyde kurumsallaşmış ilişkiler yoluyla elde ettikleri gerçek ve sanal kaynakları kapsar. Sosyal sermaye farklı formlara dönüşebilir. Sosyal sermaye yeri ve zamanı geldiğinde finansal sermayeye dönüşebilir. İnsanlar sosyal sermayeye kişisel ağlar ve sosyal kurumlar üzerinden ulaşmaktadır. İnsanlar toplum içindeki konumlarını daha iyi hale getirmek için ellerindeki sermayeleri dönüştürerek kullanabilmektedir (Massey, 1999: 43). İnsanlar; aile ve arkadaşlarıyla ilişkilerini, topluluklarla ilişkilerini ve daha geniş kapsamda devletler seviyesindeki ilişkileri, sosyal sermayeye dönüştürüp kullanabilmektedir.

1.5.Göç Tipleri

Alan yazın incelendiğinde, birçok çalışmada göçle ilgili olarak farklı sınıflamaların yapıldığı gözlenmiştir. Bazı araştırmacılar göçü genel olarak zorunlu ve gönüllü olmak üzere ikiye ayırmıştır. Bazı araştırmacılar ise göçü; ilkel göç, kontrollü göç, serbest göç ve zorunlu göç olarak farklı başlıklarda incelemiştir. Ülkemizde yapılan göçleri ağırlıklı olarak kentten kente, kentten kıra, kırdan kente ve kırdan kıra şeklinde ayırarak sınıflamak mümkündür (Kurt, 2006: 150). Alan yazında göçün sınıflanması ile ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde, genel olarak yapılan sınıflamaların iç-dış göç, zorunlu-gönüllü göç ve kalıcı-geçici göç başlıkları altında toplandığı anlaşılmaktadır. Bu bölümde alan yazında kabul gören genel geçer göç sınıflamaları ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır.

Şekil 2: Göç Tipleri

1.5.1.İç ve Dış Göç

Eş ve Ateş'e (2004: 211) göre iç göç, ülke içinde köy, kasaba, kent gibi yerleşim birimleri içinde yaşanan nüfus hareketlerini ifade etmek için kullanılan bir kavramdır. İç göçler hem kırsal alandan kente doğru oluşan göçleri kapsar hem de ekonomik, sosyal ve kültürel sebeplerle kentten kente doğru oluşan göçleri de içine almaktadır. İç göç hareketlerinin olumlu ve olumsuz sonuçlarından bahsetmek mümkündür. İç ve dış göç olarak ifade edilen göç hareketlerinin büyük bir oranının isteğe bağlı oluşmadığı bu hareketlerin birçoğu güdümlü göç olarak ifade edilmiştir. Güdümlü göç devletin ekonomik ve sosyal politikaları ile yakından ilişkilidir. Güdümlü göç vatandaşların devletin almış olduğu kararlar ile vatandaşlarının mobil hale gelmesini ifade etmektedir. Farklı bir bakış açısına göre iç göç, iki genel nüfus sayımı arasında oluşan ikametgâh farklılıkları olarak ifade edilmektedir. Yurt içinde yaşayan nüfusun belli zaman aralıklarında yer değiştirmesi iç göçü oluşturmaktadır. Bu durumda, birden fazla ikametgâh adresine sahip olan ve yurt dışında yaşayan vatandaşların iç göçte etkisi bulunmamaktadır. Göçlerin bir kısmının bireylerin kendi istekleri ile oluşmadığı bilinmektedir. Tarım toplumunda yaşayan bireyler çalışma koşullarına bağlı olarak zaman zaman göç etmek durumunda kalabilmektedir. Göçlerin bir kısmı ise isteğe bağlı gerçekleşmektedir. Bu şekilde gerçekleşen göçler özgürlüğün ve modern devlet anlayışının bir yansıması olarak görülebilir (Tekeli, 1998: 173). Son zamanlarda hem güdümlü göçte hem de isteğe bağlı göçlerde çeşitli nedenlere bağlı olarak artış yaşanmıştır.

Dönmez Kara (2015: 23), ekonomik gelişmeler sonucu bölgeler arasında oluşan farklılıkların iç göçlerin oluşmasına neden olan ana faktörler arasında yer aldığını ifade etmiştir. Endüstrileşmiş bölgelerde ekonomik büyüme gözle görülür bir şekilde diğer bölgelere göre daha fazladır. Ekonomik büyümenin yavaş olduğu veya olmadığı bölgelerden gelişmiş bölgelere doğru göç hareketlerinin fazlaştığı ifade edilmektedir. Göç hareketlerine neden olan bir diğer faktör siyasi kararlardır. Özellikle iç ve dış göçlerin oluşmasında ve sürmesinde siyasi faktörler oldukça etkilidir. Bu duruma örnek olarak, Türkiye ile Yunanistan arasında 3 Ocak 1923 de imzalanan Nüfus Mübadelesi Sözleşmesi verilebilir. Sözleşmeye göre iki ülke karşılıklı olarak zorunlu göçlerin yapılması kararı verilmiştir. Siyasi kararlar ile göç hareketleri sonucunda ulus devletlerin daha homojen bir nüfusa sahip olması hedeflenmiştir.

Çelik, (2006: 151) itici ve çekici faktörler olarak adlandırılan unsurların iç göçün oluşmasında etkili olduğunu belirtmiştir. İşsizlik, gelir seviyesinin yetersizliği ve tarımsal alanların miras yolu ile azalması, gibi faktörler itici faktörler olarak adlandırılmaktadır. Gelir düzeyinin yükselmesi, iş fırsatlarının artması, kentlerde oluşan akrabalık bağları gibi faktörler ise çekici faktörler olarak adlandırılmıştır. İç göçün dört farklı şekilde gerçekleşebileceği belirtmiştir (Özdemir, 2008: 23);

1. Kentsel bölgelerden, kentsel bölgelere doğru gerçekleşen göç hareketleri
2. Kentsel bölgelerden, kırsal bölgelere doğru gerçekleşen göç hareketleri
3. Kırsal bölgelerden, kentsel bölgelere doğru gerçekleşen göç hareketleri
4. Kırsal bölgelerden, kırsal bölgelere doğru gerçekleşen göç hareketleri

Sürekli veya belli bir süre ile çalışmak veya ikamet etmek amacıyla ülke sınırlarının dışında başka yerleşim birimlerine doğru yapılan yer değiştirme veya nüfus hareketliliği dış göç olarak ifade edilmektedir (Özdemir, 2008: 21). Dış göçler ilk defa dördüncü yüzyılda Hunların Karadeniz'in kuzeyine doğru yönelmesi ile başlamıştır. Hunların hareketliliğinden etkilenen Germen kavimleri bugünkü Arap devletlerinin var bulunduğu topraklara yerleşmiştir. Bu olayın tetiklediği diğer hareketler zincirleme göçlerin oluşmasına ve kavimler göçünün yaşanmasına neden olmuştur. Sonraki süreçte gerçekleşen göçlerin on altıncı yüzyıldan itibaren Amerika kıtasının keşfiyle kıtalar arası bir boyuta taşındığı görülmektedir (Aksoy, 2012: 293) Yakın zamanda, 2010 yılında, Suriye'de yaşanan iç savaşın bir sonucu olarak, bölgede yaşayan halkın kendi iradeleri

dışında göç etmek durumunda kaldığı bilinmektedir. Bu göç hareketliliği dış göçler için güncel bir örnek olarak verilebilir.

Bir ülkede yaşanan bireylerin veya grupların ülkelerinin sınırlarını aşarak başka bir ülkeye hareket etmeleri dış göç olarak ifade edilebilir (Aksoy, 2012: 293). Dış göçlerin uluslararası boyutta çok farklı ve tahmin edilemeyen sonuçları olabilir. Ayrıca, teknolojik gelişmelere paralel olarak ulaşımın hızlandığı, kaynakların ve hizmetlerin ülke sınırını aşarak dolaşımı kolaylaştırdığı gözlenmektedir. Bu durum hem az gelişmiş ülkelerden gelişmiş ülkelere doğru bir göç hareketliliğini ortaya çıkarmış hem de gelişmiş ülkelere diğer ülkelere hammadde kaynaklı göçlerin oluşmasını sağlamıştır. Bu bakımdan dış göçlerin her ülke için önemli bir konu olmaya devam ettiği gözlenmektedir.

1.5.2. Gönüllü ve Zorunlu Göç

Usanamaz ve Alangiri, (2016: 3) gönüllü göçün yaşadıkları ortamları kendi rızasıyla terk eden insanların oluşturduğu hareketlilik olarak tanımlamıştır. Gönüllü göç hareketleri üzerinde en etkili olan faktörler çekici faktörlerdir. Çekici faktörlerin temelinde bireyin daha iyi koşullarda yaşama ve daha iyi fırsatları yakalama arzusu bulunmaktadır. Gönüllü göçün nedenleri şu şekildedir (Özyakışır, 2013: 15);

- Kaliteli eğitime kavuşma arzusu
- Kariyer planlarını gerçekleştirme isteği
- Yaşam standartlarını yükseltme isteği
- Yeni ve daha yüksek ücretli iş fırsatlarını yakalama isteği
- Eğitim ve sağlık gibi sosyal hizmetlerden daha fazla yararlanma arzusu
- Aile ve akraba gibi yakın bağların kurulduğu bireylerle yaşama arzusu
- İnanç ve özgürlükleri daha rahat yaşama düşüncesi

Gönüllü göçlerin oluşma biçimlerinde yakın akrabaların etkili olduğu görülmektedir (Dönmez Kara, 2015: 27). Aile fertlerinden veya yakın akrabalarından bir veya birkaçının öncülük ederek farklı bölgelerde iş bularak yerleşmesi diğer bireylerin göç etmesini de sağlayabilmektedir. Bireylerin gittikleri bölgelerde bir yaşam kurması ve aile fertlerinin geri kalanlarını da göçe teşvik etmesi gönüllü göçlerin oluşmasını ve sürekliliğini sağlamaktadır. İkinci dünya savaşından sonra birçok Avrupa ülkesi iş gücünün yetersizliğinden dolayı az gelişmiş veya gelişmiş ülkelere göçleri kabul etmiştir. Çekici

güçlerin etkili olduğu bu göçler gönüllü göçlere örnek olarak verilebilir. Almanya'nın 1970'li yıllarda Türkiye ve Yunanistan'dan aldığı göçler gönüllü göçlere verilebilecek bir başka örnektir.

Özdemir'e (2008: 20) göre, gönüllü göçlerde irade tamamen bireylerdedir. Bireyler göç kararlarını itici güçlerden bağımsız olarak kendileri almaktadır. Kişilerin iç dünyası gönüllü göç hareketlerinin oluşmasında belirleyici temel unsurdur. Kişi istek ve arzularını, duygu ve düşüncelerini bir araya getirip değerlendirir ve kendi kararı sonucunda göç etmeyi düşünür. Bireylerin itici faktörler altında, kendi kararlarından bağımsız olarak güç etmek durumunda kalmaları zorunlu göçü ifade etmektedir. Zorunlu göçü tetikleyen en önemli faktörler itici faktörler olarak adlandırılmıştır. Bu faktörler aşağıda sıralanmıştır (Çakı, 2018: 18);

- Temel gereksinimlerin yeterince karşılanamaması
- Doğal afetlerin yıkıcı etkisi
- Savaşlar
- Siyasi, dini ve etnik temelli baskıların oluşması
- Güvenlik ihtiyacının oluşması
- Sosyal hizmetlerdeki dengesizlik

Göç kavramı hem bireylerin kendi istekleri ile hem de bireylerin kendi istekleri dışında bulunan faktörler ile ilişkilidir. Dış faktörlerin büyük bir bölümünün temel kaynağını savaşlar oluşturmaktadır (Doğan, 2002: 23). Savaş ve benzeri durumlardan dolayı zorunlu olarak ülke dışına çıkmış bireylere mülteci denmektedir. Mülteciler, ülke sınırları dışına çıkmaya zorlanmış ve yerinden edilmiş kişiler olarak nitelenmektedir (Aker, 2006: 65). Savaştan sonra insanların mülteci durumuna düşmesini etkileyen diğer faktörler; iklim değişikliklerine bağlı olarak kaynakların yetersiz kalması, kuralıkların oluşması, açlık ve işsizliktir. Yakın tarihte sürdürülen sömürgecilik anlayışının bir sonucu olarak ortaya çıkan; savaşlar, kaoslar ve kölelik gibi olumsuz durumların bir yansıması olarak günümüzde zorunlu göçler devam etmektedir (Dönmez Kara, 2015: 26). Özellikle Osmanlı'nın dağılmasından bu yana Ortadoğu ülkelerindeki savaş, kan ve gözyaşı dinmemiştir. Osmanlı'dan sonra sömürgecilik anlayışı ile davranan ülkelerin hareket alanı haline gelmiştir.

1.5.3.Kalıcı ve Geçici Göç

Kalıcı ve geçici göç türlerinin birbirleriyle ilişkili olarak ortaya çıktığı ifade edilmiştir (Dönmez Kara, 2008: 28). Daha çok, eğitim, dönemsel işlerde çalışmak veya tatil amaçlı yerleşim birimlerini terk eden bireyler belirli bir süre sonra buldukları bölgelerde kalıcı olarak yaşama kararı verebilmektedir. Bu bireylerin Kendi bölgelerine dönüş süreleri her geçen gün uzayabilmektedir. Buldukları bölgede kalmak için evlilik yapan veya oturma izni alma gibi farklı yolları tercih eden bireylerin de olduğu gözlenmektedir.

Sayın, Usanamaz ve Alangiri (2016: 2) mevsimlik göçlerin, bireylerin sadece belirli bir süreliğine yaşamlarını farklı bölgelerde geçirmeleriyle oluştuğunu ifade etmiştir. Para kazanmak amacıyla başka bir bölgeye gidip işleri bitince dönenler, tatil veya dinlemek için yaylaya çıkarlar, belli bir süre için yazlıkta yaşamayı tercih edenler mevsimlik göçlerin oluşmasında etkilidir. Mevsimlik göçler bölgeler arasındaki etkileşimin hızlanmasında ve güçlenmesinde ön ayak olmaktadır. Çünkü farklı bölgelerden gelen insanlar kısa zaman diliminde de olsa birden fazla kültürü ve değerleri bir araya getirmektedir. Bu sayede kısa zaman için de birçok değer bir arada bulunması mümkün olmaktadır (Sağlam, 2006: 35). Bir arada bulunmanın getirdiği etkileşim bölgeler ve ülkeler arasındaki göçün hızını artırmakta ve güçlenmesine sebep olmaktadır.

Bir bölgede veya ülkede kalıcı veya geçici olarak yerleşebilmenin ilk adımı çalışma izninin alınması ile başlamaktadır (Dönmez Kara, 2015: 29). Bu izinler göç alan ülkelerin politikaları nedeni ile sürekli kontrol altında tutulmaktadır. Sınırlı yerleşme imkânı geçici olarak kalmayı planlayan göçmenlere verilmektedir. Uzun süreli kalmayı planlayan göçmenlere ise daha geniş hakların verildiği ve daha zengin olanakların sunulduğu gözlenmektedir. Fakat gelişmiş ülkelerde ülke menfaatleri ile uyumlu olmayan uzun süreli kalma planları kabul görmemektedir. Göçmenlerin ülkeye katacağı değerler, ekonomiye sunacağı katkılar ön planda tutulmaktadır.

Zorunlu veya gönüllü olarak göç olgusu bazı ekonomik ve kültürel değerlerin oluşmasına öncülük etmektedir. İtici ve çekici faktörlerin neden olduğu göç hareketleri, dünya üzerinde ekonomik gücün dengesiz dağılımı devam ettikçe varlığını sürdürecektir. Göçün ülke içinde ve ülke sınırlarını aşan geniş çaplı etkisi bulunmaktadır (Aksoy, 2012: 293). Sonuç olarak, bireylerde daha iyi hayat yaşama, fırsatları yakalama ve temel ihtiyaçların karşılanması arzusu devam ettiği sürece göç olgusunun dün olduğu gibi günümüzde de varlığını sürdürmesi kaçınılmazdır.

İKİNCİ BÖLÜM

1. Sığınmacı Kavramı

Avrupa Birliği (AB) Dublin II Yönetmeliği'nin 2 inci maddesinin c fıkrasına göre; iltica talebinde bulunmuş ancak talebi hakkında kesin bir karara varılamamış olan bir üçüncü ülke vatandaşı sığınmacı olarak tanımlanır. Mülteci olarak uluslararası koruma başvurusunda bulunup statülerinin henüz resmi makamlarca tanınmadığı kişiler için kullanılan sığınmacı terimi sıklıkla, mülteci statüsü alma yönündeki başvurularının ilgili hükümet veya BMMYK tarafından değerlendirilip karara bağlanması için başvuruda bulunan ancak resmi onay için bekleyen kişiler için kullanılır. Bir başka ifadeyle sığınmacı, Avrupa kıtasının dışında cereyan eden hadiseler sebebi ile mülteci tanımındaki şartları taşıdığını belirterek, bir başka ülkeye geçmek için bulunduğu ülkeye uluslararası düzeyde koruma isteğinde bulunan yabancı bireylerdir. Vereceğimiz son tanıma göre ise sığınmacılar; ulusal, bölgesel veya uluslararası metinlerin ilgili hükümleri doğrultusunda bir ülkenin mülteci statüsünden faydalanmayı arzulayan ve mülteci durumları ile ilgili yaptıkları müracaatların kararının açıklanmasını bekleyen bireylerdir (Arslan, 2017: 30). Sığınmacı kavramı; mülteci statüsü alamayan ama bir şekilde başka ülkenin korumasına ihtiyaç duyan kişiye karşılık gelmektedir.

Sığınmacı kavramı İngilizce'deki "asylum seeker", Fransızca'daki "demandeur d'asile" nin karşılığıdır. Sığınmacının mülteci olarak kabul edilmesi bir devletin yetkili makamlarına veya BMMYK'nın nihai kararına bağlıdır. Uluslararası mülteci hukukunda, sığınmacının (de facto mülteci) mültecilik koşullarını haiz olduğu ortaya konulduğunda mülteciye (de jure mülteci) dönüşmesi mümkündür. Sığınmacı koruma talebi ile ilgili statüsü başvuru ülkesinin yetkili mercilerince kesin olarak henüz karara bağlanmamış olan kişidir. Bu sebeple; her bir sığınmacının kat'i surette mülteci kabul edilmeme durumu saklıdır. Ancak her mültecinin başlangıçta sığınmacı olduğunu söylemek mümkündür (IOM: 49).

Türk hukukuna bakıldığı zaman sığınmacı tanımına yer veren mevzuat, 1994 yılında çıkan "Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar İle Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliktir. Bu Yönetmeliğin tanımlar başlıklı üçüncü maddesinde,

sığınmacı tanımına yukarıda yer alan mülteci tanımında ifade edilen 5 farklı sebepten haklı olarak korkan ve bu sebeple ikamet ülkesinin dışında yer alan ve ülkesinin korumasından faydalanamayan veya bunu arzulamayan veya uyruğu yoksa ve daha önce yaşadığı ülke dışında yer alıyor ise ilgili ülkeye dönüş yapamayan veya bunu arzulamayan yabancı kişi olarak yer verilmiştir (Aybay, 2005: 24). Suriyelilerin hukuki statüsü sığınmacı değildir. Türkiye'nin coğrafi çekince bildirmesinden dolayı ve kitlesel bir durum söz konusu olduğu için, yönetmelikler Suriyelileri Avrupa'dan gelenler gibi değerlendirememiştir.

Fakat YUKK'da "sığınmacı" ibaresi yerine "şartlı mülteci" kavramı kullanılmıştır. Şu hususu da belirtmek gerekir ki sayıları 3 milyona yaklaşan ve Suriye'deki iç karışıklık nedeniyle ülkemize büyük bir kitlesel akınla gelen Suriyelilerin hukuki statüsü sığınmacı değildir. Şartlı mülteci statüsü de değildir çünkü şartlı mülteci statüsü kitlesel akın halinde uygulanmaz yani bu statü tıpkı mülteci statüsünde olduğu gibi ferdi niteliktedir. Suriyelileri, mülteci ve şartlı mülteci olarak ifade edemiyor olmamızın sebebi, Suriyelilerin kitlesel olarak Türkiye'ye akın etmesidir.

2. Göçmen Kavramı

Uluslararası mülteci hukukunda genel kabul görmüş bir göçmen tanımı olmasa da bazı özelliklerine göre göçmen tabiri; maddî ve sosyal durumunu daha iyi hale getirmek amacıyla hem kendisi ve hem de ailesinin gelecek umutlarını artırmak için, dışarıdan bir zorlama olmaksızın, özgür iradesiyle göç etmeye karar veren kişi ve aile fertlerini kapsamaktadır. Yani, göçmen kavramının kilit unsuru "şahsi rahatlık" amacı ile ve bunun dışında başka bir zorlayıcı faktör olmaksızın ilgili bireyin özgür iradesine bağlı olarak göç etme girişiminde bulunmasıdır (Ay, 2014: 77). Buradan da anlaşıldığı gibi; göçmen, mülteci, sığınmacı vb. kavramların her birinin kapsadığı alanlar ve şartlar farklıdır.

Erdemir (2013: 9) göçmen kavramını; vatandaşı oldukları ülkelerin korumasından yararlanmaya devam ederken ve ülkesi tarafından zulme uğrayacağı korkusunu yaşamadan, ekonomik nedenlerle yani daha iyi bir yaşam standardına kavuşabilmek adına özgür iradeleri çerçevesinde ayrılan kişiler olarak açıklamıştır. Göçmen ve mülteci kavramları sıklıkla karıştırılan kavramlardır. Hemen belirtmek gerekir ki göçmen olmak için kişinin rızası mülteci olmak içinse can güvenliğinden endişe duyuyor olması gerekir. Bir göçmen ülkesini arzulayarak, daha iyi bir yaşam standardı için terk ederken; bir

mülteci zulüm korkusundan kaçmak için ülkesini terk eder. Ebetteki bir mülteci için de gidilen ülkenin ekonomik refah seviyesi önem arz eder ancak bu ülkenin ekonomik şartları kendi ülkesindeki güvensizlik ortamından çok daha az önemlidir. Ülke olarak bir göçmen kendi ülkesinin koruması altında iken, mültecilerin kendi ülkesinin korumasından yoksun olduğu görülmektedir.

TBMM raporunda yer alan tanıma göre ise göçmen; yerleşmek amacıyla yurdumuza gelen ve henüz TC vatandaşlığını kazanmamış kişi veya kişilerdir. 5543 sayılı İskan Kanunu'nun "Tanımlar" başlıklı 3/d maddesine göre göçmen, "Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı olup, yerleşmek amacıyla tek başına veya toplu halde Türkiye'ye gelip bu Kanun gereğince kabul olunanlardır."71 5901 numaralı TVK'nın 12 inci maddesinin (d) bendine göre göçmen sayılan bireylerin milli güvenlik ve kamu düzeni açısından mâni teşkil edecek bir hali bulunmaması koşulu ile İçişleri Bakanlığı'nın önerisi ve Bakanlar Kurulu'nun kararıyla Türk vatandaşlığına geçme işlemi gerçekleştirilmektedir (TVK: 10442).

3. Mülteci Meselesine Genel Bir Bakış

Sahip olduğu ırk, din ve vatandaşlığı nedeni ile haksızlığa uğradığını düşünen, sosyal bir gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeni ile baskı altında kalan, yaşadığı veya yaşadıklarından dolayı haklı olarak korkarak doğup büyüdüğü ülkesini terk etmek zorunda kalan bireyler, mültecileri oluşturmaktadır Mülteci kavramının çok eskiye dayandığı, geçmiş zamanlarda da birey ve toplumların yaşadıkları veya buldukları bölgeleri, farklı nedenlerle gördükleri baskı, zulüm veya şiddetten dolayı terk etmek zorunda kaldığı bilinmektedir (Çiçekli, 2009: 215). Mültecilerin nihai amaçları yaşadıkları bölgeleri terk ederek daha güvenli ve korunaklı bölgeler bulmaktır. Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinde güvenlik ihtiyacının kişinin karşılaması gereken en önemli ihtiyaç olduğu belirtilmiştir. Kişi kendini güvenli hissedene kadar diğer ihtiyaçlarını ikinci planda tutar. Bireyler, güvenlik ihtiyacı karşılanana kadar yeni arayışlar içerisinde bulunur.

Tarihsel süreç içerisinde önemli mülteci hareketlerinin yaşandığı bilinmektedir. Kayıtlar incelendiğinde, Hitit kralının başka bir devletin baskısından veya zulmünden kaçan bireylerin kendilerine sığınan ülkelerin onları kabul etmesi ve geri göndermemesi

yönünde açıklamalarının bulunduğu anlaşılmaktadır. Yine Müslümanların takvim başlangıcı olarak kabul edilen ‘‘hicret’’ olayı da önemli bir örnektir. Mekke’de hayati tehlikesi bulunan Müslümanlardan bir grubun yeni arayış ve umutlar içinde Habeşistan’a (Etiyopya’ya) gitmesinin ardından 622’de Medine’ye toplu olarak göç etme kararı almış ve orada devlet kurmuşlardır. Özellikle dini, sosyal ve kültürel hareketler yer değiştirmeye gelişip serpilmişlerdir. Medine’de Müslümanların fiili bir güç haline gelmesini sağlayan etken hicrettir. Çünkü hicret yeni bir güç birikimidir. (Aydın, 2015:108) İnsan; sosyal bir varlıktır tanımından yola çıkılarak yaşama pratiğinde var olan sosyallikle, iltica ettiği yerde kendini yeniden üretebilmesine imkân sağlamaktadır.

Aztek krallığına ait olduğu düşünülen bir kanunda, bir esirin sahibinden kaçması ve kendini koruması için bir kişinin yanına sığınması durumunda onun iade edilmemesi, ona yaşaması için bir yer verilmesi ve ona kötü davranılmaması gerektiği belirtilmiştir. Yukarıdaki açıklamalar, mülteci kavramının çok eski çağlara kadar uzandığını işaret etmektedir (Büyükçalık, 2015: 9). Tarihi süreç içerisinde ‘‘göç’’ ün bir varoluş mücadelesi olduğunu ve hayatın her anında kazanılan tecrübelerin yeni döneme aktarılarak var olma çabasının yansımalarını görmekteyiz.

Tarihi süreç içerisinde mülteci kavramını açıklama için üç farklı yaklaşımın temel alındığı görülmektedir. Bu yaklaşımlar şu şekilde sıralanabilir (Şaşkın, 2017: 5);

- Hukuksal yaklaşım
- Sosyal yaklaşım
- Bireysel temelli yaklaşım

Hukuksal, sosyal ve bireysel temelli yaklaşımların her biri mülteci kavramını genel hatları ile ele alarak açıklamıştır (Şaşkın, 2017: 5). Hukuksal yaklaşımda mülteci kavramı kendi ülkesinin himayesinden yararlanamayan kişiler olarak açıklanmaktadır. Bu kişiler kendi ülkelerinin korumasından mahkûmdur. Ülkesini farklı nedenlerle terk eden, ülke sınırlarının dışına çıkan, herhangi bir ülkenin sorumluluğu altında bulunmayan, kişinin güvenliğini sağlayacak herhangi bir merciinin bulunmadığı durumlarda hukuksal yaklaşım devreye girmektedir. Bu yaklaşım mültecilerin statülerini tespit ederek onların sahip olduğu sorunları hukuksal bakış açısı ile çözmeyi hedeflemektedir. Bu yaklaşım sayesinde mülteci kavramı hukuksal temeller içinde ele alınabilmekte ve uluslararası mülteci problemlerinin çözümü için bazı öneriler geliştirilebilmektedir (Şaşkın, 2017: 6). 2011 yılında Suriyelilerin sınırları geçtiği dönemlerde onları hangi statüye koyacağımız

epey tartışma konusu olmuştur. Çünkü belirlenen statüye göre hukuksal süreç işleyecek ve korunma sağlanacaktı. O dönemdeki mevcut yönetmeliklerle şartlar uyuşmadığı için bir takım düzenlemeler yapılmıştır.

Bir ülkeye sığınan bireylerin devlet korumasından mahrum olmaları sebebiyle ortaya çıkan uluslararası yasal uyuşmazlıklar problemlere neden olmaktadır. Bu problemleri çözmek için, geliştirilen yaklaşımların daha çok göç veren ülkeye veya etnik kökene odaklandığı görülmektedir. Zaman içinde mülteci meselesinin uluslararası düzeyde geniş yankılar uyandırması mülteci kavramının giderek derinleşmesine ve birçok ülkeyi kapsayıcı duruma gelmesine neden olmuştur. Günümüzde mülteci kavramı uluslararası hareket özgürlüğü isteyen birey ve grupların meselesi haline gelmiştir.

Odman'a (1995: 20) göre sosyal yaklaşım, mülteci kavramını hukuksal bakış açısından farklı olarak sosyal bir konu olarak ele almaktadır. Sosyal ve politik olayların mülteci hareketlerinin oluşmasına öncülük ettiği vurgulanmaktadır. Bireylerin yaşadıkları bölgelerde sosyal destekten mahrum kalması veya bölgede yaşanan politik olaylar nedeni ile çaresiz kalarak, bu bireylerin yaşadığı bölgeleri terk etmesi mülteci akını oluşturmaktadır. Mültecilerin güvenlik ve korumadan ziyade sosyal yardıma ihtiyacı olduğu belirtilmiştir. Mülteciler ihtiyaç duyduğu sosyal yardım düzeyine göre farklı kategorilere ayrılmıştır.

Bireysel temelli yaklaşımda mülteci hareketinin oluşmasının temel nedeni bireysel faktörlere bağlanmıştır. Bu yaklaşıma göre mülteci, belirli nedenlerden dolayı, kendi vatanında adaletsiz ve yaşanamaz bir ortamdan kaçmaya çalışan kişilerdir. Bireysel temelli yaklaşıma göre, kendi ülkesinin resmî kurumları tarafından haksızlığa uğratıldığını düşünen, ülkesi dışında güven ve özgürlük arayışı içinde olan bireylere mülteci statüsü verilmelidir. Bireysel temelli yaklaşımın mülteci kavramını net bir şekilde açıkladığını ve mülteci sorunlarına müşterek çözümler önerdiğini söylemek mümkün değildir (Odman, 1995: 21).

4. Mültecilere Tanınan Haklar

İnsan hakları kavramı farklı bakış açılara göre farklı tanımlanmıştır. Yapılan tanımların ortak noktasında insan bulunmaktadır. İnsan hakları; insanların sosyal statülerine ırklarına, dillerine, din ve sahip olduğu diğer bireysel değerlere bakılmaksızın sahip

olduğu hakları ifade etmektedir. İnsanları değerli kılan sahip olan ortak temel haklarıdır. İnsani değerler insan hakları ile ilişkilidir. Bunlar, evrensellik ve eşit muamele ilkelerinin en önemli ilkeleridir. Ayrıca, insanlığın ortak sorunları vardır. Bu sorunların çözümü, şiddet ve zulmün gerçekleşmemesi olmalıdır. Çünkü yüksek medeniyetlerde İnsan hakları sorunları, tüm halkların ortak sorunları olarak görülmektedir (Kuçuradi, 2004: 9). İnsan haklarının evrenselliği ve insan onurunun ayaklar altına alınamaması kuralı vardır. Her ne kadar ülkelerini terk etmiş olsalar da mülteciler ve sığınmacılar da dünya yurttışıdır. Mültecilerin sahip olduğu insan hakları uluslararası sözleşmeler ile güvence altına alınmıştır. Bu araştırmada, mültecilere tanınan bazı önemli temel haklar ele alınarak ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır.

4.1.Yaşama Hakkı

Gemalmaz, (2005: 350) yaşama hakkını bireylerin gerek fiziksel gerek ruhsal sağlığının korunmasını ve bunların bütünlüğünün sağlanması olarak ifade etmektedir. Uluslararası hukukta insanlara tanınan hakların başında yaşama hakkı gelmektedir. Yaşama hakkı uluslararası yasalarla korunmaktadır. Hiçbir birey bu hakkından ne bahasına olursa olsun hiçbir bir şekilde mahrum bırakılamaz. Her birey; yaşama, kişisel özgürlük ve güvenlik ihtiyacının temin edilmesi gibi temel haklarına sahip olarak dünyaya gelmektedir. Bu bakımdan buldukları yerlerde mültecilerin yaşama haklarının korunması için taraf devletler elinden geleni yapmalıdır. Taraf ülkeler, mülteci ve sığınmacıların yaşamlarını çok net ve titiz bir şekilde inceleyerek gerekli adımları atmalıdır. Uluslararası anlaşmalara göre, hiçbir birey keyfi olarak yakalanamaz, tutuklanamaz ve sürgün edilemez. Bu madde ile mülteci akınlarının oluşması, haksız sürgünlerin yaşanması ve keyfi uygulamalar ile insanların sınır dışı edilmesinin uluslararası düzeyde garanti altına alınarak engellenmesi amaçlanmıştır. Aynı zamanda bu madde, birçok uluslararası düzenlemenin yapılmasına fırsat veren en önemli bir ilham kaynağı olarak da bilinmektedir.

Mülteciler ve sığınmacıların büyük bir oranı olumsuz yaşam şartlarından dolayı ülkelerini terk etmektedir (Doğan, 2018: 33). Mültecilerin göç ettikleri ülkelerdeki vatandaşların sahip olduğu haklarına doğrudan ulaşmaları mümkün olmasa da uluslararası düzeyde tanınan temel haklara nerede olurlarsa olsunlar doğrudan sahip olurlar. Bu haklardan en önemlisi yaşama hakkıdır. Mülteciler göç ettikleri ülkelerin temel kanunlarına uyum sağladığı sürece tutuklanmama ve göz altına alınmama garantisine sahiptir. Mültecilerin

durumu, başvuruları, sınır dışı edilip edilmeme durumları ülkelerin içişleri bakanlığınca verilen kararlara tabidir. Bu kararlar uluslararası hukuka aykırı olmaması beklenir.

Yunanistan, Macaristan, Slovakya gibi AB üyesi ülkelerin, sığınmacıların sınırı aşmaması için aldıkları sert tedbirler; yaşama hakkına saygı duyulmadığının bir göstergesi olarak olumsuz örnek teşkil etmektedir. İnsan hayatının ve onurunun her şekilde korunması beklenmektedir.

4.2.Din ve Vicdan Özgürlüğü

Bireylerin inançları ne olursa olsun onları ifade etme ve özgürce yaşama fırsatının sunulması din ve vicdan özgürlüğü ile ilgilidir. Uluslararası sözleşmelere göre, her birey düşünce, vicdan ve din özgürlüğü hakkına sahiptir. Bireylerin inanç veya din değiştirme hakkı, din veya inancının açık bir şekilde ifade edebilme hakkı, dinini yaşama, yayma, uygulama, öğretme ve ibadet etme gibi hakların hepsi din ve vicdan özgürlüğü ile ilgilidir (Gemalmaz, 2005: 350). Her insan gibi mültecilerin de uluslararası hukuka göre din ve vicdan özgürlüğü bulunmaktadır. Taraf devletler mültecilerin düşünce, vicdan ve din özgürlüğünü uluslararası düzeyde tanımak zorundadır. Bireylerin haysiyetinin, maddi ve manevi varlığının geliştirilmesi düşünce özgürlüğüne dayanmaktadır. Özgür bireylerin yetiştirilmesi ile özgür bir toplumun oluşması mümkündür. Fikirlerini, dinini ve duygularını ifade etmekten yoksun bırakılan bireylerin içinde bulunduğu toplum sosyal, kültürel, ekonomik ve politik açıdan gelişemez, sürekli kısır bir döngü içinde yerinde sayar.

Dinini yaşama, yayma, uygulama, toplu veya açık olarak ifade etme özgürlüğü düşünce özgürlüğü gibi temel insan haklarından biridir (Pazarcı, 2015). Dünya üzerinde yaşanan inançlara bağlanma, inançları seçme, herhangi bir baskı altında kalmadan korkusuzca inançlarını ve inancına ait değerleri açıklama, inançları doğrultusunda ibadetini yerine getirme, inançlarını öğretme gibi haklar din özgürlüğü hakkı kapsamındadır. 1951 yılında ilan edilen Cenevre Sözleşmesinin dördüncü maddesinde, taraf devletlerin kendilerine başvuran mültecilere kendi vatandaşlarına sundukları imkânlar kadar ibadet etmeleri ve çocuklarına din eğitimi verebilmeleri için gerekli koşulları sağlamaları hükmü bulunmaktadır.

Doğan'a (2018: 16) göre din farklılıkları ve dinini yaşamaya karşı hoşgörüsüzlük, bireylerin ülkelerini terk etmelerine neden olan faktörler arasında yer almaktadır. Yapılan araştırmacılar mülteci akınlarının oluşmasına etki eden temel faktörler arasında din özgürlüğünün kısıtlanmasının da bulunduğunu vurgulanmıştır. Uluslararası anlaşmalara göre, mültecilerin ve sığınmacıların yaşadıkları topraklarda dini inançlarını özgürce kullanabilmeleri, toplumların dini gruplara saygı göstermesi gerektiği, azınlıkların düşüncelerinden dolayı korunmaları, düşüncelerin özgürce ifade edilebileceği ortamların oluşması garanti altına alınmıştır. İHM'nin dokuzuncu maddesinde ve Amerikan MKK'sinin ikinci maddesinde din ve vicdan özgürlüğü ile ilgili temel haklara ayrıntılı bir şekilde yer verildiği görülmektedir.

4.3.ğrenim Hakkı

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliğince belirlenen 1951 sözleşmesinin yirmi ikinci maddesinin birinci fıkrasında yer alan ifadelere göre, mülteciler temel eğitim konusunda göç ettikleri ülkenin vatandaşlarıyla eşit muamele görme hakkına sahiptir. Temel eğitim ve bu eğitimin kapsamı her ülkenin sahip olduğu i düzenlemelere göre farklılık göstermektedir. İlgili sözleşmede yer alan 22. maddenin 2. fıkrasına göre taraf devletler mültecilere temel eğitimin dışında yer alan eğitim konusunda da destek olmalıdır. Mültecilerin kendi ülkelerinden almış oldukları sertifikaları, dereceleri ve diplomaları kullanabilmesi için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır. Sözleşmede belirtilen ifadelere göre, mülteciler buldukları ülkelerde temel eğitim hakkı dışındaki diğer eğitim ile ilgili haklara en az yabancılara sağlanan haklar kadar sahip olmalıdır. Mültecilerin ğretici olarak çalışma hakları ise ilgili düzenlemenin on dokuzuncu maddesinde ifade edilen gelir getirici işler başlığında serbest meslek sahipleri için belirtilen hükümler dikkate alınarak uygulanmalıdır. (BMMYK, 1998: 74). İlçedeki sığınmacılar öğrenme hakkının işlemesiyle ilgili sorunlarla karşılaşmamıştır. Yapılan düzenlemelerde sığınmacıların ihtiyaçlarına göre ders programları hazırlanırken, Suriyeli ğrencisi olan öğretmenlere ve idarecilere de hizmet içi eğitimler verilmiştir. *Suriyeli ocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi Projesi* kapsamında Suriyeli ğrencilerin derslerine giren sınıf, Rehberlik ve diğer alan öğretmenlerine yönelik zorunlu eğitimler verilmiştir.

4.4.Düşünce Özgürlüğü

Aristoteles'e göre, insanı diğer canlılardan ayıran en önemli özellik düşünce ve düşünce ifadesi olan dili kullanma gücüne sahip olarak dünyaya gelmesidir. Düşünce özgürlüğü, toplumun çağdaş medeniyetler seviyesine ulaşması için büyük önem arz etmektedir. Evrensel hukuka göre, her birey kendi fikir ve düşüncelerini ifade etme hakkına sahiptir. Diğer insanların hakkına girmeden, belli sınırlar çerçevesinde her insan; bilgi edinme, fikir ifade etme ve fikrini yayma hakkına sahiptir (Doğan, 2018: 32). Dünya üzerinde İltica edenlerin önemli bir kısmı kendi ülkelerindeki rejime muhalif oldukları için başka ülkeye sığınma ihtiyacı hissetmişlerdir.

İnsan düşünen ve akıl yürütebilen bir varlıktır. İnsanı diğer canlılardan ayıran en temel özellik akıl varlığını kullanabilmesi, çıkarımlarda bulunabilmesidir. Bireyler düşünce ve ifade özgürlüğüne sahip olduğu ölçüde kendi fikirlerini kolayca ifade edebilir. Mülteciler öncelikle daha çok yaşama ve güvenlik ihtiyaçlarının karşılanmasını talep etmektedir (Gemalmaz, 2005: 352). Onlar için yeni fikirler oluşturmak, duygu ve düşüncelerini ifade etmek, akıl yürütmek, felsefe yapmak ikinci plandadır. Fakat mültecilere sağlanan imkânlar ölçüsünde güvenlik ihtiyaçlarına cevap verilmesi, yaşam şartlarının kolaylaştırılması sonucunda düşünce, felsefe, fikir üretme konularında görüşlerini bildirebilirler. Taraf devletler öncelikle mültecilerin ve sığınmacıların yaşamlarını kolaylaştırmalı daha sonra bilgilerinin ve fikirlerini ifade edeceği ortamlar oluşturmalıdır. MSHS' de dokuzuncu madde, AIHS'de onuncu madde, Amerikan PCH'de otuz birinci madde ve Afrika İHH'de dokuzuncu madde mültecilerin öncelikle yaşam koşullarının iyileştirilmesi ile ilgili maddelerdir.

4.5.Çalışma Hakkı

Altınışık ve Yıldırım, (2002: 125) uluslararası düzeyde temel ekonomik haklardan biri olan çalışma hakkını, bireyin istediği bir işi kabul etmesi ve çalışmak istemediği bir işte ise çalışmaya zorlanmaması şeklinde açıklamıştır. Bireyin çalışmak istediği işten alıkoyması çalışma hakkının ihlali anlamına gelmektedir. Mültecilerin sığındıkları ülkelerden ne zaman geri dönecekleri belirsiz bir durumdur. Bu dönemde ulusal ve uluslararası yardım kuruluşlarının mültecilere maddi destekte bulunduğu bilinmektedir. Diğer yandan, bu yardım kuruluşları uzun bir süre tüm mültecilere gerekli yardımları ulaştıramamaktadır. Bu durumda mültecilerin de bir iş bularak ailelerinin geçimini

sağlamaları zorunlu hale gelmektedir. Uluslararası anlaşmalara göre, gelir getirisi işler başlığı altında belirlenen bazı maddeler ile mültecilerin çalışma hayatı ile ilgili haklarına düzenleme getirilmiştir. Kabul edilen bazı maddelerde mülteci olarak ücretli bir işte çalışan kişinin haklarından doğrudan bahsedilmektedir.

Mülteciler ile ilgili taraf devletler kendi topraklarında yasal olarak ikamet eden sığınmacıların; sanayi, ticaret, tarım sektörlerinde küçük işletmeler kurarak kendi işlerini açma veya ticaret ve sanayi sektörlerinde şirketler kurma konularında mültecilerin lehine olacak şekilde düzenlemeler yapmalıdır. Ülkeler mültecilere en az kendi topraklarına yatırım yapmak amacı ile yerleşen yabancılara sağladığı haklar kadar destek sunmalıdır. Uluslararası anlaşmalara göre, mültecilerin ekonomik hayata katılmaları ve yaşamlarını sürdürmeleri için çalışma fırsatlarının oluşturulması garanti altına alınmıştır (BMMYK, 1998: 199). Gaziantep Ticaret Odasına kayıtlı Suriyeli Mülteciler bu hakkın ülkemizde kullanıldığına yönelik güzel bir örnektir.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliğince hazırlanan uluslararası metinlerde geçen on dokuzuncu maddede serbest meslek alanındaki mesleklere sahip olan mültecilerin çalışma hakları ile ilgili düzenlemeler yer almaktadır (Altuğ, 1967:100). Uzmanlık diplomasına sahip olan mülteciler, göç ettiklerin ülkelerin yetkili makamlarına ulaştıklarında bu makamlar ülkede çalışan yabancılara tanınan haklar kadar çalışma hakkına sahip olmaları için gerekli işlemleri yapmalıdır. Kendi işinde çalışma ile serbest meslek sahi olma arasında ciddi farklar bulunsa da ilgili ülkeler konunun mültecilerin lehine olarak şekilde bir düzenlemede bulunmaları beklenmektedir.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliğince belirlenen 1951 sözleşmesi dışında, mülteciler de dâhil olmak üzere tüm bireylerin çalışma hayatını kapsayan uluslararası başka bir düzenleme 16 Aralık 1966 tarihli ve 2200 A (XXI) sayılı BM Genel Kurulu kararıyla kabul edilen düzenlemedir. Bu düzenleme sayesinde, uluslararası düzeyde ekonomik, sosyal ve kültürel haklar güvence altına alınmıştır. Bu maddenin 3. Bölümündeki 6. Madde ise çalışma hakkını güvence altına almaktadır. İlgili sözleşmeye taraf olduğunu belirten ülkeler mültecilerin çalışma ve geçimini sağlama haklarını tanımış olmaktadır. İlgili sözleşmenin dördüncü maddesi ise sözleşmede ifade edilen, çalışma hakkının da dâhil olduğu haklar, kamu yararının korunması amacıyla hukuka uygun olarak getirilmiş bazı sınırlamalara tabi tutulabilir (BMMYK, 1998: 224). Sığınmacılara

çalışma hakkının verilmesi geçimlerini sağlayabilecekleri olanaklar sunulması kamu yararı açısından önemli bir durumdur.

4.6.Seyahat Etme ve Yerleşme Hakkı

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliğince belirlenen 1951 sözleşmesinin 26. maddesine göre bir ülkede yasal olarak ikamet eden mültecilerin aynı koşullardaki yabancılara tanınan haklara göre ülke topraklarında ikamet edeceği yeri seçme ve özgürce seyahat etme hakkı bulunmaktadır (Altuğ, 1967:92). İlgili sözleşmenin 27. maddesine göre taraf ülkeler kendi bölgelerine yerleşen ve tanımlı seyahat belgesi bulunmayan mültecilere kimlik kartı hazırlayacaktır. Kimlik kartının düzenlenmesi taraf devletlerin mültecilerin buldukları ülkede seyahat etme ve ikamet etme özgürlüğünü sınırlandırma hakkı vermemektedir.

Mülteci olarak yerleşen bireylere kimlik kartı verilmesini düzenleyen 27. maddeden sonra, ulusal güvenlik ya da kamu düzenini tehdit eden nedenler bulunmadıkça, ülkede yasal olarak bulunan mültecilere ülkenin toprakları dışında seyahat edebilmelerini sağlayan seyahat belgelerin de düzenleyen 28. maddeye yer verildiği görülmektedir. Mültecilere seyahat hakkı verilmesi vatandaşlık hakkı verilmesi olarak algılanmamalı, bu düzenlemenin daha çok mültecilerin diğer ülkelere yapacakları eğitim, sağlık, çalışma gibi amaçlarla seyahat etmelerini kolaylaştırıcı nitelikte olduğu göz önünde bulundurulmalıdır (BMMYK, 2001: 109). Ülke içerisindeki yer değiştirmeler de kontrollü yapılmalıdır. Bu durum mültecilerin takibi açısından önem arz etmektedir.

Mültecilerin seyahat etmelerine fırsat veren belgelere ilişkin BMMYK Yürütme Komitesinin bazı kararları da bulunmaktadır. Yürütme Komitesi'nin 1978 tarihinde 29. Oturumda aldığı 13 numaralı (XXIX) kararına göre seyahat belgelerinin coğrafi ve süre bakımından kapsamlı bir geçerliliğe sahip olması ve özel durumların dışında, aynı geçerlilik süresi içinde seyahat dokümanının geçerlilik süresine eşit bir geri dönüş şartı taşınması önerilmiştir. Bu maddeye göre, sözleşmeye taraf olan ülkeler seyahat belgesine sahip her mülteciye, bu belgenin geçerlilik süresi içinde her zaman o ülkeye geri dönebilmesine fırsat vermelidir. Aynı oturumda alınan bir başka kararda devletlerin, vize düzenlemelerinin basitleştirilmesi veya vize ücretlerinin kaldırılmasına ilişkin yaptıkları karşılıklı ve çok taraflı uygulamaları mültecileri de içine alacak şekilde genişletilmesi

tavsiye edilmiştir (BMMYK, 1998: 25). Bu tarz uygulamalar sadece tavsiye olarak kalmakta Avrupa ülkeleri; ülkelere sığınmacı sokmamak üzere çalışmalarını sürdürmektedirler.

5. Dünya Genelinde Mülteci Sorunu ve Türkiye’de Yapılan Yasal Düzenlemeler

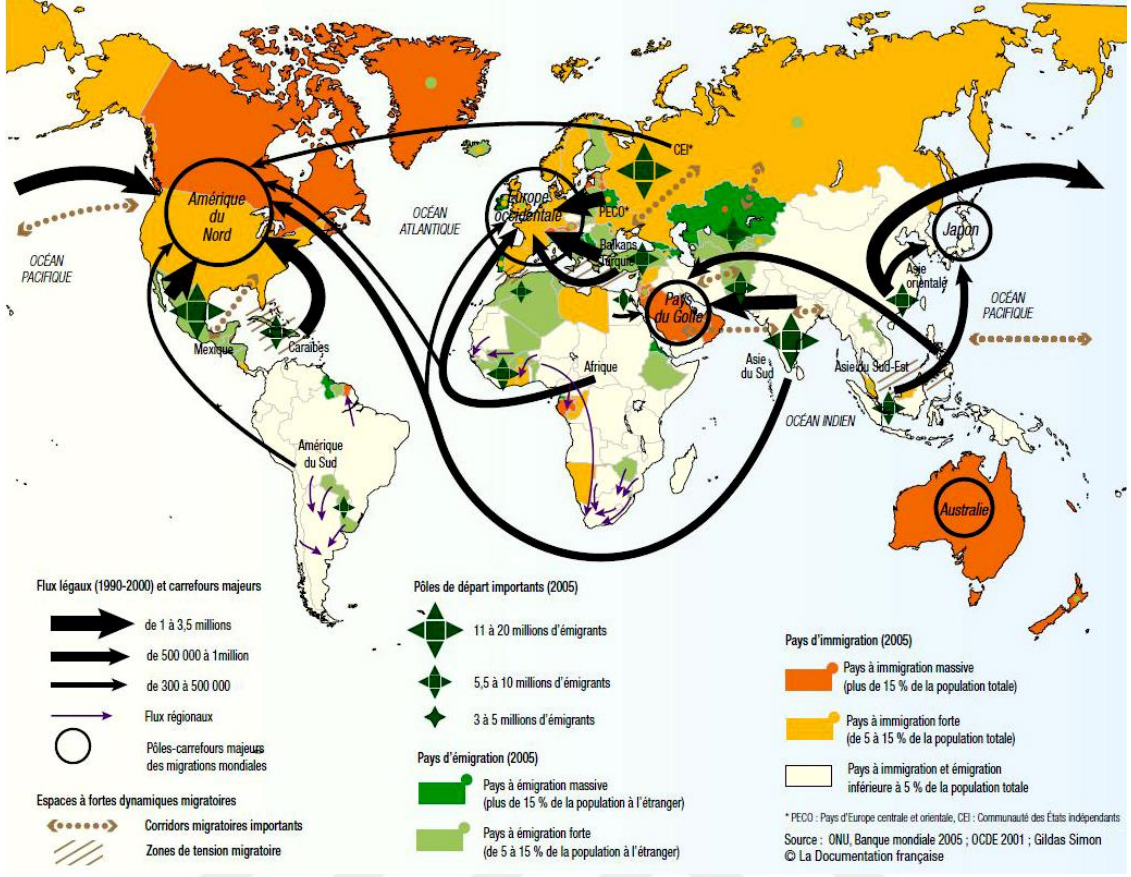
Yirminci yüzyılın son zamanlarında siyasi temelli krizlerin ve güçlü çatışmaların sahnelendiği ülkelerde gözlenen temel insan haklarının çiğnenmesi, savaş suçlarındaki yükseliş ve soykırımlar nedeni ile küresel çapta mülteci sayısının hızla arttığı gözlenmiştir.

Afrika bölgesinde Fil Dişi Sahili, Mali, Orta Afrika Cumhuriyeti, Libya, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Nijerya, Burundi Sudan; Orta Doğu bölgesinde Yemen, Suriye, Irak; Avrupa bölgesinde Ukrayna; Asya bölgesinde Kırgızistan, Myanmar ve Pakistan başta olmak üzere dünyanın on beş farklı bölgesinde, 2010 yılından itibaren, kültürel, etnik, dinsel ve ekonomik faktörlere bağlı olarak yaşanan çatışmalardan etkilenen bireyler can güvenliklerini teminat altına almak amacıyla yaşadıkları bölgeleri terk etmiş ve güvenli buldukları komşu ülkelere sığınmak için çaba göstermişlerdir (UNHRC, Küresel Eğilimler Raporu). Bu nedenle son beş yılda dünya üzerinde mülteci ve sığınmacı sayısının hızla arttığı görülmektedir. Bu artıştaki en büyük nedenlerden biri Suriye topraklarında gözlenen iç çatışmalar nedeni ile Suriyeli göçmenlerin sayısının büyük bir orana ulaşmasıdır. Suriye topraklarında iç karışıklığa bağlı savaş 2011 yılı başlarında Esad yönetimine karşı bir tepki hareketi olarak başlamış ve son beş yıllık bir süreç içinde farklı devletlerin olaya el atmasından sonra çok karmaşık ve yakın tarihte bitmesi ön görülemeyen bir vakıya dönüşmüştür. Bu süreç zarfında, yaklaşık 7,6 milyon Suriye vatandaşı göçe zorlanmış ve 4 milyondan fazla Suriye vatandaşı yakın ülkelerde sığınmacı pozisyonuna düşmüştür (İçduygu, 2015:2). Sadece ülkemize sığınan Suriyeli sayısı 3,5 milyona yaklaşmıştır. Türkiye bu dönemde Avrupalı Devletlerin aksine açık kapı siyaseti uygulamıştır.

Yaşadıkları ülkelere ayrılmak zorunda kalan, vatanlarından çıkarılan bireylerin sayısında hızlı bir artış olduğu UNHRC Küresel Eğilimler Raporu’nda da belirtilmiştir. 2013 ve 2014 yıllarında göçe zorlanan kişi sayısında on yıl önce yerlerinden edilen kişi sayısı arasında ciddi bir fark oluşmuştur. On yıl önce yaklaşık 37,5 milyon kişi göçe zorlanmışken, bu rakam 2013 yılında 51,2 milyona çıkmış ve 2014 yılında ise bu rakam

38,2 milyon olarak belirlenmiştir. Ortaya çıkan istatistiksel sonuçlar mülteci sorunun küresel anlamda önemli bir boyuta taşındığını göstermiştir. 2003 yılında elde edilen verilere göre küresel çapta her gün ortalama 11 bin kişi bulunduğu gölgeden ayrılmak zorunda kalmıştır. 2012 yılı verilerine göre bu rakam 23 bin kişiye ulaşmış, 2015 yılı verilerine göre ise 42500 kişiye ulaşarak rekor kırmıştır (UNHRC, Küresel Eğilimler Raporu).

İçduygu (2004:29), Türkiye'yi hedef alan büyük çaplı düzensiz göç hareketleri ve sığınmacı sayısındaki artış ile dünya genelinde artan mülteci oranı arasında sıkı bir bağın olduğunu ifade etmiştir. Çünkü Türkiye coğrafi konumu itibari ile Asya'yı Avrupa'ya bağlayan önemli bir konumda yer almaktadır. Göç hareketleri Türkiye üzerinden farklı ülkelere doğru yönelmektedir (Güleç, 2015:92). Türkiye hem komşu ülkelerde yaşanan siyasi krizlerin etkisinden kaçmaya çalışan bireyler için güvenli bir liman, hem batı ve kuzey bölgelerde bulunan ülkelere göç etmek isteyenler için transit geçiş bölgesi hem de komşularına göre daha iyi şartlarda çalışma fırsatı sunan ve iş gücü gereksinimi olan bir ülke konumundadır.

Şekil 3: Dünya Üzerinde Göç Hareketleri (Kaynak: <http://afp-cv.blogspot.com/2017/05/world-immigration-map.html>)

Sığınmacı ve göçmenlerin büyük bir oranı ekonomik ve siyasi nedenlere bağlı olarak Ortadoğu, Asya ve Afrika'da ülkelerinden göç etmek durumunda kalmaktadır. Göçmenlerin nihai amaçlarından biri Türkiye'nin kara ve deniz sınırları vasıtasıyla Avrupa Birliği ülkelerine gidebilmektir. Göçmenler karayolu ve deniz yolu başta olmak üzere Türkiye üzerinden belli rotalar kullanarak Batı ülkelerine yönelen düzensiz göç hareketinin oluşmasına neden olmaktadır. Özellikle son yıllarda düzensiz göçmen hareketlerinin Türkiye-Yunanistan kara ve deniz sınırını aktif bir şekilde kullandıkları gözlenmektedir. Karayolunu kullanarak Irak ve İran'dan Türkiye'ye ulaşan göçmenler Türkiye'den sonra Bulgaristan ve Yunanistan'a geçmeyi hedeflemektedir. Buradan İtalya topraklarına veya Romanya, Bulgaristan, Avusturya, Macaristan gibi ülkeleri köprü olarak kullanarak Almanya topraklarına ulaşmayı düşünmektedir. Göçmenler Türkiye'nin Akdeniz ve Ege kıyılarına ise deniz yolu ile ulaşmaya çalışmaktadır. Sığınmacılar buradan kaçakçılık faaliyetleri yapan gemiler aracılığı ile Yunanistan, İtalya ve Fransa'nın Güneyine ulaşmayı hedeflemektedir.

Türkiye'ye sığınan Suriyeli göçmenlerin korunma statüleri geçicidir. Bu bakımdan, BMMYK Suriyelilerin kayıt ve mülteci statüsü işlemlerini gerçekleştirilmemektedir. Bazı özel durumlara sahip Suriyeli göçmenlerin üçüncü bir ülkeye yerleşmelerini sağlayacak adımlar atılmaktadır. Suriyeliler ile ilgili yapılan işlemler incelendiğinde, 2013'den bu yana Türkiye üzerinden üçüncü bir ülkeye nakledilen Suriyeli sayısının 107.239 olduğu görülmektedir. Üçüncü ülkelere nakil işleminin oldukça az olması nedeniyle göçmenlerin Türkiye üzerinden Ege Denizi vasıtasıyla Avrupa'ya göç etmeye çalıştıkları görülmektedir. Özellikle son dönemde bu yöndeki girişimlerin sayısı oldukça fazladır. İstatistiksel rakamlar incelendiğinde, 2013 yılında kaçak yollarla göç etmeye çalışan Suriyeli sayısının on altı bini bulunduğu görülmektedir. Tespit edilen kaçak Afganistanlı göçmen sayısı altı bin, kaçak Myanmarlı göçmen sayısı ise iki bin beş kişiyi bulmuştur. 2014 yılında ise kaçak yollarla göç etmeye çalışan Suriyeli sayısının yirmi beş bine ulaştığı görülmektedir. Bu yılda tespit edilen kaçak Afganistanlı göçmen sayısı iki bin, kaçak Myanmarlı göçmen sayısı ise altı bin dört yüz kişiyi bulmuştur. Bu yılda özellikle Suriye'deki baskıların artmasında dolayı kaçak durumuna düşen Suriyelilerin sayısında ciddi artış gözlenmiştir. Göçmen sayısının artması diğer ülkelere benzer yollarla göç etmeye çalışan kişi sayısını da artırdığı belirlenmiştir (Nurdoğan, Dur ve Öztürk, 2016: 223). Avrupalı ülkelerin yasal yollardan sığınmacı kabul etme konusunda uyguladığı stratejiler ve kabul edilenlerin sayısının azlığı, göçmenlerin yasal olmayan yollardan ülkelere giriş yapmalarına sebep olmaktadır.

Türkiye hem göçmen ve sığınmacılar için transit bir geçiş bölgesi hem de Doğu Avrupa ülkelerinden gelen bireyler için varış ülkesi konumundadır (Akpınar, 2010: 5). Doğu Almanya, Ukrayna ve Rusya gibi ülkelere doğu blokunun yıkılmasından sonra Türkiye'ye yasal yolları kullanarak giriş yapan çok sayıda yabancı bulunmaktadır. Bu yabancıların belli bir oranı yasal olarak kalış sürelerinin tamamlanmasına rağmen Türkiye'de kalmaya devam etmişlerdir. Bu şekilde kalmaya devam eden bireylerin hizmet, eğlence ve tekstil gibi farklı sektörlerde yasal olmayan yollarla çalıştığı tahmin edilmektedir. Türkiye çatışmaların yaşandığı ve iç savaşların başladığı ülkelere komşu ülke olması bakımından, birçok mültecinin transit olarak kullandığı ülke konumuna gelmiştir. Ayrıca Türkiye'de BMMYK bürosunun bulunması da göçmenler için bir fırsat oluşturmaktadır. Diğer yandan, Türkiye'ye geçiş Avrupa ülkelerine göre nispeten daha kolaydır. Kaçak işçi olarak Türkiye'de çalışmak göçmenler için çıkar bir yol olarak gözükmektedir.

Şekil 4: Avrupa'ya Gerçekleşen Göç Hareketleri (Kaynak: <http://aknextphase.com/tag/european-migration>)

1951 sözleşmesinde yer alan ifadelerle göre, mülteci kavramının özel bir tanımı bulunmaktadır. Bu duruma bağlı olarak, mülteci statüsünün kendine has sonuçları mevcuttur. Sözleşmenin birinci maddesinde mülteci kavramı tanımlanmıştır. Bu tanım incelendiğinde, mültecilere bazı sorumlulukların da yüklendiği anlaşılmaktadır. Buna göre, her mülteci sığındığı ülkenin kanunlarına ve kamu düzenine uymak zorundadır. Sözleşmenin bir başka maddesinde, mülteciler arasında taraf ülkenin ırk, din ve terk edilen ülke durumuna bakarak ayrımcılık yapması yasaklanmıştır. Sözleşmenin yirmi birinci maddesi mültecilerin konut edinme hakkı olduğunu belirtmektedir. Sözleşmenin yirmi ikinci maddesinde eğitim hakkına ve yirmi üçüncü maddesinde ise sosyal yardım ve işe konuları ile ilgili haklara yer verilmektedir. Yirmi dördüncü madde ise mültecilerin çalışma ve sosyal güvenlik haklarının bulunduğunu ifade etmektedir (Nurdoğan, Dur ve Öztürk, 2016: 224). Mültecilerin buldukları ülkelerde mümkün

mertebe kanunlara saygılı oldukları ve suç işlememeye özen gösterdikleri bilinmektedir. Genelde yasa dışı davranışları; çalışma haklarının söz konusu ülkede kısıtlı olması veya hiç olmamasıyla ilgili olarak işçileri için çalışmak zorunda olmalarından kaynaklanmaktadır.

1951 tarihinde kabul edilen Cenevre Sözleşmesini Milletler Genel Kurulunda imzalayan ülkeler arasında Türkiye de bulunmaktadır. Türkiye, 29 Ağustos 1961'de Avrupa dışından mülteci kabul etmemeye ilişkin coğrafi çekincesini belirterek 359 sayılı kanun maddesini çıkarmıştır. Türkiye zaman sınırlamasının iptal edilmesini kabul etmekle beraber coğrafi çekince hakkını 1968 yılında imzaladığı yeni protokol ile de korumuştur (Canan ve Taşkiran, 2001:113). Ülkenin bulunduğu konum bu kararı almasında etkili olmuştur. Ortadoğu'nun içinde bulunduğu durum belli, sona erecek gibi de değildir. Ülkenin transit ülke olmayı kabul etmek yerine coğrafi çekinceyi kaldırarak meslek sahibi sığınmacıları kalıcı olarak kabul etmesi daha isabetli olabilir.

Kirişçi (2014: 14), 1980 ve 1990 yılları arasında Türkiye'nin komşu ülkelerinde gözlenen çatışmalar neticesinde yoğun göç hareketlerinin Türkiye'ye yöneldiğini belirtmiştir. Bu dönemde Türkiye topraklarına ulaşan sığınmacıların statülerinin tespit edilmesi ve uluslararası anlaşmalara göre bir koruma sağlanabilmesi amacıyla Türkiye bazı girişimlerde bulunmuştur. Bu dönemde Türkiye'nin kendi topraklarına ulaşan yabancılara ve oluşabilecek nüfus hareketlerine yönelik uygulanması gereken usul ve esaslar hakkında bir yönetmelik düzenlediği görülmektedir. Bu sayede, Türkiye'ye sığınan veya üçüncü ülkelere iltica etmek amacıyla Türkiye'den ikamet izni talep eden yabancılara problemlerine çözüm bulunabilecekti. Türkiye'nin çıkardığı bu yönetmelik 1994 yönetmeliği olarak bilinmektedir. Yönetmeliğin uygulamaya konmasından sonra Avrupa dışından gelen bireylerin geçici sığınma talebi karşılanmış ve sığınmacılar arasında mülteci statüsüne sahip olanların istedikleri üçüncü ülkelere aktarılması sağlanmıştır. Bu kişilerin başka ülkelere transfer edilmesi sürecinde bu kişilere geçici oturma izni verilmiştir.

Türkiye'de göç ve sığınma politikalarının ve ilgili uygulamaların 1994 yönetmeliği ile kurumsallaşma sürecine girdiği söylenebilir (İçduygu ve Aksel, 2012: 13). Helsinki zirvesine 1999 yılında katılan Türkiye, Avrupa Birliği'ne aday ülke olarak gösterilmiştir. Avrupa Birliği katılım ortaklığı belgelerinin imzalanmasından sonra Türkiye'nin mülteci politikaları AB ile uyumlu olacak biçimde yeniden düzenlendiği görülmektedir. Süreçte

Türkiye'nin yasal ve düzensiz göçlerin önlenmesinde ve iltica girişimlerinin düzenlenmesinde önemli görevleri olduğu belirtilmiştir. Bununla birlikte, sınır kontrollerinin sağlanması, vize rejiminin Avrupa Birliği uygulamaları ile uyumlu hale getirilmesi, mülteci kabul merkezlerine hizmet verecek sosyal destek mekanizmalarının kurulması, geri kabul anlaşmasının yürürlüğe girmesi ve 1951 sözleşmesine vurgulanan coğrafi çekincenin kaldırılması Türkiye'den beklenenler arasında yer almıştır.

Yabancılara yönelik Uluslararası Koruma Kanunu 2013 yılında onaylanmasının ardından, mültecilerin Türkiye'ye girme, kalma ve çıkma işlemleri belli bir düzene girmiştir (Ergüven ve Özturanlı, 2013: 1032). Ayrıca, Türkiye'den koruma talep eden yabancılara verilen koruma hizmetinin kapsamı ve uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar ile Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün kuruluş, görev, yetki ve sorumlulukları da belirlenmiştir. İlgili kanun beş bölüm ve 126 maddeden oluşmaktadır. Kanun incelendiğinde; yabancılara statüleri, uluslararası koruma, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, geri gönderme yasağı, yabancılar ve uluslararası korumaya ilişkin genel hükümler ile Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün kuruluş ve işleyişine ilişkin düzenlemeleri içerdiği görülmektedir. İlgili kanunun yürürlüğe girmesi ile Türkiye'nin göçmen ve mülteci hakları ile ilgili düzenlemeleri uluslararası standartlara uygun hale gelmiştir.

6. Türkiye'de Bulunan Mülteci/Sığınmacılara İlişkin Bilgiler

Türkiye'nin yeni bir göç politikası oluşturması gerektiği ve bu politikanın "sürdürülebilir" olması gerektiği yapılan çalışmalar ile dile getirilmiştir. Son yıllarda Türkiye'de mülteci konusunun merkezinde Suriyeli sığınmacılar bulunmaktadır. Suriye'de iç savaşın ortaya çıkması ve yabancı devletlerin bölgeye müdahale etmesi ile bölgedeki durum daha karmaşık bir hal almıştır. Daha önce de göç ve sığınmacı krizleri yaşayan Türkiye, göç ve sığınmacılar konularında dünyanın en zengin deneyimli ülkelerinden biri konumundadır. Bu deneyimleri sürdürülebilir bir göç politikası oluşturmakta kullanırsa, dünyada yaşanacak benzer olaylarda krizlerin çözülmesi açısından da örnek bir ülke durumuna gelebilecektir. Bu çerçevede, Türkiye'nin göç politikasının genel çerçevesinin Suriyeli sığınmacılar sorununun çözülmesi kapsamında ele alınması daha önemli görülmektedir (Ertan ve Ertan, 2017: 15). 7 Aralık 2012'de Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Ban Ki Moon İslahiye Mülteci Kampını ziyaret ettiğinde Suriyeli mültecilere ev sahipliği yapmakta gösterilen cömertlik ve

misafirperverlik için Hükümete ve Türk halkına teşekkür etmiştir. Yine BM Özel Temsilcisi Angelina Jolie ve BM Mülteciler Yüksek Komiseri Antonio Guterres 13 Eylül 2012’de İslahiye çadır kentini ziyaret ettiklerinde beğenilerini; Jolie’nin ‘Türk hükümeti büyük cömertlik göstererek bu olağanüstü kampı kurmuş. Gerçekten çok etkileyici...Guterres’in söylediği gibi hepimiz ülkelerinden kaçmak zorunda kalan ailelerin barındırılması için bu şartlarda kamplar olmasını umut ediyoruz. Hiçbir yerde bunun gibi bir kamp görmedim’ diyerek dile getirmiştir. Türkiye’deki kampların dünyadaki örneklerine nazaran daha modern ve iyi şartlarda olduğunu kaydetmişlerdir.

Suriye 22 milyon nüfusa sahip Türkiye’nin komşu ülkelerinden biridir. Nisan 2011 tarihinden itibaren Suriye’de iç karışıklıkların tırmanması sonucu, Suriye halkının yarısından fazlası yaşadığı bölgeleri terk etmek zorunda kalmıştır (Erdoğan, 2017). Yaklaşık 5,5 milyon Suriyeli ise ülkesini terk ederek mülteci konumuna düşmüştür. Suriye’yi terk etmek zorunda kalan insanların yarısından fazlası (3,2 milyon) Türkiye’de yaşamaya başlamıştır. Türkiye’ye ulaşan Suriyelilerin Türkiye nüfusunun yaklaşık %4’üne ulaşmıştır. Son yıllarda Suriye’de yaşanan gelişmelerin dünya gündemini işgal etmesinden dolayı, Türkiye’de yaşayan mülteciler arasında Suriyelilerin daha çok gündeme gelmesine neden olmuştur. Türkiye’de Suriyelilerin dışında yaklaşık 300 bin Afganistan, Irak, İran ve Pakistan vatandaşı da mülteci olarak yaşamaktadır. 2011 yılına kadar Türkiye’de yaşayan mülteci sayısı 100 bin rakamının altındadır. Son beş yıl içinde Türkiye büyük bir mülteci akınına uğramıştır. Ayrıca, 2014 ve 2015 yıllarında büyük bir oranının Suriyelilerinden oluşmak üzere yaklaşık bir milyon kişinin üçüncü ülkelere geçmek için Türkiye’yi transit ülke olarak kullandıkları bertilmiştir.

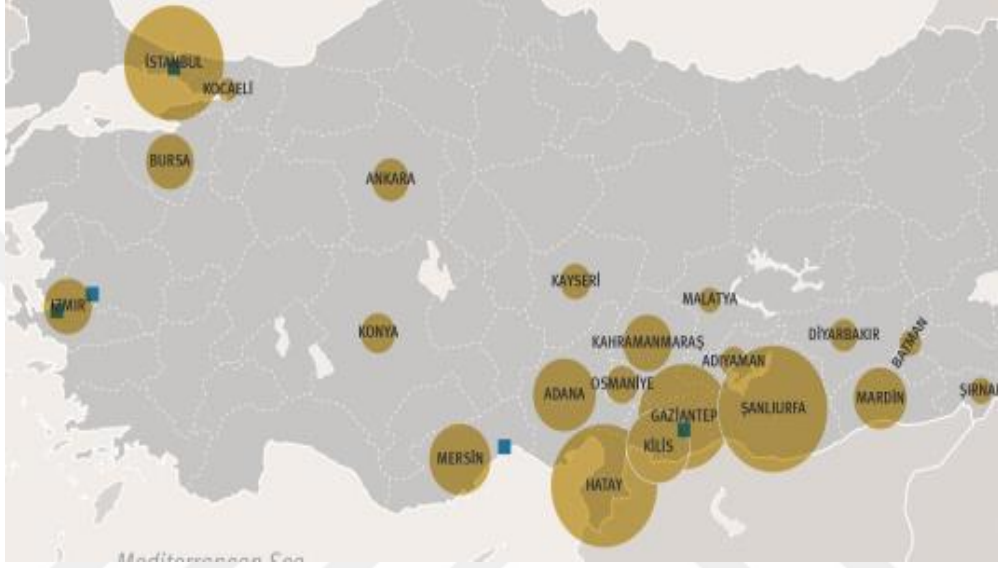
Suriyeli sığınmacılar konusunda asıl sorumlu olması gereken birim olarak değerlendirilen Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün göç krizinin yönetiminde önemli bir rolü olmadığı görülmektedir. Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının (AFAD) Suriyeli sığınmacılarla ilgili olarak sorumlu ve yetkili tayin edildiği görülmektedir. Barınma merkezlerinin kontrol ve yönetiminin Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün idaresinde olmayıp AFAD’a ait olması, Barınma Merkezleri dışındaki sığınmacılarla ilgili ciddi bir politika üretilmemesine neden olmaktadır. Sığınmacılar konusunun Barınma Merkezleri ile sınırlı görülmesi nedeniyle Suriyeli sığınmacıların yönetimi konusunda AFAD’ın

sorumluluğu artmıştır. Türkiye'deki Barınma Merkezlerinde yaşayan 178965 sığınmacının 15 Ekim 2018 verileriyle dağılımı şu şekildedir (AFAD, 2018):

- Hatay'da Altınözü, Yayladağı, Apaydın ve Güveççi konteyner kentlerinde toplam 4013 konteyner bulunmakta ve 16894 Suriyeli yaşamaktadır.
- Gaziantep' de Islahiye, Karkamış ve Nizip' deki çadır kentlerde toplam 3732 Suriyeli yaşamaktadır.
- Şanlıurfa' da Ceylanpınar, Akçakale, Harran, Viranşehir ve Suruç çadır kentlerinde 64432 Suriyeli yaşamaktadır.
- Kilis' de Öncüpınar ve Elbeyli'de toplam 6756 konteynerde 24164 Suriyeli yaşamaktadır.
- Kahramanmaraş' da merkez konteyner kentinde 5006 konteyner bulunmakta ve 21018 Suriyeli ve 5339 Iraklı yaşamaktadır.
- Osmaniye'de Cevdetiye ve Düziçi konteyner kentlerinde 13585 Suriyeli yaşamaktadır.
- Adana'da Sarıçam konteyner kentinde 26176 Suriyeli yaşamaktadır.
- Malatya'da Beydağı konteyner kentinde 8964 Suriyeli yaşamaktadır.

2018 yılı itibariyle Barınma Merkezlerindeki Toplam Suriyeli Sığınmacılar: 227011
Barınma Merkezlerindeki Toplam Iraklı Sığınmacılar: 6953 Barınma Merkezlerindeki
Toplam Sığınmacılar: 233.064 Türkiye'de yaklaşık 3,3 milyon Suriyeli sığınmacı olduğu
halde, barınma merkezlerinde 233 bin sığınmacının bulunması ciddi bir durum tespitidir.
Bu durum göstermektedir ki, Suriyeli sığınmacıların %92'sinden fazlası kontrolsüz ve
dağınık biçimde ülkenin değişik bölgelerinde yaşamaktadır. Barınma Merkezleri, çeşitli
sınırlamaları ve yetersizlikleri nedeniyle Suriyeliler tarafından son çare olarak
görülmekte, çeşitli kentlere plansız olarak dağılan yerleşen göçmenler de ekonomik,
yönetimsel, toplumsal, kültürel, mekânsal çok boyutlu sorunların kaynağını
oluşturmaktadır. 2011 yılından bu yana, Türkiye sınırına gelmekte olan bütün
Suriyelilerin girişlerine izin verilmiş, pasaportlarıyla giriş yapanların yanında, hiçbir
belgeye sahip olmayanlar ise Türkiye'de yer alan geçici barınma merkezlerine
yerleştirilmiştir (Ertan ve Ertan, 2017: 16-18). Geçici barınma merkezlerinde iç savaş
başladığından bu yana kalan sığınmacılar olduğu kadar derme çatma da olsa başını
sokacak bir yer bularak işini ayarlayan ve kamp ortamından birkaç ay içinde ayrılanlar
da bulunmaktadır.

Suriye'den gelenlerin bir kısmının aynı zamanda Türkiye vatandaşı statüsü taşıdıklarını biliyoruz. Türkiye'ye gelen birçok Suriyelinin resmi evrakında eksiklikler bulunması nedeniyle gelenler ile ilgili güvenilir bilgiye ulaşılamamaktadır Ülkemizde kontrolsüzce dağılmış bulunan 3,2 milyon Suriyeli sığınmacının gerek güvenlik gerekse de yeni ekonomik, sosyal, kültürel sorunların kaynağı olacağı bilinmektedir. Bu konuda önlem alınabilmesi için öncelikle hedef kitlenin (3,2 milyon Suriyeli sığınmacı) ülkede nerede, hangi koşullarda ve ne kadar süredir yaşadıklarının bilinmesi gerekir (AFAD, 2018).

Şekil 5: Türkiye'deki Mülteci Kamplarının Bulunduğu Merkezler (Kaynak: <https://dagmedya.net>)

1 Aralık 2016 tarihi itibarıyla Türkiye'ye sığınan Suriyelilerin sayısı 3,2 milyona ulaşmış durumdadır. Bu rakamın yaklaşık iki milyon sekiz yüzü geçici koruma altına alınmıştır. 300 bin Suriyeli ön kayıt işlemine tabi tutulmuş ve güvenlik kontrollerine bağlı olarak geçici koruma statüsüne geçmeleri bekletilmektedir. Suriyeli sığınmacılarla birlikte 2011 yılından beri yaklaşık 900 bin Irak, Afganistan, Pakistan ve İran gibi farklı ülkelerden mülteciler de Türkiye'de yaşamaktadır. Suriye dışındaki diğer mültecilerin yaklaşık 500 bin kadarı 2014 ile 2015 yılları arasında Avrupa'ya ulaşmıştır. Yaklaşık 350 bini ise Türkiye'de kalmıştır. Bu duruma göre, Türkiye'de toplamda 3,5 milyona yakın mülteci yaşamaktadır. Türkiye'nin kabul ettiği mülteci sayısı 2011 yılından önce yaklaşık 1,8 milyon civarındaydı. 2011 yılından sonra Türkiye'de bulunan mülteci sayısı son 87 yılda kabul edilen mülteci sayısını ikiye katlamıştır (Erdoğan, 2017). Suriye'de yaşanan krizden en çok etkilenen ülke, Türkiye olmuştur. Türkiye uluslararası anlaşmalarla

yardım sözü almasına rağmen vaad edilen yardımların gelmesini beklemeden tarihi sorumluluğu ve insani duyarlılığı gereği, üzerine düşeni en iyi şekilde yerine getirmiştir.

Türkiye'ye ulaşan Suriyeli göçmenlerin büyük bir bölümü geçici statüde bulunduğundan yerleştirme işlemine tabi tutulamamıştır (Oytun ve diğerleri, 2014: 36). Türkiye'deki mültecilerin yaklaşık %90'ı kendi isteklerine bağlı olarak Türkiye'nin her tarafına dağılmış ve "kent mültecileri" haline gelmiştir. Yaşanan bu durum, Türkiye'nin coğrafi konumunun doğal bir sonucu olsa da Türkiye 2011 yılından beri daha önce hiç karşılaşmadığı dev bir göçmen akımı ile karşı karşıyadır. Güvenli ve daha iyi bir yaşam umuduyla Türkiye'ye yönelen Suriyelilerin güvenlik, beslenme, sağlık gibi temel gereksinimlerini karşılama konusunda pek çok sorunla yüz yüze oldukları görülmektedir. Nüfusun kayıt altına alınması gereği çok açık olmakla birlikte, bunun kadar önemli diğer konu ise Suriyeli sığınmacıların insani ihtiyaçlarının karşılanmasıdır. 3 milyonu aşan sığınmacının insani bütün ihtiyaçlarını karşılayarak ülkede uyum içinde yaşamalarını sağlamak, sürdürülebilir bir göç politikasının en önemli amaçlarından birisi olmalıdır.

Mültecilere uygulanacak hukuki yaklaşımlar ile ilgili Türkiye 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne taraf olan ülkeler arasında yer almıştır. Türkiye "coğrafi sınırlama" çekincesini de ortaya koyarak bu sözleşmeyi kabul etmiştir. Cenevre Sözleşmesi'ne göre, yalnızca Avrupa'dan gelip iltica edenlere "mülteci" statüsü verilebilmekte, Avrupa'dan gelmeyenler ise "geçici koruma" statüsü ile kabul edilmektedir. 2011'den itibaren Türkiye'ye gelen Suriyeliler, İçişleri Bakanlığı'nca 1994 Yönetmeliğinde yer alan 10. maddenin bir sonucu olarak "geçici koruma" statüsüne alınmıştır. 30 Mart 2012 tarihli, 62 sayılı Türkiye'ye toplu halde göç eden Suriye vatandaşlarının kabulüne ve barındırılmalarına İlişkin yönerge, Suriye vatandaşları için yapılan önemli bir düzenleme olup bu yönerge ile "geçici Koruma" altında oldukları kabul edilmiştir. 2011 yılı Nisan ayından itibaren, Türkiye'ye göç eden Suriyeli mülteciler, önce "misafir" şeklinde tanımlanmıştır. Daha sonraki süreçte 2012 yılında Başbakanlık tarafından ilan edilen genelgeye göre "geçici koruma" altında oldukları kabul edilmiştir. (Oytun ve diğerleri, 2014: 11). Geçici koruma statüsünü almaları bazı hakların düzenlenmesini kolaylaştırarak yaşam standartlarına ulaşmalarında karşılaşılan zorlukları büyük ölçüde ortadan kaldırmıştır.

Büyük kentlerde yaşayan Suriyeli sığınmacıların çoğunun yaşamlarını sürdürmek için cami önlerinde, trafik ışıklarında bekleyen vatandaşlardan dilenmek zorunda kaldıkları görülmektedir (Ertan ve Ertan, 2017: 16-18). Barınma merkezlerinin dışında yaşayan Suriyeli sığınmacıların maddi kaynaklarının tükenmesi ile daha zor durumda kalacakları ve çeşitli yasadışı yollarla hayatlarını sürdürmeye çalışacakları öngörülebilir. Suriyelilerin yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerekli çalışma ve barınma koşullarına sahip kılınmaları gerekmektedir. Yeteneklerine uygun çalışma koşulları sağlanamazsa, dilencilik ya da daha farklı yollara yaşamlarını sürdürmeye mecbur kalacakları da unutulmamalıdır. Barınma merkezleri dışında yaşayan Suriyelilerin çoğunun iş bulamadıkları, iş bulanların da düzensiz işlerde sigortasız olarak, çok düşük ücretlerle çalıştırıldıkları, yoksulluk içinde ve kentlerde terk edilmiş sağlıksız bölgelerde yaşadıkları görülmektedir. Ayrıca, çalışan Suriyeli sığınmacıların çoğunun çok düşük ücretlerle, sigortasız ve yasa dışı işlerde çalıştırıldıkları bilinmektedir.

7. Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri

Suriyeli sığınmacılar Türkiye'ye ulaştıklarında öncelikle sınır illerinde ikamet etmeleri sağlanmıştır. Sonraki süreçte ise Suriyeli sığınmacıların ülkenin büyük bir bölümüne dağıldığı görülmektedir. Resmi makamların açıklamalarına göre Türkiye'de 8 il hariç diğer illerin tümünde Suriyeli sığınmacılar yaşamaktadır. Diğer yandan Suriyelilerin büyük bir bölümünün büyükşehirlerde ve sınır illerde toplandığı ve buralarda yaşam mücadelesi verdiği bilinmektedir. Suriyelilerin bazı illerde yoğunlaşması bu illerdeki yaşamı sosyal, siyasi, ekonomik ve iş gücü açısından etkilediği görülmektedir. Sınır illerinin nüfusu yaklaşık 10 milyon civarındadır. Bu iller Suriyelilerin gelmesi ile birlikte yaklaşık 1,5 milyon kişiyi de ağırlamak durumunda kalmıştır (ORSAM, 2015).

Özdemir'e (2017) göre, Suriyeli sığınmacıların durumu öncelikle bir sosyal uyum sorunu olarak ele alınmalıdır. Yerel tepkilerin en önemli nedenleri arasında sığınmacıların sahip olduğu farklı dil, kültür ve yaşam tarzına bağlı faktörler olduğu söylenebilir. Ayrıca, özellikle sınır illerde çok eşlilik ortaya çıkmıştır. Bu duruma bağlı olarak boşanma sayısı artmış, kadın ve çocuk istismarı vakalarının sayısı yükselmiş, bazı bölgelerde etnik ve mezhepsel kutuplaşmalar oluşmaya başlamış ve çarpık yapılaşma kendini göstermiştir. Türkiye'nin sınır illeri yakından incelendiğinde, genel olarak bölgenin muhafazakâr bir kültüre sahip olduğu görülmektedir. Yerel halk kendi kültürüne uymayan davranışlar karşısında tepki gösterebilmektedir. Özellikle Suriyeli sığınmacıların bölgeye

ulaşmasından sonra yaşlı-genç bekâr veya evli Türk erkeklerinin genç Suriyeliler ile evlenmesi bölgede ailelerin dağılmasına, huzursuzlukların oluşmasına neden olmuştur. Özellikle bu durum Kilis, Hatay ve Şanlıurfa illerinde görülmekte, başta bölgede boşanmak durumunda kalan ve evlenmek isteyen kadınlar olmak üzere yerel halk bu duruma karşı farklı tepkiler göstermektedir. İslahiye Kampı içindeki çalışmamızı yaparken girdiğimiz çadırlarda toplanan kadınlara; Türkiye'deki medeni kanunun farklılığı konusunda kadınları bilinçlendiren konuşmalar yapılmıştır. Suriye'deki evlenme cüzdanları dört eşi ve onların çocuklarını kaydettirebilecek şekildedir. Böylece ikinci veya üçüncü eş olarak evlenmiş olursa bile yasal hakları koruma altında iken Türkiye'deki medeni kanun buna müsaade etmemektedir. İkinci eş olarak Dini Nikâhla evlenen Suriyeli kadınlar yasal olarak hiçbir hak iddia edememekte ve önce yaşadıkları toplumsal normlara göre hak ihlali/mağduriyet yaşamaktadırlar.

Bazı bölgelerde Suriyeli sığınmacılar ile evlendirme konusu maddi çıkar sağlama aracına dönüşmüştür. Evlenmek isteyen erkekler aracılara başvurarak ciddi ücretler ödemektedir. Ayrıca, evlilikler için Suriyeli ailelere de bir miktar para ödenmektedir. Bu konunun farklı bir boyutu ise çocuk yaşta bulunan kızların istismar edilmesidir. Evlendirilmek istenen Suriyeli sığınmacılar arasında çocuk yaşta bulunanlarında olduğu bilinmektedir.

Suriyelilerin büyük bir bölümü kampların dışında şehir merkezlerinde yaşamaktadır. Düşük kira bedellerine sahip olmaları nedeni ile Suriyelilerin büyük bir bölümü kenar mahallelerdeki yerleşim birimlerini tercih etmektedir. Ayrıca, olumsuz koşullara rağmen bu yerleşim birimlerinde bulunan evlerde birden fazla ailenin yaşamaya çalıştığı gözlenmektedir (Tumen, 2016). Bu durumun doğal bir sonucu olarak çarpık kentleşme oranı ve gecekondulaşma yaygınlaşmaktadır. Suriyeli sığınmacıların yaşadığı bölgeler yasa dışı suça karışma olasılığını artıran bölgelerdir. Suriyeli genç erkekler uyuşturucu kullanımı ve satışı bakımından istismara açık bölgelerde yaşamaktadır. Suriyeli sığınmacılara bağlı olarak bazı bölgelerde görülen bir diğer sosyal problem, çocuk işçiliği oranındaki artıştır. Kamp dışında yaşayan Suriyeli çocuk sığınmacıların büyük bir oranı eğitim alamamaktadır. Ayrıca, Suriyeli ailelerin geçim sıkıntısından dolayı çocuklarını okullara yönlendirmekten çok çalışmalarını istemeleridir. Çocuklar para kazanmak için hemen hemen tüm işlerde çalışabilmektedir. Suriyeli çocuklar dükkânlarda çırak olarak, üretim yapan firmalarda ucuz iş gücü olarak veya sokak satıcısı olarak çalışabilmektedir.

Suriyeli sığınmacıların ekonomik alandaki etkileri hem bazı riskleri hem de bazı fırsatları barındırmaktadır. Suriyeli girişimcilerin özelde yerel ekonomiye genel de ise Türkiye

ekonomisine bazı katkılarının olduğunu söylemek mümkündür. Sığınmacıların genel olarak yerleştikleri tüm şehirlerde oluşturduğu ortak etki kiraların artmasıdır. Bu duruma bağlı olarak sınırdaki illerin büyük bir çoğunluğunda kiralık ev bulmak son derece zorlaşmıştır. Birçok ev sahibinin kiracılarını çıkararak daha yüksek bir ücrete Suriyelilere verdiği bilinmektedir. Suriyelerinin oluşturduğu bu durum ev sahipleri tarafından fırsata çevrilmiş durumdadır. Ayrıca talebin artmasından dolayı özellikle sınır illerde temel gıda maddelerinin fiyatlarının arttığı, hayat pahalılığının ortaya çıktığı görülmektedir. Bazı sınır illerinde enflasyon oranı Türkiye ortalamasının üzerinde yer almaktadır (Kuyumcu ve Kösematoğlu, 2017). İslahiye de bazı ev sahipleri, yüksek yaşam standartlarını sığındıkları ülkede koruyabilen sığınmacıları tercihli kiracı olarak görürken bu standartlara sahip olmayanlara da meskenlerini kiralamaktan kaçınmaktadırlar. Öte yandan kimi mesken sahiplerinin de insani koşullardan uzak, yaşamaya elverişsiz, baraka, çardak vs. mekanları kiraya sığınmacılara kiralayarak gelir elde ettikleri görülmektedir.

Esen ve Oğuş Binatlı (2017), ekonomik alanda Suriyeli sığınmacıların oluşturduğu en büyük problemlerinden birinin ucuz iş gücünün oluşması sonucu yerel halkın işsiz kalması olduğunu ifade etmiştir. Tarım, sanayi ve küçük çaplı işletmelerde Suriyeli sığınmacılar kaçak işçi olarak çalıştırılmaktadır. Sınır illerde yapılan anket araştırmasına göre işini kaybedenlerin büyük bir oranının, işini kaybetme nedeni olarak Suriyelilerin oluşturmuş olduğu ucuz iş gücünü göstermiştir. Bu duruma bağlı olarak yerel halk iş fırsatlarının ellerinden alındığını belirterek çeşitli makamlara tepki göstermektedir. Bölgedeki gerçek durum yakından incelendiğinde, Suriyeli sığınmacıların iş piyasasına girmesinin hem olumlu hem de olumsuz etkilerinin bulunduğu görülecektir. Suriyeli sığınmacıların açmış olduğu fırınlar, dükkânlar ve ayakkabı üretimi yapan fabrikalar gibi küçük çaplı işletmeler ekonomiye katkı sunmaktadır.

Suriyeli sığınmacıların Türkiye üzerinde siyasi etkileri de bulunmaktadır (Kocak, 2017). Yerel halk ile çatışma riskinin doğması, yerel halkın kendi içinde güvenlik kaygısı yaşamaması ve siyasi kutuplaşmaların başlaması bu duruma örnek olarak gösterilebilir. En ciddi güvenlik risklerinden biri bir provokasyon neticesinde Suriyeli sığınmacılar ile yerel halk arasında şiddet içeren kitlesel tepkilerin ortaya çıkma ihtimalidir. 2014 yılında Gaziantep ve Kahramanmaraş'ta bazı kitlesel tepkilerin oluştuğu gözlenmiştir. Yerel halk kendilerini terör saldırısına açık hissedebilmektedir. Siyasi tercihlere bağlı olarak kimi zaman Suriyeli sığınmacılara daha müsamahalı bir yaklaşım sergilenebilmektedir.

Türkiye'ye sığınan Suriyelilerin bir kısmı kamplarda yaşamaktadır. Kamplarda yaşayan Suriyeliler sağlık ve eğitim gibi temel hizmetlerden herhangi bir sorun yaşamadan faydalanabilmektedir. Kamp dışında yaşayan Suriyeli aileler ise resmî kurumlara müracaat etmeleri halinde sağlık hizmetlerinden ücretsiz faydalanabilmektedir. Sınır illerinde yer alan devlet hastanelerinin kapasitelerinin %40'ı Suriyeli sığınmacıların sağlık hizmetlerine yönlendirilmiş durumdadır. Bu illerde sığınmacıların dışında Suriye'de çatışmalar sonucunda yaralanan hastalar da tedavi edilmektedir. Sınır illerindeki hastanelerde yaşanan aksaklıklara bağlı olarak yerel halk tepki gösterebilmektedir. Ayrıca, sınır illerinde bazı hastalıkların görülme oranı artmıştır. Şehirde sunulan belediye hizmetleri de Suriyeli sığınmacılardan etkilenmiştir. Belediyelerin sorumluluğunda olan toplu taşıma, çöp toplama, inşaatların kontrolü, su temini, trafik, su dağıtım, kültürel faaliyetler, şehir temizliği gibi konularda normal durumdan daha fazla hizmet yükü ortaya çıkmıştır (ORSAM, 2015).

8. Mülteci Kamplarında Yaşam ve Kalitesi

T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının (2017) Türkiye'deki Suriyelilerin Demografik Görünümü, Yaşam Koşulları ve Gelecek Beklentilerine Yönelik Saha Araştırmasına göre:

Kamplarda yaşayan Suriyeli mültecilerin yaş dağılımı farklılık göstermektedir. Kamplarda yaşayan Suriyeli misafirler arasında en yoğun olan grup 19-54 yaş grubudur. Bu yaş grubuna sıklıkla "asal" yaş grubu denilmektedir. Bu yaş grubunu çalışma çağı nüfusunu oluşturmaktadır. 0-18 yaş grubundaki çocuklar kamplarda yaşayanların yüzde 52,5'i oluşturmaktadır. Bu yüzdeler, Türkiye'deki Kamplardaki mülteciler arasında çocukların oranının azımsanamayacak miktarda olduğuna işaret etmektedir. 55 yaş ve üzeri grubundakilerin toplam içindeki oranı çok düşüktür. Bu grup kamplarda yaşayanların yüzde 4,7'sini oluşturmaktadır. Yine AFAD (2017) verilerine göre kamp içinde yaşayanların yüzde 60'nın bekâr ve yüzde 36,90'nın evli olduğu görülmektedir.

Kamplarda yaşayan Suriyeli misafirlerin eğitim durumlarına ait oranlar büyükten küçüğe doğru sıralandığında, yüzde 31,4 ile ilkökul mezunu, yüzde 22,7 ile ortaokul mezunu, yüzde 15,4 ile lise mezunu, yüzde 10,9 ile okuryazarlar, yüzde 10,3 ile üniversite mezunu ve yüzde 9,3 ile okuryazar olmadığı görülmektedir (AFAD, 2017).

Kamp içinde yaşayan bireylerin yüzdeler bakımından meslek kategorilerine göre sıralandığında toplamda kamp içinde yaşayan bireylerin yüzde 79'nun herhangi bir mesleğinin olmadığı görülmüştür. Kamp içinde yaşayan mülteciler meslek kategorilerine göre sıralandığında, yüzde 8,20'si devlet memuru, yüzde 4,50'si el işçiliği, yüzde 3,80'i zanaatkar, yüzde 1,20'si tarım ve hayvancılık, yüzde 1,20'si operatör/şoför, yüzde 1,10'u ordu mensubu, yüzde 0,40 mimar/mühendis/müteahhit, yüzde 0,40'ı ofis çalışanı ve yüzde 0,20'si sağlık çalışanı olacak biçimde bir dağılıma sahiptir (AFAD, 2017). Suriyeli mültecilerden herhangi bir devlet kurumundan ayni/nakdi yardım alanların kadınların yüzdesi 44,70 erkeklerin yüzdesi ise 42,70'dir. Erkeklerle göre kadınların oranı daha yüksektir. Bununla birlikte kamp içindeki mültecilerin tamamı konteynerler ya da çadırlarda yaşamaktadırlar. Kamplarda yaşayan misafirlerin yaklaşık yüzde 87'si tek ailenin bulunduğu konut biriminde ve yaklaşık yüzde 12'si de iki ailenin bulunduğu konutlarda yaşamaktadırlar. Konut birimi başına düşen kişi sayısını ele alındığında, kamplarda yaşayan mültecilerin yaklaşık yüzde 54'ünün 1 konut biriminde 4-6 kişinin yaşadığı söylenebilir. Ayrıca, mültecilerin hemen hemen yüzde 30'u konut birimi başına 7 veya daha fazla kişinin bulunduğu konut birimlerinde yaşamaktadır (AFAD, 2017). Genel olarak Suriyeli misafirler Suriye'deki karışıklıklar düzeldiği zaman ve Suriye'de rejim değiştiği zaman Suriye'ye dönmeyi düşünmektedirler. Buna göre kamp içindeki mültecilerin yaklaşık yüzde 49'u Suriye'de karışıklıklar bittiği zaman Suriye'ye dönmeyi düşünmektedirler. Bununla birlikte kamp içindeki Suriyeli mültecilerin çoğunluğu geleceğe dair umutlu (yüzde 63) olduklarını belirtmişlerdir. Mülteciler Türkiye'de konut fiyatları, konut kiralari, toplumsal huzur, toplumsal asayiş, sağlık hizmetleri, eğitim hizmetleri, iş olanakları ve maaş gibi faktörlerin nasıl değiştiğine ilişkin görüşlerine bakıldığında yüzde 41'i konut kirası ve konut fiyatlarının, yüzde 21'i iş ve maaş olanaklarının, yüzde 19'u toplumsal huzurun, yüzde 16'sı eğitim, sağlık olanaklarının ve yüzde 16'sının da toplumsal asayişin olumsuz etkileneceğini düşünmektedir. Bu sonuçlara göre, Suriyeli misafirler en çok konut kirası ve konut fiyatlarını olumsuz bir durum olarak ifade etmektedir (AFAD, 2107).

Yaşam standardı ve yaşam kalitesi genellikle toplulukların, grupların ve onların sakinlerinin ekonomik, sosyal refah ve yaşam koşullarının niteliğini ifade eden en önemli kavramdır. Aşağıdaki unsurlarla yakından ilgilidir. WHO-Dünya Sağlık Örgütüne göre yaşam kalitesi (QOL), bireylerin yaşamdaki konumlarını, içinde buldukları kültür ve değer sistemleri bağlamında, hedefleri, beklentileri, standartları ve endişeleri ile bağlantılı olarak algılayışlarını ifade eder (The WHOQOL Group, 1998). Bireyin fiziksel sağlığı,

psikolojik durumu, bağımsızlık düzeyi, sosyal ilişkileri ve çevrelerinin göze çarpan özellikleriyle olan ilişkileri ile karmaşık bir şekilde etkilenen geniş kapsamlı bir kavramdır.

1948'de kabul edilen Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, yaşam kalitesini değerlendirirken dikkate alınabilecek mükemmel bir liste sunmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri ve diğer gelişmiş ülkelerin vatandaşlarının kabul ettiği fakat dünyada birçok ülkede ve savaş koşullarında ihlal edilen yaşam kalitesi ile ilgili birçok unsurdan söz edilebilir. Bu deklarasyon 60 yaşında olmasına rağmen, pek çok açıdan, hala temel ve karşılanması gereken bir ilkesellikten ziyade, başarılması gereken bir ideal durumundadır. Yaşam kalitesinin göstergesi olabilecek ve kullanılacak faktörler şunlardır (Fontinelle, 2017):

- Kölelikten ve işkenceden korunma özgürlüğü
- Eşit düzeyde Kanunun koruması
- Ayrımcılıktan kurtulma hakkı
- Hareket özgürlüğü
- Kendi ülkesinde ikamet özgürlüğü
- Suçlu olduğu kanıtlanmadığı sürece masumiyet karinesi
- Evlenme hakkı
- Bir aile sahibi olmak
- Cinsiyet, ırk, dil, din, politik inançlar, milliyet, sosyoekonomik statü ve daha fazlasını dikkate almadan eşit muamele görme hakkı
- Gizlilik hakkı
- Düşünce özgürlüğü
- Din özgürlüğü
- Serbest iş seçimi
- Adil ödeme hakkı
- Eşit işe eşit ücret
- Oy hakkı
- Dinlenme ve boş zaman hakkı
- Eğitim hakkı
- İnsan haysiyet hakkı

Yaşam kalitesi ile ilgili birçok araştırmanın sonucunu bir araya getiren metaanaliz çalışmasında Graham, (2016: 3-60):bu kavramın aşağıdaki unsurlarla yakından ilgili olduğunu ileri sürmüştür:

- Konutun uygunluğu
- Çevre kalitesi, Hava, su vb. Dahil kirlenmeme durumu
- Suç oranları
- Sağlık sistemi kalitesi
- Yaşam maliyeti ve satın alma gücü
- Gelir
- İstihdamın kalitesi ve kullanılabilirliği
- Sınıf eşitsizliği
- Yoksulluk oranı
- Konutun kalitesi ve karşılama bilirlği
- İhtiyaçları satın almak için gerekli çalışma saatleri
- Kaliteli sağlık hizmetlerine ekonomik erişim
- Eğitim kalitesi ve bulunabilirliği
- Yaşam beklentisi
- Hastalık insidansı
- Mal ve hizmetlerin maliyeti
- Altyapı kalitesi
- Politik istikrar ve huzur
- Siyasi ve dini özgürlük
- Can ve mal güvenliği-Emniyet

Uluslararası Yardım Kuruluşları, Suriyeli mültecilere barınak, yiyecek, su, sağlık, eğitim ve istihdam sağlamak için Türk hükümeti ile iş birliği içinde çalışmaktadır (UNHCR, 2014c). Ancak, ihtiyaç sahibi insanların sayısının çokluğu göz önüne alındığında, yönetilmesi son derece ve gittikçe zorlaşan bir durumdur. Örneğin, böylesine büyük bir nüfusun karmaşık sağlık ihtiyaçlarına cevap vermek büyük bir zorluktur. BM Mülteci Ajansı, mültecilerin fiziksel sağlık şikayetleri ve kayıt sırasındaki klinik zihinsel sağlık sorunları hakkındaki bilgileri kaydetmektedir, ancak mevcut krizin oluşturduğu birçok zorluk ve kısıtlama göz önüne alındığında, oluşan psikolojik durumların da takip edilmesi

neredeysi imkansızdır. Sonuç olarak, mülteci kamplarında yaşayanların karşılaştığı pek çok psikolojik sorunun ele alınması veya tespit edilmesi pek olası değildir.

şu anda en azından bizim bildiğimiz kadarıyla, Türkiye’de kamplarda kalan Suriyeli mültecilerin bilinen ve algılanan yaşam kalitesi hakkında hiçbir veri yoktur. Bunlar, Suriyeli mülteci krizinin büyük leği göz önünde bulunduruluğunda, çok sayıda insanın gelecekteki sağlığı ve refahı için temel etkileri olan önemli konulardır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

1.İslahiye'nin Tarihçesi

İslahiye ismini 19. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun doğudaki karışıklıkları bastırmak için bölgeye müdahalesi sonucu 1960'larda Fırka-i İslahiyye adıyla kurduğu özel ordudan almaktadır. Dönemin en saygın bilim ve devlet adamlarından Ahmet Cevdet Paşa bu ordunun yönetimine getirildi.

Fırka-i İslahiyye'nin seferi askeri bir hareket olarak başlatıldıysa da kapsamlı bir yatıştırma ve yerleştirme programı olarak yürütüldü.

Fırka-i İslahiyye Güneydoğu Anadolu'da istikrar sağlamaya yönelik operasyonları sırasında var olan bazı köyleri ve kasabaları birleştirmenin ve genişletmenin yanısıra yeni yerleşimler de kurdu. Hassa, İzziye, Osmaniye ve Reyhanlı kasabaları 1860'larda böyle kuruldu ve izleyen on yıllarca aşiretler ve mülteciler için önemli yerleşim yerleri oldu. Daha doğuda Gavur Dağı'nda (Nur Dağı) Fırka-i İslahiyye 35 köyde 3800 ev inşa etti. (Kasaba, 2012: 125-127)

İslahiye o günlerde gerçekleştirdiği önemli görevi geçtiğimiz yıllarda, Suriye'de çıkan savaş nedeniyle ülkemize sığınan Suriyeliler için güvenli barınma ve yaşama ortamı sağlayarak devam ettirmektedir.

2. Mülteci Kamplarında Gündelik Hayat: İslahiye Kampı Örneği

2.1. Amaç

Bu çalışmanın amacı Türkiye'de kamplarda kalan Suriyeli mültecilerin kamp içerisindeki yaşamlarını, yaşam kalite ve doyumlarını onların görüşleri açısından betimlemek ve bu konudaki değişimleri "kamp sosyolojisi" temelinde açıklamaktır. Bu amaçla aşağıdaki sorulara cevaplar aranmıştır.

- Türkiye'de kamplarda kalan Suriyeli mültecilerin görüşlerine göre kamp içerisindeki yaşam nasıldır? Kamp yaşamının ne gibi avantaj ve dezavantajları vardır?

- Türkiye’de kamplarda kalan Suriyeli mültecilerin yaşam kalitesi ve yaşam doyumu algıları ne düzeydedir?

2.2.Sınırlıklar

- Bu araştırma, kamplarda kalan Suriyeli mülteciler,
- İslahiye sığınma kampında kalan katılımcılar
- Onların görüşlerine göre kamp içerisindeki yaşamın mahiyeti,
- İslâhiye Kampı özelinde mültecilerin yaşam kalitesi ve yaşam doyumu algıları ile sınırlıdır.

2.3.Yöntem

Gaziantep’te İslâhiye Suriye Mülteci Kampındaki yaşamın çok yönlü olarak analiz edildiği bu çalışmada karma araştırma yöntemi kullanılmıştır. Karma araştırma yöntemi, nicel (örneğin, deneyler, anketler) ve niteliksel (örneğin, odak grupları, görüşmeler) tekniklerle araştırma verilerinin toplandığı, analiz edildiği ve entegre edildiği eklettik bir metodolojidir (Wisdom, 2013: 1-3)

Hem nicel hem de nitel araştırmaları ve verileri karıştırarak araştırmacı, her yaklaşımı kendi kendine kullanma konusundaki zayıflıkların dengelenmesiyle birlikte, geniş kapsamlı ve anlaşılır bir anlayış ve doğrulamayı kazanır. Karma yöntemler araştırmasının en avantajlı özelliklerinden biri, üçgenlemenin, yani aynı fenomeni incelemek için çeşitli araçların (yöntemler, veri kaynakları ve araştırmacılar) kullanılması olasılığıdır. Üçgenleme, bir fenomenin farklı yönlerini farklı yöntem ve teknikler kullanarak farklı noktalardan yaklaşarak daha doğru bir şekilde tanımlayabilir.

Aşağıdaki durumlarda karma araştırmalarının kullanılması oldukça uygundur:

- Başka yöntemlerden elde edilen sonuçlar doğrulamak istendiğinde.
- Başka bir yöntemi bilgilendirmek için bir yöntem kullanmanız gerektiğinde. Örneğin, bir konu hakkında çok az şey biliniyorsa ve önce nitel araştırmada hangi değişkenlerin çalışılacağını öğrenmek ve sonra bu değişkenleri nicel araştırma kullanan bireylerin büyük bir örneklemeyle incelemek gerekir.
- Bir araştırma sorusuna sürekli olarak farklı açılardan bakmak ve beklenmedik bulguları ve / veya potansiyel çelişkileri netleştirmek istendiğinde.

- Bir araştırmacı ayrıntılandırmayı ve açıklığa kavuşturmayı diğer yöntemlerden elde edilen bulguları üzerine inşa etmek istediğinde. Örneğin, deneysel araştırmalar yoluyla nedensel bir ilişki kurulursa, daha sonra kişi nitel araştırmalarla, ilgili nedensel sreğleri anlamak ve açıklamak isteyebilir.
- Bir kişi, bir fenomen hakkında bir teori geliştirmek ve daha sonra test etmek istediğinde. Niceliksel araştırma teorileri test etmenin daha iyi bir yolunu sağlarken, nitel araştırmalar genellikle teoriyi inşa etmek için daha uygundur.
- Nitel araştırmalardan elde edilen bulgular genelleştirmek istediğinde.

Bu bilgiler ışığında araştırmada önce nitel araştırma yönteminin ilkelerine uygun olarak Suriyeli katılımcılarla yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmış, daha sonra ise nicel araştırma yöntemleri ile araştırma kapsamındaki bireylere ölçekler uygulanmıştır. Bu kapsamda iki araştırma yöntemiyle elde edilen bulgular bir araya getirilerek yorumlanmıştır.

2.4.Araştırma Grubu

Araştırma AFAD' a bağlı olan Mart 2018'de G İdaresine devredilen İslahiye Mülteci Kampında barınmakta olan Suriyeli katılımcılar üzerinde yrtlmştir. Çalışmaya ve araştırma sorularına gönüllü olarak cevap veren 22 Suriyeli mülteci araştırma grubuna alınmıştır. Rastgele seçilen katılımcıların cinsiyet, yaş ve eğitim durumlarına göre dağılımı aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Araştırma Kapsamındaki Katılımcıların Demografik Verileri

Cinsiyet	-n-	-%-
Erkek	16	72,2
Kadın	6	38,8
Yaş	-n-	-%
18 Altı	2	%6,25
18-25	5	%15,63
26-35	7	%21,88
36-45	4	%12,50
46-Üstü	4	%12,50
Eğitim Durumu	-n-	-%
Okuma-yazması yok	2	%9,38
İlkokul	3	%28,13
Ortaokul	4	%12,50
Lise	4	%12,50
Üniversite	9	%6,25

Kampta kalan araştırma kapsamındaki 22 Suriyeli mülteci katılımcının 16'sı kadın, 6'sı ise erkektir. Yine katılımcı mültecilerin 2'si 18 yaşın altında, 5'i 18-25 arasında, 7'si 26-35 yaş grubunda, 4'ü 36-45 yaş grubunda 4'ü ise 46 yaş ve üzerindedir. Araştırma kapsamındaki mülteci katılımcıların eğitim durumlarına bakıldığında 2'si okuma yazma bilmeyen, 3'ü ilkokul, 4'ü ortaokul, 4'ü lise ve 9'u ise üniversite mezunudur.

2.5. Veri Toplama Araçları

2.5.1. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Kampta yaşayan katılımcıların araştırma konusu olan kamp yaşamına ve sorunlarına ilişkin görüşlerini ortaya koymak amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Bu formda çoğu açık uçlu 34 soru bulunmaktadır. Formda araştırmada cevap aranacak alt problemlerle ilişkili sorulara yer verilmiştir. Formun geliştirilmesinde göç sosyolojisi alanında çalışmış doktoralı uzman görüşlerine yer verilmiştir. Form katılımcılara yüz yüze görüşme yöntemiyle araştırmacı tarafından yarı yapılandırılmış olarak

uygulanmıştır. Bu formun katılımcılara uygulanması bireysel olarak gerçekleşmiş ve uygulama kişi başına 1,30 saat ile 2 saat arasında gerçekleşmiştir. Uygulama esnasında katılımcıların her soruya verdikleri cevaplar araştırmacı tarafından yarı yapılandırılmış forma not alınmıştır.

Uygulamada şu sorular sorulmuştur:

- 1.) Kampta kalanların sosyal statüsü hakkında bilginiz var mı?**
- 2.) Siz niçin kampta kalıyorsunuz?**
- 3.) Kampta kendinizi güvende hissediyor musunuz?**
- 4.) Burada en çok korktuğunuz şey nedir?**
- 5.) Sizce kampta kalmak mı güvenli kampta kalmamak mı?**
- 6.) Kamptaki duvarla kamera kapı güvenlik, giriş çıkış, kontrol vb. kelimelerin hissettirdiği duygular nedir?**
- 7.) Kampta yaşıyor olmak hayata karşı düşüncelerinizi nasıl etkiliyor?**
- 8.) Savaşın uzun süreceğini ilk ne zaman anladınız?**
- 9.) Savaşın uzun süreceğini anladığınızda ilk ne düşündünüz?**
- 10.) Kamp içerisindeyken dilinizi ve kültürünüzü korumak mı daha mümkün yoksa dışında mı?**
- 11.) Siz hangisini tercih edersiniz? Kampta kalmayı mı, dışarıda kalmayı mı?**
- 12.) Çocuklarınıza kültür aktarımı yapabiliyor musunuz? Nasıl?**
- 13.) Suriye'ye dair en çok neyi unutmamalarını istersiniz?**
- 14.) Kampta ibadet etmek ve geleneklerinizi yerine getirebiliyor musunuz?**
- 15.) Gündelik yaşantınızda kendinizi yapmaya mecbur hissettiğiniz var mı?**
- 16.) Kamptayken kendinizi en çok hangi konuda sorumlu hissediyorsunuz?**
- 17.) Kamp içerisinde sadece akrabalarla mı oturuyor kalkıyorsunuz, komşuluk ilişkileri nasıl?**
- 18.) Akrabalık ve komşuluk ilişkilerinde eskiye göre bir değişiklik oldu mu?**
- 19.) Eskiden alışkanlığınız olmayan, şimdi kamptayken alıştığınız davranışlarınız var mı? Yapmakta hoşlandığınız? Yapmaktan hoşlanmadığınız?**
- 20.) Kampta akraba veya komşularınız tarafından veya kamp yetkilileri tarafından baskı gördüğünüz bir konu var mı?**

- 21.) Kamp içinde dışlandığınız bir konu var mı? Var ise nedir?
- 22.) Kampa önce gelenler, sonradan gelenlerle ilgileniyor mu?
- 23.) Kampta yapılmasını istediğiniz sosyal etkinlikler, eğitim/program var mı?
- 24.) Kız çocuklarının küçük yaşta evlendirilmesi hakkında ne düşünüyorsunuz? Eskiye göre evlilik yaş sınırı düştü mü?
- 25.) Türkiye'deki evlilik (medeni) kanunu biliyor musunuz?
- 26.) Türkiye'de evlenen Suriyeli kadın veya kızlarla ilgili bildiğiniz yaşanan en kötü olay nedir?
- 27.) Eskiden düğünleriniz nasıl olurdu? Mehir miktarı değişti mi?
- 28.) Kampta değişikliğe uğrayan adetler nelerdir?
- 29.) Kızlar Suriye'de iken işsiz biriyle evlenmezdi. Kampta evleniyorlar bunun nedeni nedir?
- 30.) Savaştan önce nasıl dua ediyordunuz?
- 31.) Şimdi dualarınızda neler istiyorsunuz?
- 32.) Hayalleriniz değişti mi?
- 33.) Suriye'de yediğiniz yemekleri burada yiyebiliyor musunuz?
- 34.) Kamp dışında kalan Suriyeliler kamptakilere nasıl bakıyor?(Çalışmayanlar burada çok sayıda)
- 35.) Kamptaki meslek sahibi insanlar yeterince değerlendiriyor mu?
- 36.) Bu konuda bir öneriniz var mı?
- 37.) Sizin gözünüzde Avrupa'nın durumu nedir? Orada olmak ister misiniz? (Neden istersin/Neden istemezsin) Türkiye ile Avrupa'yı kıyaslar mısınız?

2.5.2.Yaşam Kalitesi Ölçeği

Eser ve arkadaşları (1999) tarafından Türkçeye uyarlanmış, geçerlik ve güvenilirliği test edilmiştir. Ölçeğin kısa (WHOQOL-27) formu 27 sorudan oluşmaktadır. Ölçek bedensel, ruhsal, sosyal ve çevresel iyilik hallerini ölçmekte ve 26 sorudan oluşmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü Yaşam Kalitesi Ölçeğinin Kısa formu; Genel Sağlık Durumu (2 Soru), Fiziksel Sağlık (7soru), Psikolojik Yaşam Kalitesi (6 soru) Sosyal İlişkiler (3 soru) ve son olarak Çevre Konusunda Yaşam Kalitesi (8 soru) olmak üzere 5 alt ölçekten-boyuttan

oluşmaktadır. Ölçekte katılımlardan her soruya Hiç, Çok az, Orta derecede, Çokça, Aşırı derecede seçeneklerine cevap vermeleri istenmektedir. Birçok bilimsel çalışmada kullanılan ölçeğin her bir alt ölçeğinin güvenilirliği 0,76 ile 0,89 arasında değişmektedir.

2.5.3.Yaşam Doyumu Ölçeği

Osmaniye kampında barınan araştırma kapsamındaki katılımcıların yaşam doyumlarını tespit etmek amacıyla kullanılan ölçektir. Ölçek, Diener ve arkadaşları (1985) tarafından geliştirilmiş, Dağlı ve Baysal (2016) tarafından Türkçe uyarlaması, geçerliği ve güvenilirliği gerçekleştirilmiştir. Yaşam doyumu ölçeği tek boyutlu bir formda ve 5 sorudan oluşmaktadır. 7'li derecelendirme tipinde olan ölçekte maddeler; 1= Hiç uygun değil, 2= Uygun değil, 3=Biraz uygun değil, 4= Ne uygun ne uygun değil, 5= Biraz uygun, 6=Uygun ve 7=Çok uygun şeklinde puanlanmaktadır. Ölçek; “yaşam koşullarım çok iyi.”, “yaşamım birçok yönüyle ideallerime yakın.”, “şu ana kadar istediğim şeyleri elde edebildim.”, “yaşamımdan memnunum.”, ve “yeniden dünyaya gelseydim yaşamımdan hemen hemen hiçbir şeyi değiştirmezdim.” İfadelerinden oluşmaktadır. Bu ölçek genel anlamda bireylerin yaşam doyumunu ölçmektedir. Gerçekleştirilen güvenirlik analizlerinde ölçeğin 0,86 Cronbach Alfa değerine sahip olduğu görülmüştür. Bu değerlere göre ölçek Suriyeli mültecilerin yaşam doyumlarını tespit etmede yeterli bir güvenirlik katsayısına sahiptir.

2.6.Veri Analiz Teknikleri

Karma yöntemin kullanıldığı bu araştırmanın nitel boyutunda Suriyeli mültecilerin görüşlerini analiz ederken frekans tekniği kullanılmıştır. Ayrıca açık uçlu sorulara verdikleri açıklamalar benzerliklerine göre bir araya getirilerek betimsel yaklaşımla olduğu gibi verilmiştir. Kampta kalan Suriyeli mültecilerin yaşam kalitesi ve algıları puanlarının aritmetik ortalaması hesaplanmış sonra da bu puanlar yüzdelere dönüştürülmüştür.

BULGULAR

Araştırmada uygulanan yarı yapılandırılmış görüşme formunda katılımcılara yöneltilen sorulara Suriyeli mültecilerin vermiş oldukları cevaplar aşağıda tablolar halinde düzenlenmiştir.

Kampta kalanların sosyal statüsü hakkında bilginiz var mı?

Evet	Hayır	Görüşler
20	2	Sosyal davranışlar zayıf /insanlar arası ilişkiler az/ Zayıf/ Alanın dar olması ve uygunsuz koşullar nedeniyle belli olmuyor/ Bazıları kuvvetli ve bazılarının sosyal statüleri zayıf / Kampta yaşayan insanların çoğunun kötü durumda olduğunu biliyorum/ Bazı aileler fakirlik yaşıyor/ Biraz/ Basit şekilde/ Fena değil

Kampta kalan Suriyeli sığınmacıların sosyal statüsü hakkında katılımcıların büyük çoğunluğunun bilgisi vardır. Katılımcı görüşlerine göre Suriyeli sığınmacıların sosyo-ekonomik durumları oldukça düşük düzeyde ve basit bir yaşam tarzına sahip olduğu görülmektedir.

Araştırmanın bu bulgusu, kamp içi gözlemler ve literatüre göre kamptaki mültecilerin çoğunun kampta sunulan ücretsiz hizmetlerden yararlanmaya çalışan fakir bireylerden oluştuğu görülmektedir. Kampta araştırma kapsamı dışında görüşülen katılımcılardan birinin Esmâ Esed'in proje yürütücüsü olması da bize sayıları çok olmasa da kamp içerisinde makam-mevki sahibi kişilerin de bulunduğunu göstermektedir. Suriye'de iken meslek sahibi olan topluluklar savaş sebebiyle neredeyse tüm varlıklarını bırakarak vatanlarını terk etmek durumunda kalmışlardır. Ve şimdi, mülteciler olarak, yalnızca önlerinde bulunan hayatı, tüm imkânsızlıklara rağmen yeniden inşa etmekle kalmayıp, düşük sosyo-ekonomik hayatlarını sürdürmekle de yüzleşmek zorunda oldukları görülmektedir.

Siz niçin kampta kalıyorsunuz?

Görüşler	-n-
Kamp içindeki hizmetler ve verilen hakları dışarıda yaşayamayız./ Buradan daha iyi bir yer yok/ Kira fiyatlarının yüksek olması	5
Kamp dışında yaşayacak maddi güce sahip değilim	5
Çünkü dışarıdan daha güvenli	4
Suriye'deki savaştan kaçtığımızda ilk geldiğimiz yer olduğu için	3
Çünkü başka yaşam kaynağımız yok/ dışarıda sürekli bir iş yok/ Başka gidecek yerimiz yok/ Göçmen olduğumuz için	3
Çok kalabalık bir aile olmamız ve çocuk sayısının fazla olması nedeniyle/ kampta öğretmen olması nedeniyle	2

Suriyeli sığınmacıların kampta kalma gerekçeleri incelendiğinde altı görüşün ön plana çıktığı görülmüştür. Katılımcıların görüşlerine göre kampın tercih edilme nedenlerinden en önemli ikisi, burasının konforlu, düzenli ve hizmetlerin niteliğinin yüksek olması ile Suriyeli sığınmacıların dışarıda yaşamlarını idame ettirme açısından yeterli sosyo-ekonomik düzeye sahip olmamaları gösterilmektedir. İlçedeki mevcut konutların talepleri karşılama noktasında yetersiz kalması hem kiraların aşırı yükselmesine hem de kötü koşullarda barınma ortamlarının oluşmasına neden olmuştur. Ayrıca Suriye'den ayrıldıklarında ilk geldikleri yerin burası olması yeni başlangıçlar yapmak için aradıkları gücü kendilerinde bulamamaları veya savaşın çok uzun sürmeyeceği düşüncesi, onların ilk geldikleri yerde kalma süresinin uzamasına sebep olmuştur. Aile üyelerinin sayısının fazlalığı, başka gidecek yerlerinin olmaması olması gibi nedenler de kampta kalma gerekçeleri olarak ifade edilmiştir.

Suriyeli mültecilerin, sığındıkları ülkelerde çalışma izni almalarının zorluğu, imkânsızlıkları, temel ihtiyaç maddelerini dahi karşılamadaki sınırlılıkları nedeniyle kamplara yerleşmeyi tercih ettikleri düşünülmektedir. Ayrıca sığınmacı kamplarının iyi koşullara sahip olması ve kamp dışında barınılan evlere bakıldığında ve güvenlik imkânı

göz önünde bulundurulduğunda kampın daha iyi imkânlarla sahip olması, çocukların eğitimi, sağlık hizmetleri ve birçok sosyal alanda mültecilere sunduğu fırsatlar nedeniyle bu yerleşimlerin tercih edildiği anlaşılmaktadır.

Kampta kendinizi güvende hissediyor musunuz?

Evet	Hayır	Görüşler
21	1	Kamp dışarıdan daha güvenli
Sizce Kampta Kalmak Mı Güvenli Kampta Kalmamak Mı?		
Kamp içi güvenli		Kamp Dışı Güvenli
21	1	

Suriyeli sığınmacıların kampta kendilerini güvende hissediyor musunuz* sorusuna verdikleri cevaplar büyük oranda olumludur. Sığınmacılara göre kamp ortamı birçok açıdan dışarıya göre daha güvenilir bir ortam sağlamaktadır.

Suriyeli sığınmacıların kampta kendilerini güvende hissetme durumlarının dışında kamp ortamını dışarıya kıyasla güvenli bulmaktadırlar. Yarı yapılandırılmış görüşmelerde kampla ilgili olumlu olarak en çok vurgulanan özellik kamp ortamının oldukça güvenli olmasıdır.

Birleşmiş milletler raporlarına göre mültecilerin öncelikli olarak güvenlik arayışı içinde kamplara geldikleri ifade edilmektedir. Genellikle, mülteciler siyasi şiddetten, çatışma ortamından ve zulümden kaçarak bu güvenli alanlara ulaşmaya çalışmaktadırlar. Katılımcı görüşlerine göre hayatta kalmaları için tek şansları, sonunda başka bir ülkede yeniden yerleştirme umuduyla bir mülteci kampına yerleşmektir. Mülteci kampları, uzun süre kaldığı için onları kullananlar açısından - tüm imkânsızlıklara rağmen- bir ev haline gelmektedir.

Burada en çok korktuğunuz şey nedir?

Görüşler	-f-
Yangın	9
Su, elektrik kesintisi	5
Düzensizlik/ kanunsuzluk/ Çocuklar açısından disiplin eksikliği	3
Kamp kapısının kapanması	2
Kamp malzemelerindeki kalitesizlik	2
Hırsızlık	2
Sıkıntı yok, ama kamp dışında yaşamak daha iyi	1
Hiçbir şey	1

Suriyeli sığınmacıların kampta kendilerini en çok rahatsız eden ve korkutucu olan durum hakkındaki görüşleri ayrıntılı olarak incelendiğinde, çadırların bez olması taştan, tuğladan yapılmış bir evin vereceği güvenden yoksun olması yangın tehlikesini ön plana çıkarmıştır. Görüşmeler esnasında bir çocuk ‘en çok neyin özlemini çekiyorsun?’ diye sorduğumuzda; ‘çadır evlerin merdiveni yok!’ demişti. Suriye’de yaşadıkları evin birkaç basamaklı merdiveni varmış ve çocuk eve girerken basamak çıkmayı özlediğini söyledi. Ayrıca başka bir çocuk evde duvara yaslanmayı özlediğini dile getirdi. Kumaş olan Çadırların, duvarın verdiği sağlamlık ya da güvenli olma hissini uyandırmaması da dikkat çekici bir durumdur. Su ve elektrik kesintilerinin fazlalığı kamp sakinlerini korkutmuştur. Bununla birlikte kamptaki düzensiz işleyişler, kapısının kapanması, malzeme kalitesizliği ve hırsızlık da kısmen sorun olarak dile getirilmiştir.

Suriyeli mültecilerin sığındığı bir yer olan kamplar, toplulukların ve yerleşim yerlerinin birçoğu kalabalık ve sürekli bir insan akınını destekleyecek kaynağa sahip değil. Bu koşullar altında yangın, kamp içi güvenlik, uygun su, hijyen ve sanitasyon sistemlerinin yetersizliği burada yaşayan toplulukları hastalık ve tehlikelere açık hale getirmektedir. Ayrıca ciddi hastalıklar ve yangın gibi olumsuz durumlarda tıbbi bakım ve belediyeçilik hizmetlerine sınırlı erişim vardır. Tüm bu durumlar kampları sığınmacılar için olumsuz ortamlar haline getirmektedir.

Kamptaki duvarlar, kamera, kapı, güvenlik, giriş çıkış, kontrol vb. kelimelerin hissettirdiği duygular nedir?

Görüşler	-n-
Güvenli hissediyorum	12
Suriyeli vatandaşlara önem vermek, korumak anlamına gelir	4
Hapishane gibi/ Askeri tedbir	4
Psikolojik açıdan ve ruh sağlığı açısından kötü bir durum	2

Kamptaki duvarlar, kamera, kapı, güvenlik, giriş çıkış, kontrol vb. kelimelerin hissettirdiği duygular nedir? Sorusuna katılımcıların çoğunluğu güvenli hissettiklerini, kendilerini önemli hissettiklerini söylemişlerdir. Kendilerini güvende ve önemli hissetmeleri olumlu bir durum iken, Prof. Dr. Köksal Alver'in Steril Hayatlar kitabında bahsettiği güvenli sitelerin toplumda oluşturduğu algı ile kampta yaşıyor olma algısı zıtlık göstermektedir. Şehirlerde inşa edilen güvenli sitelerde yaşıyor olmak prestiji, lüksü ve seçkinliği temsil ederken; aynı güvenliğin sağlandığı, giriş çıkışların sıkı kontrol altında tutulduğu mülteci kamplarında yaşıyor olmak bu algının aksine dışarıda yaşayabilecek sosyo-ekonomik güce sahip olamamanın ve negatif bir statünün göstergesi haline gelmiştir.

Bununla birlikte bu uygulamaların bir hapishane havası, askeri bir tecrit ortamı olduğunu vurgulayan katılımcılarda olmuştur. Çok az sayıda katılımcı ise bu durumdan rahatsız olduğunu ifade etmiştir. Sitelerin etrafına örülen aşılmaz duvarlar, girişlere izin vermeyen kapılar, giriş çıkışları sürekli kontrol altında tutulan güvenlik elemanları ve kamera sistemleri bütünüyle bu mekânları dışarıya kapatmaktadır. (Alver, 2013: 185) Söz konusu durumun kamplarda yaşayan sığınmacılar için de geçerli olduğu görülmektedir.

Araştırma bulgularına göre mülteciler öncelikle güvenlik arayışı içinde kamplara gelmektedirler. Araştırma anketlerinin uygulanması sırasında bir mültecinin *"kamplar çalışma imkânı sunmuyor ve tıpkı cezaevinde olduğu gibi günlük yemek ve suyunuzu alıyorsunuz ve umutsuzca pasif bir şekilde beklemeniz isteniyor"* şeklindeki ifadesinde görüldüğü gibi birçok aile, kendilerini hapsolmuş, kalabalık ve hatta herhangi bir ev duygusundan daha uzakta hissettiklerini ifade etmektedirler.

Kampta yaşıyor olmak hayata karşı düşüncelerinizi nasıl etkiliyor?

Evet Etkiliyor	Hayır Etkilemiyor	Görüşler
20	2	Olumlu yönde etkiledi Negatif yönde etkilendi Hayatımın her şeyi değişti Tembellik duygusu oluşturdu Zaman yönetiminde sorunlar ortaya çıkardı Hayır düşüncelerimi etkilemedi ama hayatım çok değişti
Siz hangisini tercih edersiniz? Kampta kalmayı mı, dışarıda kalmayı mı?		
	-n-	Görüşler
Kamp içi	13	Güvenliğinden dolayı kampta
Kamp Dışı	9	Daha özgür olmak için

Kampta yaşıyor olmak hayata karşı düşüncelerinizi nasıl etkiliyor? Sorusuna katılımcıların vermiş oldukları cevaplar incelendiğinde tamamına yakını kamp yaşamının hayatlarını oldukça etkilediğini yine de kampta kalmak istediklerini söylemişlerdir. Yarı yapılandırılmış görüşmelerle ortaya çıkan ayrıntılara göre katılımcıların önemli bir kısmı olumlu yönde bir kısmı da olumsuz yönde etkilendiğini ifade etmişlerdir. Bu konuda ortaya çıkan diğer görüşler ise kampta yaşıyor olmak sığınmacıların hayatında her şeyini değiştirmelerine yol açtığı, tembellik duygusu oluşturduğu ve zaman yönetiminde sorunlara yol açtığı görülmektedir.

Yukarıdaki tabloda kampta kalan Suriyeli sığınmacıların kampta mı yoksa dışarıda mı kalmak istediklerine ilişkin soruya verdikleri cevaplar görülmektedir. Bu soruya katılımcıların yaklaşık %60'ı kampta, %40'ı ise dışarıda cevabını vermişlerdir. Yarı yapılandırılmış görüşmede bu konuda sorulan ilave sorulara göre kampta kalmak isteyen katılımcıların güvenli olmasından dolayı burayı tercih ettikleri, diğer taraftan dışarıda kalmak isteyen sığınmacıların ise daha özgür ve serbest bir ortamda bulunma isteklerinden dolayı bu şekilde cevap verdikleri görülmüştür.

Bu yaşam tarzı, bu kamplarla ne kadar süreyle sınırlı kalacaklarının belirsizliği ile birlikte, mültecilerin ruh sağlığı üzerinde ciddi etkiler yaratıyor. Kamp hayatının önemli

bir yönü ise küçük bir şehrin büyüklüğü olmasına rağmen, sakinleri büyük oranda sınırlı bir yaşam alanında ve başkalarının yardımına bağlı olarak yaşamlarını idame ettirmek zorunda olmalarıdır. Kamplarda ekonomik yaşam neredeyse tamamen dışarıdan kontrol edilmektedir. Tüm bu durumlar kampları edilgen, dışa bağımlı ve yaşamın birçok boyutunu sınırlamış bir ortam haline getirmektedir.

Savaşın uzun süreceğini ilk ne zaman anladınız?

Görüşler	-f-
Savaş başladığında	6
2-3 yılın geçmesinden sonra/ zamanla	5
Savaşa başka devletler müdahil olduğunda	3
Başından beri /Suriye'deki çok sayıda mezhebin çatışma sürecine müdahil olmasıyla	3
Kampta okul açıldığında/ Kampta kalıcı düzenlemeler yapıldığında	2
Kampa yerleştiğimde	2
Savaş başlamadan önce	1
Bu gün	1
Savaşın uzun süreceğini anladığınızda ilk ne düşündünüz?	
Görüşler	-f-
Suriye'nin geleceğini kurmak, yeni Özgür Suriye kuşağını inşa etmek için çocukların eğitimine dikkat etmeyi	5
Suriye'ye dönmeyi	4
Avrupa devletlerine göç etmeyi/ Türkiye'den ayrılp Arap ülkelerine gitmeyi	2
Üniversite okumayı,	2
Geleceğe dair bir planımız yok çünkü işler çok karışık/ Bilinmeyen bir gerçek oluşunu	2
Allah'a teslim olmayı/ Savaşı umursamamayı ve önüne bakmayı	2
Kampın dışına çıkmayı/ Bir iş bularak özgür bir hayat sürdürmeyi/ Hayatımı yaşamaya ve meslek sahibi olmaya çalışmak	2
Türk halkıyla karışmayı ve kültürlerini öğrenmeyi	1

“Savaşın uzun süreceğini ilk ne zaman anladınız? Sorusuna Suriyeli sığınmacıların verdikleri görüşler analiz edildiğinde ‘savaşın başında’ ve ‘2-3 yıl geçmesine rağmen

savaşın genişlemesinden' cevapları ön plana çıkmıştır. Bununla birlikte büyük devletlerin savaşa müdahil olmaları ve Suriye'deki tüm mezhep ve aşiretlerin çatışma ortamlarına katılmalarının da sığınmacıların bu fikirlerinde etkili olduğu görülmüştür.

“Savaşın uzun süreceğini anladığımızda ilk ne düşündünüz? Sorusuna Suriyeli sığınmacıların verdikleri görüşler analiz edildiğinde gelecekle ilgili endişelerini dile getirdikleri görülmektedir ve ‘Suriye’nin geleceğini kurmak, yeni Özgür Suriye kuşağını inşa etmek için çocukların eğitimine dikkat etmek ve ‘Suriye’ye dönmek” şeklinde görüşler ön plana çıkmıştır. Bunun yanı sıra 2 sığınmacı Avrupa ya da Arap ülkelerine göç etmeyi düşündüklerini söylemişlerdir. Türkiye’nin transit geçiş ülkesi olması onların savaşın uzun süreceğini hissettiklerinde daha kalıcı çözümler geliştirerek hayatlarını bir şekilde yeniden inşa etmek için çözüm üretmeye yönelmiştir. Katılımcıların bir kısmı ise ülkelere yakın olan Türkiye sınırları içerisinde hayatlarını yoluna koyarak uzun vadeli planlar yapmayı ve kampın dışında bir iş kurma, yeni bir hayata başlama düşüncesini ifade etmişlerdir. Ayrıca bazı sığınmacılar herhangi fikirleri olmadığını, kendi eğitim ve kariyerlerine odaklanacaklarını ifade etmişlerdir.

Savaşlar sıklıkla silahlı insanların mercekleriyle ve karar vericilerin uhdesinde gerçekleşir. Fakat kontrolsüz ve birçok şeyini geride bırakarak bu yaşam alanlarına sığınan insanların oldukça farklı kendi hikâyeleri var. Birçoğu sadece evlerini değil aynı zamanda akrabalarını, komşularını, aile fertlerini, sosyal statülerini ve işlerini edindikleri kazanımlarını kaybettiler. Yaşanan savaşın ortaya koyduğu yıkım ve çatışmanın şiddetinin artması gibi gerçekler araştırma katılımcılarının savaşın biteceği ve evlerine dönecekleri konusunda umutsuzluk taşıdıklarını göstermiştir. Kamplardaki mültecilerin çoğu bir ila dört yıl arasında kamplarda yaşıyor. Bununla birlikte mültecilerin çoğu ayrılmak için ABD, Avrupa Birliği ülkeleri veya Kanada’ya iltica başvurusunda bulunmaktadır. Bu konuda her biri daha güvenli bir geleceği oluşturma konusunda bir çaba göstermektedirler.

Kamp içerisindeyken dilinizi ve kültürünüzü korumak mı daha mümkün yoksa dışında mı?

Kamp içinde		Kamp dışında
21		1
Çocuklarınıza kültür aktarımı yapabiliyor musunuz? Nasıl?		
	F	Görüşler
Evet	21	Kamptaki okullarda eğitim esnasında/ kampın camisinde/ insanlarla iletişim kurarak Çok kolay/ Sanki Suriye’de gibi uygulayabiliriz
Hayır	1	Kampta bu şeylerin bazılarını belki uygulayabiliriz ama herkes ile karışık olduğundan dolayı çok zor
Kamp içerisinde sadece akrabalarla mı oturuyor kalkıyorsunuz, komşuluk ilişkileri nasıl?		
	-f-	Görüşler
Evet	-	
Hayır	22	Herkes ile ilgileniyoruz Herkesle etkileşimimiz var
Kampta ibadet edebiliyor musunuz ve geleneklerinizi yerine getirebiliyor musunuz?		
	-f-	Görüşler
Evet	22	Oldukça serbest
Hayır	0	
Akrabalık ve komşuluk ilişkilerinde eskiye göre bir değişiklik oldu mu?		
	-f-	Görüşler
Evet	15	Sosyal ilişkiler zayıfladı/ Alanın dar olmasıyla akraba ziyaretleri daha kuvvetli ve samimi oldu Daha iyi oldu/ Bazen küçük sorunlar oluyor
Hayır	7	
Kampta yapılmasını istediğiniz sosyal etkinlikler, eğitim/program var mı?		
	-f-	Görüşler
Evet	22	Bunu çok istiyoruz
Hayır	-	

Kampta kalan Suriyeli mülteciler kamp içerisinde dil, kültür ve gelenekleri korumanın dış ortama göre daha kolay olduğunu ifade etmişlerdir. Bu konuda neredeyse tüm araştırma katılımcılarının görüş birliği söz konusudur. Yukarıdaki tabloda Suriyeli sığınmacıların çocuklarınıza kültür aktarımı yapabiliyor musunuz? Nasıl? Sorusuna verdikleri cevapların dağılımı görülmektedir. Bu soruya araştırma katılımcılarının 1'i dışında neredeyse tamamı evet cevabını vermişlerdir. Suriye'deki yaşantıları kadar gerçekleştiğini ve bu süreçte kamp içerisindeki eğitim kurumları, cami ve sosyal etkileşimlerin belirleyici olduğunu ifade etmişlerdir. Kamp içerisindeki okulda kendi müfredatlarını uyguladıkları ve kendi içlerinden seçilen öğretmenler tarafından ders verildiği, eğitim aldıkları görülmüştür. Eğitim konusunda araştırma yaptığımız uzun süre zarfında sık sık değişiklik yapılmış olsa da Suriyeli öğretmenler her dönemde derse girmiş zaman zaman zaman müfredata Türkçe öğretimi ile ilgili dersler ve belirlenen uyum dersleri eklenmiştir.

İltica edilen coğrafyanın sınır komşusu olması bir takım alışkanlıkları devam ettirme konusunda itici bir güç oluşturmuştur. Kendi ülkelerine sık sık gidebilme olanağı yiyecekler konusunda bile yeme alışkanlıklarını değiştirmemelerine olanak vermiştir. En çok hangi yemeği özlediniz sorusu boşlukta kalmıştır. Çünkü zaten burada bütün yemekleri yapabiliyoruz, malzeme temini sıkıntı olmuyor şeklinde cevaplar verildi. Hem kamp içerisinde açılan seyyar bakkaliyelerde hem de İslahiye'nin marketlerinde Suriyeliler için getirilen özel ürünler bulunmaktadır. Kampın içinde olduğu kadar kamp dışında yaşayan aileler de yemek kültürlerini olduğu gibi devam ettirdikleri gözlenmiştir. Türkiyeli misafirlerine de bunları keyifle ikram etmektedirler. Kendi kültürlerini burada yaşatıyor olabilmenin sevinci ve gururunu hissedebilirsiniz. Ülkelerinden herhangi bir sebeple göç eden insanların kendi kültürlerini yaşama imkânı sağlanması sınırların çok ötesinde bile olsa insani bir gerektir. Kadınların kamp içinde adetlerini yaşatmaları, yemek kültürü kılık kıyafetteki tercihleri onları kültürlerinin taşıyıcısı gönüllü elçiler olarak toplumsal görevlerini en iyi biçimde ifa ettiklerini göstermektedir. Bu geleneklere ve adetlere sarılarak geçmişle olan ilişkiyi koparmadan sürdürebiliyorlar.

Yine yukarıdaki tabloda Suriyeli sığınmacıların 'Kamp içerisinde sadece akrabalarla mı oturuyor kalkıyorsunuz, komşuluk ilişkileri nasıl? Sorusuna verdikleri cevapların dağılımı görülmektedir. Bu soruya Suriyeli sığınmacıların tamamı sadece aile ve akrabalarla iletişim içerisinde olmadıklarını kamp ortamında herkesle ilgilendiklerini ve

etkileşime girdiklerini ifade etmişlerdir. Kamp dışında da yerli halkla komşuluk ilişkileri kurulması sağlanarak sosyal sermaye olarak güven duygusunu üretebilmek toplumun kazanımlarına katkı sağlayacaktır.

Yukarıdaki tabloda Suriyeli Sığınmacıların Kampta ibadetlerinizi ve geleneklerinizi yerine getirebiliyor musunuz? Sorusuna Suriyeli katılımcıların tamamı evet yanıtını vermişlerdir. Suriyeli sığınmacılar kamp ortamında dini vecibelerine ve geleneklerini özgür bir şekilde yerine getirebildiklerini ve bu konuda hiçbir engelle karşılaşmadıklarını görmekteyiz.

Suriyeli sığınmacıların ‘Kamp içerisinde akrabalık ve komşuluk ilişkilerinde eskiye göre bir değişiklik oldu mu? Sorusuna verdikleri cevaplar görülmektedir. Bu soruya katılımcıların 15’i bir değişim olduğunu 7’si ise herhangi bir farklılık olmadığını ifade etmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşmelerden ayrıntılı olarak ortaya çıkan görüşlere göre Alan ve ortamdaki kısıtlılıklar ve küçük sorunlar nedeniyle ilişkilerde problemler çıktığını ve zayıfladığını ifade etmişlerdir.

Katılımcıların kampta daha fazla sosyal etkinlik ve programın düzenlenmesini istedikleri görülmektedir.

Kamp yaşamında ailelerin bir arada bulunma, sosyal ve duygusal destek verme noktasında etkileşimlerinin yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Kamplarda yaşayanların, olumsuzluklara rağmen ‘hayat devam ediyor’ algısına sahip oldukları ve bu noktada tüm kamp sakinlerinin aynı koşullar ve yetersizlikler içinde olması, onları sosyal ve kültürel bir dayanışmaya ittiği görülmektedir. Bu kapsamda nişanlar, düğünler devam etmekte, kampın her yanından aile ve komşular arasında oturma ve ziyaretler gerçekleşmekte; çocuklar için oyun ve futbol maçlarında bir araya gelmek gibi rutinler yoğun bir şekilde sürmektedir. Yine de okulda yapılan görüşmelerde eskiden oynanan oyunlara ve oyun arkadaşlarına dair özlem dile getirilmektedir. Amca çocuklarıyla oynanan oyunlar, hasat zamanı geldiğinde silkelenen zeytin ağaçları arasındaki koşuşturmaca ve hengame.. Belki de sahip olunan eski huzurlu günlere olan özlemin dile vurumu idi. Geriye döndüklerinde hayatı; yeniden bıraktıkları yerden yaşayabilme çabasının içlerinde bıraktığı ıstırap ve önlerinde yaşamayı umut ettikleri hayata karşı duydukları tedirginlik aynı anda görebilir durumdadır.

Aslında globalleşen dünyada göç olgusu eskisi kadar yıkıcı tesiri olmayan, daha alışılabilir ortamları beraberinde getiren bir olgudur. Eskiden kültürlerarası geçişte

yaşanan zorluklar azalmıştır. Kendi ülkesinin TV kanallarını izleyebiliyorlar. Her çadırda uydu anteni bulunması bu durumun en açık göstergesidir. Ayrıca internet aracılığıyla Suriye'deki her gelişmeden anında haberdar olabilmeleri kısa sürelerle oradaki akrabalarıyla iletişim kurabilmeleri vb. kolaylıklar buradaki uyum sürecini kolaylaştırarak yaşam pratiklerinin gelişmesine sebep olmuştur.

Suriye'ye dair en çok neyi unutmamalarını istersiniz?

Görüşler	-f-
Vatanlarını	16
Dinlerini ve vatanlarını	3
Vatanımıza dönme hakkını	3
Suriyeli olduklarını	2
Vatanı, şehitleri ve Suriye'de kalanları	2
Türklerin bize iyi davrandıklarını	2
Suriye'nin kurtuluşu için umut etmeyi	1
Her şeyi unutmalyız	1

Yukarıdaki tabloda Suriyeli sığınmacıların Çocuklarının Suriye'ye ilişkin neleri unutmamalarını istersiniz? Sorusuna verdikleri cevaplar görülmektedir. Göç edenin taşıdığına, geride bıraktığına ya da karşılaşması muhtemel unsurlara bakarak insan merkezli bir yaklaşıma ulaşabilir ancak. İnsanın yaşadıklarını hatırlaması ya da unutması onun öyküsünün temel belirleyicisidir. Hafızasında sakladıkları, öğrendikleri ya da söküp atmak istedikleri kişinin kimliğine müdahale etme alanıdır. Bir taraftan yeni yerlerde yaşayabilmek için ayrıldığınız yerden zihinsel olarak kopmanız gerekir diğer taraftan o sürece kadar sizi tanımlayan geçmişteki öykünüze sadık olmanız gerekir. Çünkü o öykü sizi siz yapan değerleri içerir. Bir kimliğiniz olmadan göç ettiğiniz yerde var olamazsınız, fakat o kimliği olduğu gibi muhafaza ederek ya da hiçbir şeyi unutmadan zihinsel olarak göç edilen yere bağlı kalarak da yeni yerlerde yaşamak mümkün değildir. Çünkü her göç edilen yerin belirli normları ve sosyalleşme kalıpları vardır. (Karaaslan, 2015: 121) İnsanlar gittikleri yere kimliklerini de beraberinde götürür ve ona uygun tavırlar sergilerler. Hafızalarında saklamak istedikleri ve istemedikleri de yaşamayı istediği hayata dair ipuçları verir. Verilen cevaplarda vatanlarına aidiyetin yok olmasını

istememeleri, çocuklarında da bu duygunun oluşmasını ve devam etmesini istemeleri gelecekte vatanlarına dönüş umutlarının kuvvetli olduğunu göstermektedir. Kamptaki okulda yapılan görüşmelerde öğrencilere yönelttiğimiz ne olmak istiyorsun sorusuna yüzde 80'e yakını "İnşaat Mühendisi" kalan kısmı ise "Doktor" olmak istediklerini dile getirmişlerdir. Sebebi sorulduğunda ise Suriye'ye döndüklerinde yıkılan evlerini, okullarını, hastanelerini, yani ülkelerini yeniden inşa etmek gerektiğini bunun için de kendilerini yetiştirmiş ve donanımlı olmak istediklerini söylemişlerdir. Doktor olmak isteyenler ise biraz daha duygusal bir şekilde savaşta yaralanan yakınlarının tedavisi için bu istediklerini dile getirmişlerdir.

Onların geri döndüklerinde hayatı bıraktıkları yerden yeniden yaşayabilme çabası olsa gerek. Geleneklerini ve değerlerini yeniden üreterek yaşamlarına devam etme çabası.

Günelik yaşantınızda kendinizi yapmaya mecbur hissettiğiniz şeyler var mı?

	-f-	Görüşler
Evet Var	20	Evet / kamp içinde olanlara itaat etmeye mecburuz Kamp giriş çıkışlarına dikkat etmek
Hayır Yok	2	

Yukarıdaki tabloda Suriyeli Sığınmacıların "Günelik yaşantınızda kendinizi yapmaya mecbur hissettiğiniz şeyler var mı?" sorusuna verdikleri cevaplar görülmektedir. Bu konuda Suriyeli sığınmacıların çoğunluğu kampta günlük yaşamla ilgili kampın düzenini sağlayıcı sınırlamalar olduğunu ifade etmişlerdir. Yaşadıkları yerin belirli normları ve sosyalleşme kalıpları olduğunu farkında olarak, en çok kampa giriş ve çıkışlar konusunda dikkatli olmaya kendilerini mecbur hissetmektedirler.

Kamptayken kendinizi en çok hangi konuda sorumlu hissediyorsunuz?

Görüşler	-f-
Çocukları eğitmek ve büyütmek	7
Ailemin ihtiyaçlarını karşılamak ve korumak	3
Her şey	3
Kurallara uymak, Türk kanunlarına uymak	2
Temizlik, başkalarına saygı duymak	2
Her konuda değil, Hayır	2
Kendimiz hakkında	1

Yukarıdaki tabloda Suriyeli Sığınmacıların “Kamptayken kendinizi en çok hangi konuda sorumlu hissediyorsunuz?” sorusuna verdikleri cevapların dağılımı görülmektedir. Bu konuda Suriyeli sığınmacıların çoğunluğu ‘çocukların eğitimini sağlamak’ cevabını vermişlerdir. Çocukların ilçedeki bazı okullarda eğitim görme hakkı verilmeden önce ilk etapta kamp içerisinde bir okul açılmış olması insanların kampta kalma arzusunu artırmıştır. Lakin kamp dışındaki Suriyeli okulundan öğrencilerin Türk okullarına geçişleri yapılırken veliler genelde sorun çıkarmış çocukları bu karma okullara göndermek istememişlerdir. İlk zamanlarda öğrencilerini Türk okullarına göndermeyen ailelerin sayısı oldukça fazla olmuştur. Özellikle ortaöğretim/lise kademesinde böyle bir dirençle karşılaşmıştır. Okullara kaydı yapılan öğrencilerin ise Türkçe öğrenme konusunda direnç gösterdikleri görülmüştür. Nasıl olsa vatanımıza geri döneceğiz burada dil öğrenmek zorunda değiliz gibi gerekçeler öne sürmüşlerdir. Geri dönme inancı ile yaşanacak olan statü kayıplarını telafi etmeyi düşünmemişlerdir. 2019 yılı itibariyle gelinen noktada ise Veli toplantılarına rağbet edenlerin çoğunluğunun Suriyeli veliler olduğu ve okul ihtiyaçlarına katkıda bulunmak isteyenlerin sayısının fazlalığı da dikkat çekici bulunmuştur.

Ayrıca katılımcıların bir kısmı ise “Ailemin ihtiyaçlarını sağlamak ve korumak, her şey, kurallara uymak, temizlik ve başkalarına saygı duymak’ cevaplarını vermişlerdir. Bu soruda sığınmacıların çocuklarının eğitimin sağlanması ve aile ihtiyaçlarının karşılanmasını öncelikledikleri görülmüştür. Yalnız bunu kültürlerinden ödün vermeden yapmak isteği ön planda tutulmuştur.

Araştırma bulgularının da gösterdiği gibi çocukların eğitimi katılımcıların en önemli önceliği. Ancak Suriyeli mültecilerin çocuklarının eğitimi kampta sağlanan imkânlarla

sınırlı değildir. Kamplarındaki ebeveynlerin çocuklarını yakın yerleşim birimlerindeki daha nitelikli eğitim kurumlarına gönderebilme imkânları vardır. Kamptaki ebeveynler için çocuklarının okula gitmek ve beceri ve bilgi kazanmak yerine günlerini hiçbir şey yapmadan geçirmelerini görmek oldukça olumsuz bir durumdur. Suriyeli çocukların hepsi okula gidebiliyor. Hatta bu konuda milli eğitim çok hassas davranarak çocuğunu okula göndermeyen ailelerle görüşüyor. Katılım oranını sürekli artırıyor. Araştırma sürecinde gerçekleştirilen bire bir etkileşimlerde katılımcılar çocuklarının kaliteli eğitim imkânlarından yeterince yararlanabildiğini dile getirerek teşekkürlerini dile getirmişlerdir. Okulun yanı sıra çocuklar ve gençler mesleki eğitime, sosyal inovasyon girişimlerine, bilgisayar becerilerine ve spor etkinliklerine erişebilecekleri fırsatların sunulması önem arz etmektedir.

Eskiden alışkanlığınız olmayan kamptayken alıştığınız davranışlarınız var mı? (yapmakta hoşlandığınız? Yapmaktan hoşlanmadığınız?)

Görüşler	-f-
Her şeyde kurallara uymaya ve kamp sistemine alıştık	4
Zorlu yaşama alışmak/ En alıştığımız şey alışmak/ Çadırda yaşamak	4
Öğretmen olarak okul ve öğrencilere alıştık/ Genel tesisleri ortak kullanmak/ Her şeyi paylaşmak	3
Banyoya ve mutfak alanına girmek için uzun mesafeler var ve buna alışmaya çalışmak/ Yüksek fiyatlara alıştık/ Banyolara gitmek	2
Kalabalık	2
Namazı vaktinde kılmak/ Okula düzenli gitmek/ Namaz kılmak	2
Beklemek/ Her şey için sıraya girmek	2

Yukarıdaki tabloda eskiden alışkanlığınız olmayan kamptayken alıştığınız davranışlarınız var mı? Yapmaktan hoşlandığınız? ya da yapmaktan hoşlanmadığınız? Durumlar var mı sorusuna verdikleri cevaplar görülmektedir. Katılımcı sığınmacıların görüşlerine göre “Her şeyde kurallara uymaya ve kamp sistemine” uymanın en çok zorlandıkları alışkanlık olduğunu dile getirmişlerdir. Özellikle banyo, tuvalet ve çamaşırhane gibi temel ihtiyaç alanlarının uzaklığına ve buraya gitmenin zorluklarına ilişkin görüşler belirtmişlerdir. Zaruri olan bu ihtiyaçlarını gidermek için ortak kullanım alanlarına gitme mecburiyeti

insanların kamp içerisinde en zorlandıkları ve şikâyetçi oldukları konu olmuştur. Ev hayatı süremiyor olduklarını sık sık hatırlatan bir durum bu. Dolayısıyla ortama alışmayı zorlaştıran önemli bir sorun olarak dile getirilmektedir.

Bu yaşam tarzının, kamplarda ne kadar süreyle sınırlı kalacaklarının belirsizliği ile birlikte, mültecilerin ruh sağlığı üzerinde belirli düzeyde etkiler yarattığı görülmüştür. Kampların fiziki ortamlarının daha da geliştirilmesi, temizlenmesi ve akan su ve elektrik gibi ihtiyaçların karşılanması, susuzluk ve hastalık gibi çevresel stres unsurlarının giderilmesi vb. önlemler buraları daha olumlu yaşam alanları haline getirecektir.

Sizin gözünüzde Avrupa'nın durumu nedir? Orada olmak ister misiniz? (neden istersin/neden istemezsin) Bu konuda Türkiye ile Avrupa'yı kıyaslar mısınız?

	-f-	Görüşler
İsterdim	2	Avrupa'da yaşam daha kolay/ Türkiye'de diğer Avrupa ülkelerine göre dini düşünme fikri yok
İstemezdim	20	Türkiye'de hayat Suriye'dekine benziyor kutlamalar adetler gelenekler aynı /Çok açık gizli bir şey yok/ Çok serbestlik var / Din ve ibadeti eksik bir hayat/ Türkiye İslami bir devlet/ Burada İslam oranı çok yüksek/Avrupa'da Camiler yok/ İslam'a göre değişik burası/ çok az cami var/ Kimliğe sahip çıkmak/ Dine sahip çıkmak/ Vatana yakın olmak ve oraya dönmek/ Akrabalar arasında yaşamak için Türkiye ideal

Yukarıdaki tabloda sığınmacıların Sizin gözünüzde Avrupa'nın durumu nedir? Orada olmak mı isterdiniz? (neden istersin/neden istemezsin) Türkiye'de mi kalmak isterdiniz? Türkiye ile Avrupa'yı kıyaslar mısınız? Sorusuna verdikleri cevaplar görülmektedir. Bu soruya Suriyeli sığınmacıların 2'si Avrupa'ya gitmeyi, 20'si ise Türkiye'de kalmayı tercih edeceklerini ifade etmişlerdir. Avrupa'yı tercih edeceklerini söyleyenler, orada yaşamın daha kolay ve temel-hak hürriyetlerin daha yüksek düzeyde olduğunu ifade etmişlerdir. Hâlbuki bugün geldiğimiz noktada Avrupa'nın göçmen ve mülteci politikaları toplumu parçalayan algılar üzerine kurulan güvenlik söylemleri etrafında şekillenmektedir. Tarihin en feci felaketlerinin köklerinde korkunun yattığını unutmuyarak farklılıkları ayrımcılık unsuru yapmak, sınırlar ve bariyerler koymak, dışlama ve ötekileştirmeye gitmek, kültürlerin birbirleriyle etkileşim içinde oldukları

gerçeğini inkâr etmek anlamına gelmektedir. Avrupa, topraklarına kabul edeceği göçmen ve mültecilerin farklılıklarından zenginlik yaratacağı yerde korkularına bürünerek güvenlikçi bir zihniyetle kapılarını kapatmakta ve kabul ettiklerine de kötü şartlarda muamele etmektedir. Böylelikle evrensel insan hakları beyannamesine dayanan temel özgürlüklerden olan dolaşım ve göç hakkı Avrupa engellemesi tehlikesiyle karşı karşıyadır. Avrupa Birliği ülkelerinin özellikle mülteci politikalarının geçerliliklerini sorgulayarak ulusal ve uluslararası anlaşmaları ortaya çıkan yeni gelişmeler doğrultusunda tekrar gözden geçirmesi bir zaruret olmuştur. (Yardım, 2015: 145). Özellikle 2015 yılında büyük ölçüde Akdeniz üzerinden Avrupa üyesi ülkelere gerçekleşen göç akınları ile savunma refleksinin bir kat daha arttığı görülmektedir. Üye ülkeler arasında sınırların ‘jilet tipi dikenli teller’ ile tekrar örülmeye başlanması, mültecilerin karşı karşıya kaldıkları muameleler zaman zaman birliğin kendi varlığını dahi tartışmaya açacak bir seviyeye gelmiş görünüyor. (Sağiroğlu, 2015: 26) Buna karşın Türkiye’nin uygulamış olduğu ‘‘açık kapı’’ siyaseti ile mültecilere kapılarını cömertçe açması; hem İslam kardeşliğinin bir gereği olarak algılanmış, mazluma el uzatılmış hem de Türkiye kültürel olarak sahip olduğu zenginliklere yenilerini eklemek üzere kapı aralamıştır. Ülkemizin Suriye topraklarına sınır olması sığınmacılar için geri dönme şartları ve orada kalan yakınlarına ulaşma imkânı açısından önemli bir durum olduğu görülmüştür. Türkiye’de kalmayı tercih edeceklerini ifade edenler ise bu durumun gerekçesi olarak, Türkiye’de yaşamın kolay olduğu, dini değerler, ibadetler ve gelenekleri yerine getirmede hoşgörünün yüksek düzeyde olduğunu ve birçok açıdan Suriye ile benzerlikler gösterdiğini ifade etmişlerdir.

Kampta akraba veya komşularınız tarafından veya kamp yetkilileri tarafından baskı gördüğünüz bir konu var mı?

Evet	Hayır	Görüşler
4	18	Kamptan Kovulma Baskısı Komşu baskısı Geleneksel çevre baskısı
Kamp içinde dışlandığınız bir konu var mı ? Var ise nedir ?		
0	22	İnsanların kalbinde ne olduğunu bilemeyiz ama her zaman bir arkadaşın varsa bin düşmanın var/ Benim yaptıklarına nefretle bakmıyorlar
Kampa önce gelenler, sonradan gelenlerle ilgileniyor mu?		
		Görüşler
Evet	14	
Hayır	2	
Kısmen	6	Akrabalık varsa

Yukarıdaki tabloda sığınmacılar “Kampta akraba veya komşularınız tarafından veya kamp yetkilileri tarafından baskı gördüğünüz bir konu var mı ?” sorusuna verdikleri cevaplar görülmektedir. Yarı yapılandırılmış görüşme sorularına göre katılımcıların 4’ü baskı olduğunu, 18’i ise herhangi bir baskı yaşamadıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcıların görüşleri ayrıntılı olarak incelendiğinde kamptan kovulma kaygısı, komşular tarafından uygulanan ve geleneksel baskılar katılımcılar üzerinde etkili olmaktadır. Kamp kurallarına uymazlarsa sıkıntı yaşayacaklarına dair görülen baskılar ve yetişkin kızlarını bir an önce evlendirmeleri gerektiğine dair baskılar bunların başında gelmektedir. Yine bu soruyla ilişkili bir şekilde sorulan kampta dışlanma durumuna ilişkin olarak katılımcıların tamamı hayır cevabını vermişlerdir.

Kampta, bir bireyin özerkliği, insani yardım kuruluşları ve ev sahibi ülke tarafından ortaklaşa formüle edilmiş mülteci rejimine tabi tutulur. Bu anlamda mülteci kampları, mültecilerin herhangi bir şekilde ait olma biçimlerini talep etme hakkına sahip olmadığı dışlayıcı, geçirgen olmayan unsurlar taşımaktadır. Kamp ortamında bireylerin sosyal ve

kültürel bağlamda ihtiyaçlarına yönelik ortam, etkinlik ve platformların oluşturulması bu yaşam alanlarını daha sosyal bir çerçeveye ulaştıracaktır.

Yukarıdaki tabloda sığınmacıların ‘Kampa önce gelenler sonradan gelenlerle ilgileniyor mu?’ sorusuna verdikleri cevaplar görülmektedir. Bu konuda katılımcıların 14’ü evet, 6’sı ise kısmen cevabını vermişlerdir. Katılımcı görüşlerinden bu konuda özellikle akrabalar arası dayanışma ve desteğin daha fazla ön plana çıktığı görülmektedir.

Savaşın ve zorunlu göçün insanların yaşam koşulları üzerindeki derin etkilerine rağmen, mülteciler komşuluk, akrabalık ilişkileri temelinde kamplarda güçlü bir sosyal etkileşim ve dayanışma içinde oldukları görülmektedir. Suriyeliler arasındaki bu etkileşim ve dayanışma sosyal statü, mezhep farklılığı ya da ekonomik farklılıkların gölgesinde değil kendiliğinden, ortak kaderi paylaşan bireylerin psikolojik ve sosyal destek temelinde gerçekleştiği görülmektedir.

Kız çocuklarının küçük yaşta evlendirilmesi hakkında ne düşünüyorsunuz? Eskiye göre evlilik yaş sınırı düştü mü?

	-f-	Görüşler
Evet	8	Din evlenme yaşını belirler/Evet, yaş sınırı düştü /İyi/Teklif etmek makbul/ Her iki eş için uygun yaşta evlenme en iyisi /Evet düştü
Hayır	12	Erken evliliği kabul etmiyorum/Kampta yaşadıkları için yaş sınırı düşmedi/ Erken evliliğe karşıyım/Evet yaş sınırı düştü Kötü, ama zorlu yaşama nedenleri yüzünden artış oluyor /Artıyor
Kısmen	2	
Türkiye’de evlenen Suriyeli kadın veya kızlarla ilgili bildiğiniz yaşanan en kötü olay nedir ?		
Görüşler		Frekans
Boşanma oranlarının yüksekliği		12
Resmi evliliklerin olmaması		11
Kuma ve ikinci evlilik vakaları		10
Çok kısa süreli evlilikler		6
Evlenen kadının haklarının ihlal edilmesi		6
Şiddetli geçimsizlik		3

Eskiden düğünleriniz nasıl olurdu? Mehir miktarı değişti mi?		
	-f-	Görüşler
Evet değişti,	16	Tüm akrabalar ve tanıdıkların bir arada bulunduğu düğünler oluyordu/ Eskiden insanlar birbirini severek evlenirdi/ Eskiden düğünler toplu olurdu / Kalabalık olurdu/ Şimdi çok kısıtlı/ Evet Mehir miktarında sorunlar var / Artık düğün olmuyor Yaşam zorluluğu nedeniyle adetler ve düğün şekli değişti /Evet, eskilerden daha kötüleşti durum
Kısmen değişti	3	
Hayır Değişmedi	3	
Türkiye'deki evlilik (medeni) kanunu biliyor musunuz?		
	-f-	Görüşler
Evet-Biliyorum	18	Destekliyorum Evet biliyorum ama Suriyelilere uygun değil
Hayır-Bilmiyorum	4	
Kızlar Suriye'de iken işsiz biriyle evlenmezdi. Kampta evleniyorlar bunun nedeni nedir?		
Görüşler	-f-	
Yaşama alanın yetersizliği ve şartlardan dolayı	6	
Geçim sıkıntısı ve hayat şartları nedeniyle	6	
Korku ve evde kalma korkusu	4	
Kızlarını korumak için, ahlaki konuda dedikoduları engellemek için	3	
Erkeklerin azlığından kızların çokluğundan dolayı	2	
Yorum yapmıyorum	2	
	1	

Yukarıdaki tabloda sığınmacıların Kız çocuklarının küçük yaşta evlendirilmesi hakkında ne düşünüyorsunuz? Eskiye göre evlilik yaş sınırı düştü mü? Sorusuna verdikleri cevapların dağılımı görülmektedir. Analizlere göre katılımcıların 12'si bu konuda bir değişikliğin olmadığı görüşündeler. Buna karşın 8 katılımcı ise evlilik yaşının düştüğüne ilişkin görüşler belirtmişlerdir. İleri görüşme sorularına göre araştırma kapsamındaki katılımcıların çoğunluğu kız çocuklarının erken evlendirilmesine karşı olduklarını ancak yaşam koşullarının insanları bu duruma zorladığını ifade etmişlerdir. Bu konuda bazı katılımcılar erkek ve kadın iki karşı cinsin isteğiyle evliliklerin karara bağlanması gerektiğini az sayıda katılımcı ise bu karar verme sürecinde dinin belirleyici olması gerektiğini ifade etmişlerdir. Kamp, konumu açısından sınır ilçelerinden birinde olduğu için sığınmacı sayısı hem kampta hem de dışarıda oldukça yoğundur. İlçenin nüfusunun katlandığı bir sosyal ortamda yerli halkla etkileşim de fazla olmaktadır. Özellikle ikinci evliliklerin sık görüldüğü bir durum söz konusudur. Hem sığınmacıların yaşam koşullarındaki zorluklar hem de bu zorlukların getirdiği acizyet sebebiyle Suriyeli kadınlarla evlenmenin masraf gerektirmeyen kolay bir olguya dönüşmesi insanları gözle görülür ölçüde sorumsuzluğa itmiştir. Özellikle kamp içerisinde tek çadırda yaşayan kalabalık nüfuslu ailelerin hem kızların kalabalık içerisinde namuslarını koruma baskısı ile hem de zor şartlardan, kalabalıktan kurtulmasının şans olarak görülmesi gibi sebeplerle erken yaşta evlendirme kabul edilmektedir.

Evliliklerin daha çok kendi aralarında olduğu da bir gerçektir. Suriyeli gençler ev kurma konusunda oldukça azimliler. Memleketlerinden uzakta bir yuva kurabilmeyi başarmaları sığınmacılar açısından gurur verici bir sürece başlangıç yapmak anlamındadır. Yeni bir hayat kurma ve geleceklerini inşa etme konusundaki kararlılıklarını göstermektedir.

Yukarıdaki tabloda Türkiye’de evlenen Suriyeli kadın veya kızlarla ilgili bildiğiniz yaşanan en kötü olay nedir? Sorusuna sığınmacıların verdikleri cevaplar görülmektedir. En çok vurgulanan sorunlar olarak “boşanma oranlarının yüksekliği”, “resmi evliliklerin olmaması” ve “kuma ve ikinci evlilik vakalarıdır”. Bununla birlikte bu konuda kısa süreli evlilikler ve evlenen kadınların resmi nikâh olmadığı için haklarının ihlali sorun olarak ifade edilmiştir. Türkiye’deki medeni kanunun farklılığı konusunda kadınların bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Suriye’deki evlenme cüzdanları dört eşi ve onların çocuklarını kaydettirebilecek şekildedir. Böylece ikinci veya üçüncü eş olarak evlenmiş olursa bile yasal hakları koruma altında iken Türkiye’deki medeni kanun buna müsaade etmemektedir. İkinci eş olarak Dini Nikâhla evlenen Suriyeli kadınlar yasal olarak hiçbir

hak iddia edememekte ve önce yaşadıkları toplumsal normlara göre hak ihlali/mağduriyet yaşamaktadırlar.

Yukarıdaki tabloda sığınmacıların “Eskiden düğünleriniz nasıl olurdu ? Mehir miktarı değişti mi?” sorusuna verdikleri cevaplar görülmektedir. Bu konuda katılımcıların 16’sı düğünlerin ve Mehir miktarlarının değiştiğini ifade etmiştir. 3 kişi kısmen değiştiğini 3 kişi ise değişmediğini ifade etmiştir. Bu konuda katılımcılar eskisi gibi geleneksel düğünlerin azaldığı, sosyo-ekonomik durumların azalmasıyla Mehir konusunda sorunlar çıktığını ifade etmişlerdir.

Türkiye’deki evlilik (medeni) kanunu biliyor musunuz? Sorusuna Suriyeli sığınmacıların büyük bir kısmı evlilik kanunu (medeni kanun) bildiklerini söyleyerek, bu konuda bizim medeni kanunu desteklerini ifade etmişlerdir. Bununla birlikte bazı katılımcılar bu kanunun Suriyelilere uygun olmadığını, orada 4 eş ile evliliğin yasal olduğunu dolayısıyla kadınların hak ihlali yaşamadığını dile getirmişlerdir.

Yukarıdaki tabloda Suriyeli sığınmacılar “Kızlar Suriye’de iken işsiz biriyle evlenmezdi. Kampta evleniyorlar bunun nedeni nedir?” sorusuna verdikleri cevaplar görülmektedir. Nitel analizlere göre bu soruya yönelik katılımcıların ağırlıklı olarak “Yaşama alanın yetersizliği ve şartlardan dolayı”, “Geçim sıkıntısı ve hayat şartları nedeniyle”, “Korku ve kızların evde kalma korkusu” ve “Kızlarını korumak ve ahlaki konuda dedikoduları engellemek için” cevaplarını vermişlerdir.

Kalabalık kamplara geldiklerinde, mülteciler temel hizmetlere erişmek ve yeni hayatlar başlatmak için mücadele etmek zorundadırlar. Kamp yaşamında kadınların arka planda oynadığı çok önemli rollerden söz edilebilir. Birçoğu sadece evlerini değil aynı zamanda kocalarını ve bazen de çocuklarını kaybetti. Bazı kadınlar ve genç kızlar, ailenin ihtiyaçlarının karşılanmasına yardım etmek için birçok fedakârlık örnekleri sergilemektedir. Bu nedenle Suriye’deki yaşamlarının tersine birçok mülteci kadın ailelerinin reisliğini üstlenmiş ve birçok sorumluluğu üstlenmiş durumdadır. Bununla birlikte Ailelerin konut yetersizliği ve maddi sebeplerden dolayı çocuk evliliklerine yöneldiği görülmüştür Bu erken evlilikler genellikle maddi nedenlerden dolayı gibi gözükse de geçmişten gelen gelenekler ve bazı aileler için kamptan çıkmanın bir yolu mantıklı bir adımı gibi görülebilmektedir.

Kampta değişikliğe uğrayan adetler nelerdir?

Görüşler	-f-
Mekânın dar olması nedeniyle sosyal ilişkilerin zayıflaması	5
%100 değişti /Ramazan Ayı ve bayramlar/ Eğitimimiz/Düğünlerimiz	2
Genel tesisleri ortak kullanmak/ Kamu hizmetlerini ortak kullanmak	4
Sosyal ilişkilerde zayıflık	2
Adetler ve gelenekler yok artık	3
Her ailenin kendine özel adetleri var	2
Kişisel/ Gizlilik/ İnsanın özeli kalmamış	2
Aşırı karışıklık	2
Adetler değişmedi ama durumlardan dolayı etkilendi	2
Suriye’de yediğiniz yemekleri burada yiyebiliyor musunuz?	
Evet	15
Hayır	4
Kısmen	3
	Fiyatların yüksek olmasından dolayı
	Bütün yemekler değil/ Evet ama aynı olmuyor

Yukarıdaki tabloda araştırma katılımcılarının “Kampta değişikliğe uğrayan adetler nelerdir?” sorusuna verdikleri cevaplar görülmektedir. Bu soruya katılımcılar, mekânın dar olması, karışıklık ve sınırlılıklar dolayısıyla komşuluk, akrabalık ve diğer sosyal ilişkilerin azaldığını ifade etmişlerdir. Ayrıca genel kullanım alanlarına dayalı yüzeysel sosyal ilişkilerin ortaya çıktığını ifade etmişlerdir.

Yukarıdaki tabloda katılımcıların “Suriye’de yediğiniz yemekleri burada yiyebiliyor musunuz?” sorusuna verdikleri cevapların dağılımı görülmektedir. Bu soruya katılımcıları çoğunluğu evet cevabını vermiştir. Bununla birlikte az sayıda katılımcı hayır ve kısmen cevaplarını vermiştir. Katılımcılar hayır gerekçesi olarak yemek malzemesi fiyatlarının yüksekliğini ifade etmişlerdir. Hem kamp içerisinde hem de ilçe genelinde yöresel yiyeceklerin satıldığı bakkaliyelerin varlığı ve yine yöresel lokantaların açılmış olması kendi kültürlerine ait yemeklere ulaşma konusunda bir sıkıntı olmadığını göstermektedir. Bugün gelinen noktada BİM gibi alışveriş merkezlerinde bile Suriye ekmeği veya Firik gibi ürünlerin satıldığı görülmektedir. Suriyeli girişimcilerin bu

alandaki talepleri karşılama noktasında gayreti oldukları ve Gaziantep Ticaret Odasına kayıtlı Suriyelilere ait iş yeri sayısının sürekli artış gösterdiği bilinmektedir.

Şimdi beklentileriniz nedir? Dualarınızda neler istiyorsunuz?

Görüşler	-f-	
Allah bizi aydınlığa çıkarmasını/vatanımıza dönmeyi ve orada sonsuza dek rızık ve başarı için yaşamayı diliyoruz./ Barış, güvenlik, adalet ve ferah istiyoruz	13	
Vatanımızın kurtuluşu için dua ediyoruz / Allah'ım bizlere zafer nasip eyle ve aydınlığa çıkar / Şimdi duam zafer ve nimetlerin artması	3	
Suriye'deki savaşı bitir Allah'ım/ Allah Suriye'deki kardeşlerimizi korusun ve onları aydınlığa çıkarsın	2	
Esad rejimin gitmesi ve vatanımıza dönmek / Allah'ım vatanları zalimlerden kurtar	2	
Suriye'nin eski haline dönmesi için	2	
Hayalleriniz değişti mi?		
	-f-	Görüşler
Evet	19	Olumsuz bir şekilde etkilendi Geriye gitti
Hayır	3	

Yukarıdaki tabloda Suriyeli sığınmacılara “Şimdi beklentileriniz nedir? Dualarınızda neler istiyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya katılımcıların yarısından fazlası vatanlarına dönmeyi ve orada huzur içinde yaşamayı arzu ettiklerini ifade etmişlerdir. Bununla birlikte bir kısmı da zafere ulaşmayı, Suriye'nin eski haline dönmesini ve Esad rejiminin gitmesini arzu etmektedir.

Tabloda ayrıca Suriyeli sığınmacıların savaş ve kampa yerleşmeyle birlikte “hayalleriniz değişti mi? Sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya katılımcıların 19'u değişti, 3'ü ise değişmedi cevabı vermiştir. Katılımcı görüşlerine göre bu değişim olumsuz yönde ve geriye doğru gerçekleşmiştir.

Başta kadınlar ve çocuklar olmak üzere tüm aileler için, bölge genelinde mülteci kamplarında yaşama süresinin belirsizliği sürmektedir. Tüm bu insanlar o kadar korkunç acımasızlıklarla yaşadılar ki hala sabahları nasıl kalkabileceklerini merak ediyorlar, savaşın olumsuz etkilerini üzerlerinden atmaya çalışıyorlar ve düzenli bir hayata benzeyen bir yaşama alışmaya çalışıyorlar. Araştırma uygulamalarında, katılımcıların “Savaş sona ererse geri döneceğim, ancak bunu yıllarca yapabileceğimi sanmıyorum”. “Geri dönersek onlar [Suriye rejimi] bize iyi davranmayacaklar” kaygılarını düşük düzeyde de olsa taşıdıkları görülmüştür. Bu yaşam tarzı, kamplarda ne kadar süreyle sınırlı kalacaklarının belirsizliği ile birlikte, mültecilerin ruh sağlığı üzerinde ciddi etkiler yaratmaktadır. Tüm bu olumsuzluklara rağmen hepsinin yaşam tutkusu var. Kendileri için, yaşadıklarından sıyrılmalarına yardımcı olacak hobilere sahip olma eğilimindedir. Kur'an-ı Kerim kitabını düzenleyen yaşlı adam ve annesine yardım etmeyi seven oğlan gibi. Okuldaki öğrencilerimizin büyük oranının kendilerini hedeflerine kilitlemiş ve derslerine odaklanmış oldukları görülmektedir. İçlerinde yetenekli olanlar ise bu yeteneklerini geliştirme çabasındadırlar. Çok güzel resim yapan öğrenciler kendi okullarında ve ilçe genelinde sergiler açmakta bu konuda öğretmen ve idarecileri tarafından desteklenmektedir. Bu; hayata tutunma çabalarının yanında neredeyse birçok kamp sakini bir gün ülkelerine ve eski barış günlerine döneceklerinin umudunu taşımaktadırlar.

Kamp dışında kalan Suriyeliler kamptakilere nasıl bakıyor?(Çalışmayanlar burada çok sayıda)

	-f-	Görüşler
Olumlu	19	Evsiz/ Yoksul/ Merhametle bakıyorlar/ Kampın içinde ya da dışında Suriyeliler kardeştir Fakirlik ve acı
Olumsuz	3	Hapishanenin içindesiniz

Yukarıdaki tabloda katılımcıların “Kamp dışında kalan Suriyeliler kamptakilere nasıl bakıyor?” sorusuna cevapları görülmektedir. Bu soruya 19 kişi olumlu olarak bakıyor cevabını vermiştir. 3 kişi ise olumsuz cevabını vermiştir. Olumlu bakıştan kastın

merhamet olduğu anlaşılmaktadır. Kamp dışında kalanlar kamptakilerin fakir ve yoksulluk içinde olmaları nedeniyle merhametle bakmaktadırlar. Kampta olmak dışarıdakilere göre yeterli sosyo- ekonomik güce ulaşamamış olmanın gereğidir. Evsiz ve yoksul olmakla eşdeğerdir. Ama bunu dillendirmemektedirler. Bu durum kampta kalanların farkında olduğu fakat geçici bir durum olduğu için çok da önemsemedikleri bir durumdur. Olumsuz bakanlar ise kampta kalanların giriş çıkış saatlerinden ve kapıdaki kontrol noktalarından dolayı bir hapisane içinde oldukları düşüncesine sahiptir.

Kamptaki meslek sahibi insanlar yeterince değerlendiriyor mu?

	-f-	Görüşler
Evet	3	Bazıları mesleklerinden faydalıyor./ Sadece öğretmenler
Hayır	14	Geri kalanların hakları yok
Kısmen	5	
Bu konuda bir öneriniz var mı?		
Görüşler		-f-
Hayır, önerim yok		4
Tüm Suriyelilere iş imkânı vermek		12
Mültecilerin daha fazla desteklenmesi yardım edilmesi		2
Mültecilerin vatanlarına dönmesi		2
Suriyelilerle yaşam koşullarını ve iş koşullarında iyi davranmaları ve Türklerin baskı yapmamaları umuyoruz		2
Evet, Türkler Suriyeliler için kendi meslekleriyle ilgili sınırdan iş imkânlarının verilmesi iki taraf için iyi olur		2

Yukarıdaki tabloda “Kamptaki meslek sahibi insanlar yeterince değerlendiriyor mu?” sorusuna katılımcıların verdikleri cevaplar görülmektedir. Bu soruya 3 kişi evet, 14 kişi hayır, 5 kişi ise kısmen cevabını vermiştir. Kampta kalan katılımcılara göre kampta bulunan bireylerin mesleklerini icra etmeleri konusunda fazla bir şey yapılmamaktadır. Kısmen öğretmen ve eğitim işiyle uğraşanların kamp okulunda görev yaptıkları ifade edilmiştir. Birde sağlık alanında çalışmış olanlar ve doktorlar kampın sağlık ocağında görev almışlardır.

Bu konuda ilaveten “Kamptaki meslek sahibi insanlar değerlendirilmesi konusunda önerileriniz nelerdir?” sorusu katılımcılara yöneltildiğinde araştırma katılımcılarının çoğunluğu tüm Suriyelilere iş verilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Kampta yaşayan erkek ve kadınların bir kısmı gün içerisinde dışarıda çalışmaktadır. Özellikle ilçenin tarım ve inşaat alanında ihtiyaç duyduğu eleman eksikliğini karşılamaktadır. Biber toplama ve işleme konusunda ve diğer vasıfsız çalışma alanlarında -düşük yevmiye ile çalıştıklarından- özellikle tercih edilmektedirler.

Bazı katılımcılar ise mültecilerin daha fazla desteklenmesi, yardımların artırılması gerektiğini ifade etmiştir. Bununla birlikte çok az sayıda katılımcı Suriyelilerin memleketlerine dönerek mesleklerini orada icra etmelerini önermiştir.

Suriyeli bir mültecinin karşılaştığı en zor durumlardan birisi de iş bulamamaları. Suriyeli mülteci kamplarının çevresinde herhangi bir sanayi alanı yok ve mültecilere istihdam imkânı sağlayacak uygun pazarlar da bulunmamaktadır. Bu nedenle, felakete uğrayan Suriyeli ailelerin yaşamları, dernek, vakıf, ulusal ve uluslararası organizasyonların yardımlarına bağlı olarak gerçekleşmektedir. Bu nedenle kamplardaki erkeklerin çok azı iş bulabilirler. Araştırmanın yapılandırılmış görüşmelerdeki sonuçlarına bakıldığında birçok yetişkin erkek kamp sakininin herhangi bir mesleği icra edememekten dolayı kendilerini işe yaramaz görmeleri, güçsüzlük duygusu yaşamalarına sebep olmaktadır. Suriyeli mültecilerin, sığındıkları ülkelerdeki çalışma izinlerini almalarının zor ya da bazen imkânsız olması nedeniyle kendi aile ekonomilerini oluşturmaları imkânsız hale gelmektedir. Bu nedenle birçok mülteci aile kendilerine sağlanan yardımlarla yaşamını idame ettirmeye çalışmaktadır. Kamp yarı kalıcı bir şehre dönüşürken, mülteciler iş bulmak ve kendileri ve aileleri için geçim kaynağı oluşturmakta zorlanıyorlar. Bazı mülteciler yetersiz insani yardımlarla hayatta kalmakta birçoğu da bulabildikleri işlerde yasadışı olarak, düşük ücretlerle çalışmaktadır.

2.1.Suriyeli Katılımcıların Yaşam Kalitesi Algısı ve Yaşam Doyumları

2.1.1.Tablo Suriyeli Katılımcıların Yaşam Kalitesi Algıları

	Yaşam Doyumu Alt Boyutları Yüzdeleri					
	Genel Sağlık Kalitesi %	Fiziksel Sağlık Kalitesi %	Psikolojik Yaşam Kalitesi %	Sosyal İlişkiler %	Çevresel Yaşam Kalitesi %	Toplam Yaşam Kalitesi%
Kat. 1	62,5	64,29	37,50	50,00	46,88	52,78
Kat. 2	37,5	53,57	33,33	33,33	59,38	47,22
Kat. 3	37,5	50,00	25,00	58,33	56,25	46,30
Kat. 4	62,5	50,00	37,50	33,33	53,13	47,22
Kat. 5	62,5	50,00	41,67	50,00	43,75	47,22
Kat. 6	37,5	67,86	54,17	41,67	53,13	54,63
Kat. 7	75	53,57	45,83	41,67	40,63	48,15
Kat. 8	50	53,57	41,67	33,33	37,50	45,37
Kat. 9	50	53,57	45,83	33,33	43,75	46,30
Kat. 10	75	53,57	33,33	50,00	59,38	51,85
Kat. 11	50	53,57	33,33	33,33	40,63	42,59
Kat. 12	75	60,71	25,00	50,00	50,00	49,07
Kat. 13	62,5	35,71	33,33	33,33	37,50	38,89
Kat. 14	37,5	50,00	58,33	50,00	40,63	48,15
Kat. 15	75	57,14	45,83	41,67	62,50	56,48
Kat. 16	50	46,43	66,67	66,67	65,63	61,11
Kat. 17	37,5	46,43	54,17	16,67	43,75	43,52
Kat. 18	37,5	46,43	62,50	66,67	46,88	53,70
Kat. 19	25	53,57	25,00	91,67	31,25	41,67
Kat. 20	75	32,14	33,33	58,33	53,13	47,22
Kat. 21	62,5	50,00	41,67	58,33	34,38	45,37
Kat. 22	37,5	50,00	45,83	66,67	53,13	52,78
ORTALAMA	53,41	51,46	41,86	48,11	47,87	48,53

Tabloda Dünya Sağlık Örgütü Yaşam Kalitesi Ölçeğinin 22 katılımcıya uygulanmasıyla ortaya çıkan sonuçlar görülmektedir. Bu ölçeği araştırma kapsamındaki 22 Suriyeli mülteci cevaplamıştır. Ölçeği cevaplayan katılımcıların 16'sı kadın, 6'sı ise erkektir. Yine bu ölçeği cevaplayan katılımcı mültecilerin 2'si 18 yaşın altında, 5'i 18-25 arasında,

7'si 26-35 yaş grubunda, 4'ü 36-45 yaş grubunda 4'ü ise 46 yaş ve üzerindedir. Bu ölçek genel sağlık kalitesi, fiziksel sağlık kalitesi, psikolojik yaşam kalitesi, sosyal yaşam kalitesi ve çevresel yaşam kalitesi olmak üzere 6 boyutta yaşam kalitesini betimlemektedir. Ayrıca tüm bu alt ölçeklerin toplamından toplam yaşam kalitesi verileri elde edilmektedir. Her bir Suriyeli katılımcının Yaşam Kalitesi ölçeğinin alt boyutlarından ve toplamından elde ettiği puanlar yüzdelik puanlara dönüştürülerek sonuçlar yorumlanmıştır. Bu verilere göre psikolojik, sosyal ve çevresel yaşam kalitesi algısı Suriyeli katılımcılarda %50'nin altındadır. Yine toplam yaşa kalitesi algısında %50'nin altında ve düşük düzeyde olduğu görülmektedir. Dünya sağlık örgütü yaşam kalitesi ölçeğinin toplam puanlarında 22 Suriyeli katılımcıdan 16'sının %50'nin altında bir yaşam kalitesi algısına sahip olduğu görülmüştür. Diğer 8 kişinin yaşam kalitesi algısı ise %50'nin biraz üzerindedir.

2.1.2.Kamplarda Kalan Suriyeli Mültecilerin Yaşam Doyumu Algısı

	Yaşam Doyum Puanı	Yaşam Doyum %
Katılımcı 1	24	% 60,7
Katılımcı 2	19	% 42,85
Katılımcı 3	21	% 50
Katılımcı 4	17	% 35,71
Katılımcı 5	21	% 50
Katılımcı 6	24	% 60,71
Katılımcı 7	20	% 46,43
Katılımcı 8	22	% 53,57
Katılımcı 9	19	% 42,85
Katılımcı 10	20	% 46,42
Katılımcı 11	20	% 46,42
Katılımcı 12	17	% 35,71
Katılımcı 13	19	% 42,85
Katılımcı 14	27	% 71,42
Katılımcı 15	17	% 35,71
Katılımcı 16	16	% 32,14
Katılımcı 17	20	% 46,42
Katılımcı 18	19	% 46,66
Katılımcı 19	22	% 53,57

Katılımcı 20	18	% 39,28
Katılımcı 21	23	% 57,14
Katılımcı 22	22	% 53,57
ORTALAMA	20,31	% 47,74

Tabloda Suriyeli katılımcıların yaşam doyumu ölçeğine verdikleri cevaplara ilişkin bulgular görülmektedir. Bu ölçekten katılımcıların aldıkları sonuçlar yüzdelerle puanlara dönüştürülmüştür. Yüzdeler %100'e yaklaştıkça yaşam doyumu artmakta %0'a yaklaştıkça düşmektedir. Analizlere göre 22 katılımcının yaşam doyumu puan yüzdelerinin ortalaması %47'74'tür. Bu bulguya göre katılımcıların yaşam doyum algısı oldukça düşük düzeydedir. Tüm Suriyeli katılımcının tek tek yaşam doyum yüzdeleri analiz edildiğinde 14 katılımcının %50'nin altında ve düşük düzeyde bir yaşam doyum algısına sahip olduğu görülmüştür. 1 katılımcının %70'in üzerinde yüksek bir yaşam doyumuna 7 katılımcının ise %50'nin biraz üzerinde orta düzeyde bir yaşam doyumuna sahip olduğu görülmüştür.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Sosyal ve toplumsal birçok olayla ilişkilendirilen göç olgusu, insanlık tarihi kadar eski bir olgudur. Tarih boyunca insanların doğal afetler, savaşlar, baskılar, iklim değişiklikleri, su ve besin kaynaklarının azalması veya yok olması gibi faktörlere bağlı olarak göç ettikleri görülmektedir. Göç hareketleri ve sonuçları toplumların ve bireylerin yaşamlarının tüm boyutlarına etki etmektedir. Bu bakımdan, göç kavramı sosyoloji, iktisat, antropoloji, coğrafya ve uluslararası gibi bilim dalları tarafından farklı açılardan ele alınarak incelenmektedir. Göç, yaşamın birçok alanını karmaşık ve dinamik bir sosyal fenomen olarak etkilediği için disiplinler arası bir araştırmaya dönüşmüştür. Her disiplin, göç olgusunu kendi bakış açısıyla açıklamaya çalışmış ve kendi teorisini oluşturarak ve geçerliliğini sağlama yoluna gitmiştir. Son yıllarda ekonomik, sosyal ve çevresel olaylardan dolayı göç hareketliliğinin arttığı gözlenmektedir. Savaşlar, doğal afetler, devlet tarafından gerçekleştirilen zorunlu mekânsal değişiklikler göçün başlıca nedenleri arasında yer almaktadır. Sığınmacı ve göçmenlerin büyük bir oranı ekonomik ve siyasi nedenlere bağlı olarak Ortadoğu, Asya ve Afrika'da ülkelerinden göç etmek durumunda kalmaktadır. Türkiye hem komşu ülkelerde yaşanan siyasi krizlerin etkisinden kaçmaya çalışan bireyler için güvenli bir liman, hem batı ve kuzey bölgelerde bulunan ülkelere göç etmek isteyenler için transit geçiş bölgesi hem de komşularına göre daha iyi şartlarda çalışma fırsatı sunan ve iş gücü gereksinimi olan bir ülke konumundadır. Göçmenlerin nihai amaçlarından biri Türkiye'nin kara ve deniz sınırları vasıtasıyla Avrupa Birliği ülkelerine gidebilmektir. Göçmenler karayolu ve deniz yolu başta olmak üzere Türkiye üzerinden belli rotalar kullanarak Batı ülkelerine yönelen düzensiz göç hareketinin oluşmasına neden olmaktadır.

Suriye 22 milyon nüfusa sahip Türkiye'nin komşu ülkelerinden biridir. Nisan 2011 tarihinden itibaren Suriye'de iç karışıklıkların tırmanması sonucu, Suriye halkının yarısından fazlası yaşadığı bölgeleri terk etmek zorunda kalmıştır. Yaklaşık 5,5 milyon Suriyeli ülkesini terk ederek mülteci konumuna düşmüştür. Suriye'yi terk etmek zorunda kalan insanların yarısından fazlası (3,2 milyon) Türkiye'de yaşamaya başlamıştır. Türkiye'ye sığınan Suriyeliler Türkiye nüfusunun yaklaşık %4'üne ulaşmıştır. Suriyelilerin yaşadıkları sınır illerindeki yaşamı sosyal, siyasi, ekonomik ve iş gücü açısından daha çok olumsuz yönde etkilediği gözlenmektedir. Suriyelilerin büyük bir bölümü kamplarda, kampların dışında ve farklı şehirlerde yaşamaktadır. Kamplardaki sığınmacıların yaşam alanlarını desteklemek üzere Birleşmiş Milletler, AB, Ülkelerin

Kızılhaç ve Kızılay organizasyonları, sivil toplum kuruluşları çok sayıda projeyi uygulamaktadır. Bu konuda özellikle kamplarda kalan mültecilerin temel ihtiyaçlarının karşılanması ve bunların sonuçları konusunda çok sayıda çalışma ve araştırmadan söz etmek mümkündür. Bununla birlikte bir Suriyeli Mülteci Kampındaki yaşamın tüm boyutlarıyla ele alındığı araştırmaların sayısı oldukça azdır. Bu tezde İslahiye Suriyeli Sığınmacılar kampında kalan bireylerin, kamp yaşamına ilişkin görüşlerinden hareketle mülteci kamplarındaki yaşam çok boyutlu ele alınmıştır.

Bu konuda Araştırmanın bulgularından birisi kamplarda yaşayan Suriyeli sığınmacıların sosyo-ekonomik durumlarının oldukça düşük düzeyde ve basit bir yaşam tarzına sahip olduğu görülmektedir. Katılımcıların görüşlerine göre kampın tercih edilme nedenlerinden en önemlileri, burasının konforlu, düzenli ve hizmetlerin niteliğinin yüksek olması ile Suriyeli sığınmacıların dışarıda yaşamlarını idame ettirme açısından yeterli sosyo-ekonomik düzeye sahip olmamaları gösterilmektedir. Sığınmacılara göre kamp ortamı birçok açıdan dışarıya göre daha güvenilir bir ortam sağlamaktadır. Yarı yapılandırılmış görüşmelerde kampla ilgili olumlu olarak en çok vurgulanan özellik kamp ortamının oldukça güvenli olmasıdır. Suriyeli Sığınmacılar kamp ortamında ‘çocukların eğitimini sağlamak’, ‘Ailelerinin ihtiyaçlarını sağlamak ve korumak, ‘Kurallara uymak, temizlik ve başkalarına saygı duymak’ konularını öncelikledikleri görülmüştür. Ayrıca Katılımcı sığınmacıların görüşlerine göre ‘Her şeyde kurallara uymaya ve kamp sistemine’ uyum, ‘Çadırda yaşam, banyo, lavabo, çamaşırhane vb. tesisleri ortak kullanmak ve her şeyi paylaşmak’ gibi durumlara eskiye kıyasla alıştıkları görülmektedir. Sığınmacılar ayrıca banyo, tuvalet gibi temel ihtiyaç alanlarının ortak kullanılıyor olmasına, uzaklığına ve buraya gitmenin zorluklarına ilişkin şikâyetlerini dile getirmişlerdir.

Bu konuda Archive Global’ın (2018) farklı ülkelerde yaptığı Suriyeli Mülteci Kampları araştırmasının bulgularıyla benzerlik göstermektedir. Bu rapora göre Lübnan’daki 1,5 milyondan fazla Suriyeli mültecilerin, % 70’i yoksulluk içinde yaşamaktadır. Lübnan kamplarındaki koşullar giderek kötüleşiyor. Aşırı kalabalık, temiz olmayan koşullar ve soğuk (ki çadırlarda ve konteynerlerde ısıtma sistemleri bulunmamakta) nedeniyle özellikle çocukların sağlıkları tehdit altında ve mülteci çocuklarda sık görülen astım gibi mevcut hastalıkları giderek artıyor. Kış boyunca ısı olmadan tek odalı evlerde yaşayan ailelerin yaşam koşulları giderek olumsuzlaşıyor. Türkiye’deki kamplarda ise her çadırın ilk temin edilen eşyaları arasında ısıtma gereçleri gelmektedir.

Araştırma bulgularına göre Suriyeli sığınmacıların kampta kendileri için en çok sorun olan ve rahatsız edici durumların ise yangın tehlikesi, temizlik, su ve elektrik kesintilerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Bu sorun sadece kampla ilgili bir sorun değil tüm ilçe genelinde var olan bir sorundur. Yangın korkusu ise bez çadırlardan oluşan kamplarda daha yoğun görülen bir korkudur. Bununla birlikte kamptaki birtakım düzensiz işleyişler, kapısının belli bir saatte kapanması, malzeme kalitesizliği ve hırsızlık da kısmen sorun olarak dile getirilmiştir. Bu bulgular ARCHIVE Global'ın (2018) Ürdün'ün Za'ari Suriye Mülteci kampında yürüttüğü çalışmanın bulgularıyla benzerlik göstermektedir. Ürdün'ün Zaari, Rukban ve Hadalat kamplarındaki mülteciler, geçen sene klozet ya da su kullanmadan kışa dayanamayan geçici konutlarda yaşamını geçirmişlerdir. Bu rapora göre Mülteci sağlığı için risk teşkil eden yoksul konut koşulları sadece bu kamplara özel değildir. Suriyeli mültecilerin çoğu, farklı ülkelerde benzer siteril olmayan yaşam koşullarında kalabalıklar halinde yaşamaktadır. Bu durum onların sağlıklarını ve temel yaşam parametrelerini olumsuz şekilde etkilemektedir. Barınma ihtiyacı insanın en temel ihtiyaçlarından ve güvenli bir barınağa sahipse o nispette hayata tutunma olasılığı artar.

Kamptaki duvarlar, kamera, kapı, güvenlik, giriş çıkış, kontrol vb. kelimelerin hissettirdiği duygular nedir? Sorusuna katılımcıların çoğunluğu güvenli hissettiklerini, kendilerini önemli hissettikleri cevabını vermişlerdir. Son zamanlarda yapılan mesken tercihlerine yönelik araştırmalarda güvenlik faktörünün ön planda tutulduğu bilinmektedir. Ve bu durum sosyo-ekonomik güç ile bağlantılı olarak toplumun üst düzeyindeki insanların mesken tercihlerini yönlendiren bir faktördür. Toplumdaki konfor ve seçkinlik göstergesi olan güvenli sitelerdeki güvenlik kameraları ve elemanları gibi ekipmanların; kamplarda topluma sığınmacı statüsüyle eklenmiş olan grup için uygulanıyor olması hayli dikkat çekici bir durum olmuştur. Mültecilerin kamplarda kontrol altına alınması aynı zamanda sığınılan ülkeye ait ekonomik ve sosyal alt yapıların zorlanmadan kontrolde tutulmasına olanak sağlar.

Bunun yanında sayıları az da olsa bu uygulamaların bir hapisane havası, askeri bir tecrit ortamı olduğunu vurgulayan katılımcılar da olmuştur. Ayrıca katılımcıların görüşleri ayrıntılı olarak incelendiğinde kamptan kovulma kaygısı, komşu ve geleneksel baskılar katılımcılar üzerinde etkili olmaktadır. Yine bu soruyla ilişkili bir şekilde sorulan kampta dışlanma durumuna ilişkin olarak katılımcıların tamamı hayır cevabını vermişlerdir.

Kovulma kaygısının taşınmasına rağmen dışlanma kaygısının hiç olmaması barınma ihtiyacının sosyal kabul ihtiyacından önce geldiğinin bir göstergesi olabilir.

Araştırma bulgularından bir diğeri de “kampta yaşıyor olmak hayata karşı düşüncelerinizi nasıl etkiliyor?” Sorusuna katılımcıların vermiş oldukları cevaplara ilişkindir. Bu konuda katılımcıların önemli bir kısmı olumlu yönde bir kısmı da olumsuz yönde etkilendiğini ifade etmişlerdir. Ayrıca kampta yaşıyor olmak sığınmacıların hayatında her şeyini değiştirmelerine yol açtığı, kısmen tembellik duygusu oluşturduğu ve zaman yönetiminde sorunlara yol açtığı görülmektedir. Özellikle ekonomik yaşam neredeyse tamamen dışarıdan kontrol edilmektedir. Tüm bu durumlar kampları edilgen, dışa bağımlı ve yaşamın birçok boyutunu sınırlamış bir ortam haline getirmektedir.

Suriyeli Sığınmacıların “gündelik yaşantınızda kendinizi yapmaya mecbur hissettiğiniz şeyler neler?” sorusuna verdikleri cevaplar analiz edildiğinde kampta günlük yaşamla ilgili kampın düzenini sağlayıcı sınırlamalar olduğunu ifade etmişlerdir. Yaşadıkları yerin belirli normları ve sosyalleşme kalıpları olduğunun farkında olarak, en çok kampa giriş ve çıkışlar konusunda dikkatli olmaya kendilerini mecbur hissetmektedirler.

Ayrıca kamp dışında kalanlar kamptakilere karşı olumlu bir yaklaşıma sahip olduğu görülmüştür. Bu konuda dışarıda kalanlar kamptakilerin fakir ve yoksulluk içinde olmaları nedeniyle merhametle bakmaktadırlar.

“Savaşın uzun süreceğini anladığımızda ilk ne düşündünüz? Sorusuna Suriyeli sığınmacıların Türkiye’nin transit geçiş ülkesi olması onların savaşın uzun süreceğini hissettiklerinde daha kalıcı çözümler geliştirerek hayatlarını bir şekilde yeniden inşa etmek için çözüm üretmeye yöneltmiştir. Katılımcıların bir kısmı ise ülkelerine yakın olan Türkiye sınırları içerisinde hayatlarını yoluna koyarak uzun vadeli planlar yapmayı ve kampın dışında bir iş kurma, yeni bir hayata başlama düşüncesini ifade etmişlerdir. Ayrıca bazı sığınmacılar herhangi fikirleri olmadığını, kendi eğitim ve kariyerlerine odaklanacaklarını ifade etmişlerdir.

Bununla birlikte Avrupa ve Türkiye’nin kıyaslanması istendiğinde katılımcı sığınmacıların önemli bir kısmı Türkiye’de kalmayı tercih edeceklerini ifade etmişlerdir. Katılımcılar bu durumun gerekçesi olarak, Türkiye’de yaşamın kolay olduğu, dini değerler, ibadetler ve gelenekleri yerine getirmede hoşgörünün yüksek düzeyde olduğunu ve birçok açıdan Suriye ile benzerlikler gösterdiğini ifade etmişlerdir. Mesela bizden Almanya’ya iltica etmiş vatandaşlarımızın yaşadığı uyum süreci ile ülkemize sığınan

Suriyelilerin yaşadığı uyum süreci karşılaştırılacak olsa; adet, gelenek, görenekler ve kültürel yakınlık ile benzerlikler ve zıtlıklar açısından bakıldığında kıyas kabul etmeyecek derecede farklılık arz eder. En başta inanç erkinin aynı olması ve coğrafi yakınlık hasebiyle benzer yaşam kültürü Suriyeli sığınmacıların uyum sürecini kolaylaştırmaktadır. Tüm bu benzerliklere rağmen uyum süreci tahmin edilenden daha yavaş ilerlemiş ve zaman zaman toplum içinde ferdi çatışmalar meydana getirecek kadar da olumsuzluklar doğurmuştur. Özellikle Suriyeli öğrencilerin Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonu projelerinde öğrenci ve veliler tarafından zaman zaman direnç gösterildiği görülmüştür. Bu bulgular Dünya Sağlık örgütünün raporlarında ifade ettiği tespitlerle de örtüşmektedir. Bu rapora göre çatışmaların başlamasından önce bile, okuryazarlık Suriye Arap Cumhuriyeti'ndeki en hassas sorunlardan birisidir. Suriye toplumunda, çeşitli sosyal sınıflar birbiriyle neredeyse hiç etkileşime girmediğinden, genel olarak ciddi bir biçimde katmanlaşmış durumdadır. Yine de, kamplardaki farklı sosyal geçmişlere ve gruplara rağmen, tüm Suriyeliler aynı durumla uğraşmak zorundalar - mülteci olmak. Bu raporun önemli tespitlerinden birisine göre bazı ebeveynler kampların okuluna güvenmemekte ve çocuklarını eğitim kurumlarına göndermeyi reddetmektedirler. Bu durumun en önemli nedeni ise birçok mülteci ailenin, Suriye'de on yıllar boyunca toplumsal olarak marjinalize edilmiş kırsal veya uzak topluluklardan gelmesi olarak görülmektedir. Bu alt sosyo-ekonomik gruptan mültecilerin Suriye'deki yaşamlarında formel eğitim kurumlarına olan güvensizlikleri şu anda da etkisini devam ettirmektedir. Ülkelerine savaş bitince dönme umudu da çocukların eğitimini ötelemelerine neden olmaktadır.

Araştırmada ulaşılan bir diğer bulgu ise Suriyeli sığınmacıların kampta mı yoksa dışarıda mı kalmak istediklerine ilişkin soruya verdikleri cevaplar görülmektedir. Bu soruya katılımcıların çoğunluğu kampta kalmak istedikleri cevabını vermişlerdir. Yarı yapılandırılmış görüşmede bu konuda sorulan ilave sorulara göre kampta kalmak isteyen katılımcıların güvenli olmasından dolayı burayı tercih ettikleri, diğer taraftan dışarıda kalmak isteyen sığınmacıların ise daha özgür ve serbest bir ortamda bulunma isteklerinden dolayı bu şekilde cevap verdikleri görülmüştür.

Kampta kalan Suriyeli mülteciler; kamp içerisinde dil, kültür ve gelenekleri dış ortama göre korumanın daha kolay olduğunu ifade etmişlerdir. Bu konuda neredeyse tüm araştırma katılımcılarının görüş birliği söz konusudur. Bu konuyla ilişkili bir şekilde Suriyeli sığınmacılar çocuklarına kültür aktarımı yapabildiklerini ifade etmişlerdir. Bu

kapsamda katılımcılar kültür aktarımının Suriye'deki yaşantıları kadar gerçekleştirebildiğini ve bu süreçte kamp içerisindeki eğitim kurumları, cami ve sosyal etkileşimlerin belirleyici olduğunu ifade etmişlerdir. Verilen cevaplarda vatanlarına aidiyetin yok olmasını istememeleri, çocuklarında da bu duygunun oluşmasını ve devam etmesini istemeleri gelecekte vatanlarına dönüş umutlarının kuvvetli olduğunu göstermektedir. Onları geri döndüklerinde hayatı bıraktıkları yerden yeniden yaşayabilme çabası olsa gerek. Benzer şekilde Suriyeli sığınmacılar kamp ortamında dini vecibelerine ve geleneklerini özgür bir şekilde yerine getirebildiklerini ve hiçbir engelle karşılaşmadıklarını ifade etmişlerdir. Bu konuyla ilişkili bir şekilde Suriye'ye dair en çok neyi unutmamalarını istersiniz? Sorusuna sığınmacılar çocuklarının “Dinlerini ve vatanlarını”, “Vatanımıza dönme hakkını”, “Suriyeli olduklarını”, “şehitleri ve Suriye’de kalanları” unutmamalarını istediğini görüyoruz. Vatan toprağı herkes için kutsaldır. Dolayısıyla savaş nedeniyle başka ülkelere iltica etseler bile; geri dönmeyi hiç düşünmeyenler için de ‘öz vatan’ olarak kalacaktır ki, görüşme yapılan katılımcıların hepsi vatanlarına savaş bitince geri dönmeyi istediklerini belirtmişlerdir. Cevaplar içinde “Türklerin Suriyelilere yaptıkları yardımları ve iyilikleri” unutmalarını istemiyoruz seçeneğı ise dikkat çekici olmuştur. Ülkemizde gördükleri misafirperverlik ve yüce gönüllükten etkilenecek minnet duygusu içinde buradaki tecrübelerini olumlu bir sonuçla çocuklarına aktarma isteğı ülkemiz açısından gelecek nesiller adına en önemli kazanımlardan birisi olacaktır.

Kamp ortamındaki sosyal ilişkilerin niteliğine bakıldığında Suriyeli sığınmacıların tamamı sadece aile ve akrabalarla değil kamp içerisinde herkesle ilgilendiklerini ve etkileşime girdiklerini ifade etmişlerdir. Kamp yaşamında ailelerin bir arada bulunma, sosyal ve duygusal destek verme noktasında etkileşimlerinin yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Kamplarda yaşayanların, olumsuzluklara rağmen ‘hayat devam ediyor’ algısına sahip oldukları ve bu noktada tüm kamp sakinlerinin aynı koşullar ve yetersizlikler içinde olması, onları sosyal ve kültürel bir dayanışmaya ittiğı görülmektedir. Bu kapsamda nişanlar, düğünler devam etmekte, kampın her yanından aile ve komşular arasında oturma ve ziyaretler gerçekleşmekte; çocuklar için oyun ve futbol maçlarında bir araya gelmek gibi rutinler yoğun bir şekilde sürmektedir. Bununla birlikte katılımcı görüşlerine göre kamp yaşamındaki alan sınırlılıkları ve barınakların yetersizliğı nedeniyle eskiye göre bu ilişkilerin zayıfladığı görülmüştür. Ayrıca kampa önce gelenlerin, sonradan gelenlerle ilgilendikleri ve destekler sağladıkları görülmüştür. Bu konuda özellikle akrabalar arası dayanışma ve desteğın daha fazla olduğu görülmüştür.

Araştırmada Suriyeli sığınmacıların kamp yaşamına ilişkin taleplerinden birisi de kampta daha fazla sosyal etkinlik ve programın düzenlenmesini konusundadır. Katılımcılar, mekânın dar olması, karışıklık ve sınırlılıklar dolayısıyla komşuluk, akrabalık ve diğer sosyal ilişkilerin azaldığını ifade etmişlerdir. Ayrıca genel kullanım alanlarına dayalı yüzeysel sosyal ilişkilerin ortaya çıktığını ifade etmişlerdir. Bu nedenle araştırma kapsamındaki katılımcılar kamp içi işleyişte sosyal etkileşimi güçlendirici faaliyetlerin yapılmasını talep etmişlerdir.

Araştırma sorularından birisi de kamplarda kalan Suriyelilerin evlilik, düğün gibi temel aile kurumuna yönelik sorulara verdikleri cevaplara ilişkindir. Bu konuda katılımcılar eskisi gibi geleneksel düğünlerin azaldığı, sosyo-ekonomik durumlarının bozulmasıyla ‘mehir’ konusunda sorunlar çıktığını ifade etmişlerdir. Ayrıca katılımcıların çoğunluğu kız çocuklarının erken evlendirilmesine rağmen kamplardaki aile yaşam alanlarının sınırlı olması, “Geçim sıkıntısı ve hayat şartları”, “Kızların evde kalma korkusu” ve “Kızlarını korumak ve ahlaki konuda dedikoduları engellemek” gibi nedenlerle ailelerin bu duruma zorlandığı yönünde görüşler ifade etmişlerdir. İltica eden nüfusun yoğunluğu hem ilçedeki dikkatleri gelenlerin üzerine çekmiş hem de mülteciler arasında yeni hayat kurma rekabetini artırmıştır. Suriyeli sığınmacılar genellikle kendi aralarında evlenmeyi tercih ederken İlçede yaşayan yerli halktan gelen taleplerin yoğunluğu iki taraf arasındaki evlilik münasebetlerinin de sayıca fazla olmasına neden olmuştur. Suriyeli sığınmacıların bir kısmı Türkiye’de evlilik kanunu (medeni kanun) bildiğini ifade etmişlerdir. Bu konuda katılımcıların bir kısmı Türkiye’deki medeni kanunu desteklerini ifade etmişlerdir. Bununla birlikte bazı katılımcılar bu kanunun Suriyelilere uygun olmadığını, Suriye’de 4 eş ile evliliğin kanunlar çerçevesinde yasal zeminde olduğunu ve 2. 3. eşlerin mağdur olmadığını ifade etmişlerdir. Araştırmada ayrıca sığınmacıların Türkiye’de evlenen Suriyeli kadın veya kızlarla ilgili görüşleri de alınmıştır. Bu konuda sığınmacılar tarafından en çok vurgulanan sorunlar olarak “boşanma oranlarının yüksekliği”, “resmi evliliklerin olmaması” ve “kuma ile ikinci eş olarak gerçekleşen evlilik vakalarıdır. Ayrıca bu konuda kısa süreli evlilikler ve evlenen kadınların haklarının ihlali sorun olarak ifade edilmiştir. Bu bulgular Norveç Mülteci Konseyi'nin-NRC (2018) mültecilerde ve kamplarda aile konulu araştırmasının bulgularıyla benzerlik göstermektedir. Bu rapora göre komşu ülkelerde yaşayan Suriyeli mülteciler arasında çok sayıda kayıt dışı, çok eşli ve küçük yaşta evlilikler, kadın haklarını ve binlerce çocuğun gelecekteki durumunu tehlikeye atmaktadır. Türkiye’de bazı mülteciler evliliklerini kayıt altına alamadılar çünkü Suriye’den farklı olarak, Türkiye’de bir erkeğin birden fazla kadınla evlenmesi

yasa dışıdır. Bu nedenle evliliği kayıt ettirememesi sebebi ne olursa olsun, bu durum çiftler ve çocukları için ciddi olumsuz sonuçlar doğmasına neden olmuştur. Aynı kurumun Lübnan, Ürdün ve Irak'taki Suriyeli mültecilere yönelik 2016 tarihli bir araştırması, Suriye'den kaçarken evraklarını kaybettikleri için ya da kayıtsız evlendikleri için yarısından fazlasının evlilikleriyle ilgili yasal belgelerinin olmadığını tespit etmiştir. Evliliğin resmi belgelerinin olmaması, eşin ölmesi durumunda mülkiyet sorunlarına yol açmakta ve kadınlar için yasal koruma sağlamamaktadır. Birçok ülkede, kayıtlı olmayan bir evliliğe sahip bir kadının kocasının, boşanmaya ya da terk etmeye karar vermesi durumunda, kadınlar hukuki olarak haklarını alamamaktadır. Yine Birleşmiş Milletler Mülteci Ajansı UNHCR'ın (2017) raporuna göre çoğu durumda evlilik cüzdanının olmaması, çiftlerin çocuklarının doğumlarını kaydettirmesini engellemektedir. Bu durumda onların aile olarak okula kayıt olma, yardımlardan yararlanma gibi hizmetlere erişimi de mümkün olmamaktadır. Bu rapora göre Ürdün'de doğan Suriyeli mülteci çocukların yüzde 30'unun doğum belgesi bulunmamaktadır. Ayrıca UNHCR' ye göre Lübnan'da beş yaşından küçük Suriyeli mülteci çocukların yüzde 80'inden fazlasının resmi aile belgesine dahil olmadığı tespit edilmiştir.

Bu tezin bir diğer bulgusuyla ilişkili olarak Suriyeli sığınmacılara “Gelecekte beklentileriniz nedir? Nasıl dua ediyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya katılımcıların yarısından fazlası vatanlarına dönmeyi ve orada huzur içinde yaşamayı arzu ettiklerini ifade etmişlerdir. Bununla birlikte az sayıda katılımcı zafere ulaşmayı, Suriye'nin eski haline dönmesini ve Esed rejiminin gitmesini arzu etmektedir. Suriyeli sığınmacıların savaş ve kampa yerleşmeyle birlikte “hayalleriniz değiştiğini katılımcı görüşlerine göre bu değişim olumsuz yönde ve geriye doğru gerçekleşmiştir. İçinde buldukları yaşam şekli, kamplarda ne kadar süreyle sınırlı kalacaklarının belirsizliği ile birlikte, mültecilerin ruh sağlığı üzerinde ciddi etkiler yaratmaktadır. Tüm bu olumsuzluklara rağmen hepsinin yaşam tutkusu var. Kendileri için, yaşadıklarından sıyrılmalarına yardımcı olacak hobilere sahip olma eğilimindedir. Ve güzel günler için dua etmekte.

“Kamptaki meslek sahibi insanlar yeterince değerlendiriyor mu?” sorusuna katılımcıların verdikleri cevaplara göre kampta bulunan bireylerin mesleklerini icra etmeleri konusunda fazla bir şey yapılmamaktadır. Kısmen öğretmen ve eğitim işiyle uğraşanların kamp okulunda görev yaptıkları ifade edilmiştir. Kampta yaşayan erkek ve kadınların bir kısmı gün içerisinde dışarıda çalışmaktadır. Özellikle ilçenin tarım ve inşaat alanında ihtiyaç

duyduğu eleman eksikliğini karşılamaktadır. Bu konuda araştırma katılımcılarının çoğunluğu tüm Suriyelilere iş verilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Bazı katılımcılar ise mültecilerin daha fazla desteklenmesi, yardımların artırılması gerektiğini söylemiştir. Bununla birlikte çok az sayıda katılımcı Suriyelilerin memleketlerine dönerek mesleklerini orada icra etmelerini önermiştir.

Araştırmanın ikinci boyutunda ise katılımcılara Dünya Sağlık Örgütü'nün Yaşam Kalitesi Ölçeği ve Yaşam Doyumu ölçeklerinin uygulanmasıyla ortaya konan bulgulara ilişkindir. Yaşam Kalitesi ölçeğinin alt boyutlarından ve toplamından elde ettiği puanlara göre Suriyeli sığınmacıların psikolojik, sosyal, çevresel ve toplam yaşam kalitesi algılarının düşük düzeyde olduğu görülmüştür. Diğer taraftan Yaşam Doyum Ölçeğinin uygulama sonuçlarına göre katılımcıların yaşam doyum algılarının oldukça düşük düzeyde olduğu görülmüştür.

Gkiouleka ve ark.(2016,54-60) göre Göç, zihinsel sağlığın ve özellikle de depresif bozuklukların sosyal belirleyiciliği olarak ortaya çıkmıştır; zira değişim, kayıp, algılanan ayrımcılık ve sosyal marjinalleşmenin stresli deneyimleri artmaktadır. Vaka çalışmaları mültecilerin temel olarak düşük sosyoekonomik durumlarından dolayı yerleşik halklara göre daha düşük yaşam kalitesi ve daha fazla depresif belirtiler gösterdiklerini bildirmiştir.

De Vries ve Van Heck. (1994) mülteciler arasında yaşam kalitesinin (YK) fiziksel, psikolojik ve sosyal yönlerini ve travma sonrası stres bozukluğunun (TSSB) onların yaşamlarında çok önemli bir sorun olarak karşımıza çıktığını ifade etmiştir. Mültecilerin Yaşam kalitesini etkileyen faktörler arasında yiyecek ve su yetersizliği, kalabalık, keder, saygınlık kaybı, suçluluk, umutsuzluk, güven eksikliği ve utanç gibi unsurların ön plana çıktığı gözlemlenmiştir. Araştırmacılara göre mültecilerin yaşam kalitesi ve doyumundaki yetersizlikle başa çıkmada profesyonel desteğe ihtiyaç vardır. Bu ise mülteciler için yapılan çalışmalar içerisinde en çok ihmal edilen konudur.

Akinyemi, Owoaje ve Popoola'ya göre (2012) Yaşam kalitesi ve mesleki statünün düşmesi, mültecilerin ruh sağlığına yönelik başlıca tehditlerdir. Sadece sağlık hizmetlerine değil, aynı zamanda mültecilerin ve mülteci olmayan nüfusun uzun vadeli zihinsel sağlıklarını destekleyecek refah, barınma, istihdam ve genel yaşam kalitesine de devam edilmesinin gerekliliğine işaret etmektedir.

Öneriler

* Suriyeli sığınmacıların Türkiye'deki geleceklerine yönelik uzun vadeli planlar oluşturulmalıdır. Alexandra Fielden (2008), hazırladığı raporda yerel uyumun kalıcı bir çözüm için üç ayağa sahip olması gerektiğinden bahsetmektedir. İlk olarak göçmenin varış ülkesinde yasal bir statüsünün olması gerekir ki, bazı haklardan yararlanabilsin. İkinci olarak, ekonomik bağlamda sürdürülebilir yaşam koşullarına sahip olmalıdır. Üçüncü ve son olarak sosyal ve kültürel bağlamda ev sahibi ülke toplumu tarafından kabul edilme ve kendisinin de uyum gösterme süreçleri önemlidir (Çakırer Özservet, 2015). Yerel uyum politikaları noktasında çalışmalar yapılmalı ki ilerleyen dönemlerde toplumsal sorunlarla karşılaşılmasın. Yerli halk ile sığınmacılar arasında oluşturulacak sağlıklı ilişki toplumu yabancı düşmanlığı diye bilinen potansiyel bir tehlikeden koruyacaktır.

* Oluşturulacak sosyal projeler farklılıklar üzerinden değil benzerlikler üzerinden planlanmalı ve bir arada yaşama kültürü geliştirilmelidir.

* Türkiye'de Suriyeli Göçmenler kalıcı bir sosyal durumdur. Çünkü ülkede savaşın ortaya çıkardığı yıkımın giderilmesi ve sosyal dengelerin yeniden yerine gelmesi hayli zaman alacak bir durum halini almıştır.

* Suriyeli sığınmacıların yaşadıkları kamplarda oluşturdukları sosyal, siyasi, güvenlik ve ekonomik olumsuz etkilerin nedenleri derinlemesine araştırılmalı ve bu olumsuz etkilerin giderilmesi ile ilgili çözüm sürecine Sığınmacıların temsilcileri de katılmalıdır.

* Kamplarda yaşayan Suriyeli sığınmacıların entegrasyonu için daha etkili ve kapsayıcı çalışmalar yapılmalıdır. Kendilerini ifade edebilecekleri sosyal ortamların/programların sayısı arttırılmalıdır.

* Mülteciler kampların yerleşim biçimine ve tasarımına katılmalı ve kamp yönetimi içinde, temsilcilerinin yönetime yardım etmeleri sağlanmalıdır.

* Mülteci nüfusunun yoğunluğu; ucuz işgücü oluşturması açısından değerlendirilerek üretim maliyetlerinin düşürülmesi noktasında fırsata dönüştürülmelidir.

* Önemli sayıda mülteci olarak temel insani yardım ilkelerini hayata geçiren ülkelerin, bu mültecilere eğitim ve işlere erişimlerini sağlayarak yaşamlarının yıllarca beklemeye

alınmasına engel olunmalı ve bunu sağlamaya yönelik uygulamalar konusunda uluslararası toplum harekete geçirilmelidir.

* Mültecilerin arasındaki yetişmiş, kalifiye elemanlar, insan kaynakları birimlerince değerlendirilerek ülke ekonomisine, sosyal, kültürel ve hatta bilimsel kalkınmasına katkı sunmaları sağlanmalı, beyin göçüne izin verilmemelidir.

* Mültecilerin ülke ekonomisine yüklediği maliyet ve sunduğu katkı iyi hesaplanmalı; gıda, giyim-kuşam, sağlık hizmetleri, kira vb. zorunlu tüketim harcamalarından oluşan potansiyel tüketim alışkanlıkları iyi değerlendirilmelidir.

* Mülteci kamplarındaki yaşam koşullarını iyileştirmek için kalıcı ve kapsamlı çözümlere acilen ihtiyaç vardır. Bu çözüm sürecine yerel kuruluşlar da dâhil edilerek daha çok paydaşın katılımı sağlanmalıdır.

* Ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşların etkili ve gerçekçi programlar geliştirebilmesi için konu ile ilgili araştırma yapan uzman kişileri ve akademisyenleri çalışmalara dâhil etmeleri olumlu sonuçlar doğuracaktır.

* Türkiye’de mülteci kamplarının en önemli sorunlarından birisi aşırı kalabalık olmalarıdır. Bu kapsamda nihai çözüm, mültecilerin kaldıkları kamplardan gönüllü olarak ülkelerine geri gönderilmesidir. Fırat Kalkanı ve Zeytin Dalı Harekatı’ndan sonra 162 binden fazla Suriyelinin, güvenliği sağlanan bölgelere dönüş yaptırılmış olması örnek teşkil etmektedir. Bu konuda mültecilere gerekli sosyal ve ekonomik destekler sağlanmalıdır.

* Yaşam kalitesi ve doyumu, mültecilerin ruh sağlığına yönelik başlıca önemli tehditlerdendir. Bu nedenle sadece kampın niceliksel unsurlarına değil, aynı zamanda mültecilerin uzun vadeli zihinsel ve ruhsal sağlıklarını destekleyecek refah, barınma, istihdam ve genel yaşam kalitesine de önem verilmesi gerekmektedir.

* Mevcut bulgular, genel nüfusa ve diğer mülteci kamplarına yapılan kıyaslamalar açısından, Türkiye’deki Suriyeli mülteciler arasında Yaşam kalitesi ve doyumuna yönelik bazı önemli göstergeler sağlamaktadır. Bu nedenle gelecekte yapılacak çalışmalar mültecilerde yaşam kalitesi ve doyumunun nasıl artırılacağına ilişkin eylem araştırmalarına odaklanabilir.

* Suriye'deki ihtilafın ve mülteci kamplarına hareketin yeniden ortaya çıkmasının sağlık ve psikolojik sorunların artmasına yol açması muhtemeldir, ancak daha düşük fiziksel ve psikolojik Yaşam kalitesi ve doyumunu bireylerin günlük yaşamlarının tüm boyutlarını etkileyen en önemli gösterge olabilir (Carlsson, Olsen & Mortensen, 2006 ; Fazel, Wheeler & Danesh, 2005) Bu nedenle bu konu daha fazla araştırma gerektirir. Bu kapsamda, politika yapıcılar veya araştırmacılar Suriyeli mülteciler arasında güncel fiziksel ve psikolojik Yaşam kalitesi ve doyumunu unsurlarını izlemeyi sağlayan proje ve araştırmalara öncelik verebilirler.

* Küresel bir gerçeklik olarak göç sahiden Batı ülkeleri için bir sorunsu bu perspektiften bakıldığında sorunun kaynağının yine Batı merkezli eşitsiz ve iktisadi bir ilişki olduğu görülmektedir. Geleneksel sömürgecilik yıkılmış olsa da yeni dönem modern sömürgecilik siyasi ve iktisadi tahakküm biçiminde devam etmektedir. Üstelik askeri veya politik Batı müdahalesi ile başta Ortadoğu olmak üzere çeşitli bölgelerde bitmeyen savaşlar ve iç çatışmalar yaşanmaktadır. Savaşın veya uluslararası piyasa şartlarının vurduğu yerel iktisadi işletmelerin çöküşü çevre ülkelerde istihdam ve yoksulluk sorununu kronikleştirmektedir. (Cizreli, B. 2015) Aslında ulusal ve uluslararası kuruluşların sorunlar ortaya çıkmadan ve insanları mülteci konumuna düşürmeden önce çözümler geliştirmeye çalışmaları, politika yapıcılar ve liderlerin bu konuda doğru yönlendirilmeleri daha etkili ve yerinde bir tutum olacaktır.

EKLER

Ek-1 Araştırma Veri Toplama Araçları

Ek-2 Dünya Sağlık Örgütü Yaşam Kalitesi Ölçeği

Ek-3 Yaşam Doyumu Ölçeği

Ek-1 Araştırma Veri Toplama Araçları (örnek görüşme formu)

العمر : ٤٠
الحالة الإجتماعية : متزوج
الجنس : أنثى

المهنة : معلمة
مكان الإقامة : الدمام : الرياض

1) Kampta kalanların sosyal statüs hakkında bilginiz var mı?
(1) هل عندكم معلومات عن الأحوال الاجتماعية للذين يعيشون في المخيم؟
نعم

2) Siz niçin kampta kalıyorsunuz ?
(2) لماذا تسكنون في المخيم؟
لم نجد مكاناً غيرها

3) kampta kendinizi güvende hissediyor musunuz ?
(3) هل تحس بالامان داخل المخيم؟
نعم

4) Burada en çok korktuğunuz şey nedir?
(4) ما هو اكثر شيء تخافون منه في المخيم؟
غياب النظام

5) Sizce kamp dışında olmak mı daha güvenli yoksa kamp içinde kalmak mı ?
(5) برايكم العيش خارج المخيم بامان اكثر ام داخل المخيم؟
داخل المخيم

6) Kamptaki duvarlar,kamera,kapı,güvenlik,giriş çıkış kontrol vb. kelimeler / olguların hissettirdiği duygu nedir?
(6) الكاميرات و السور الحديدي والحراس والمراقبة والتفتيش عند الدخول والخروج من الباب . هل تعني هذه الكلمات لك شيئاً؟
نظام

7) Kampta yaşıyor olmak hayata karşı düşüncelerinizi nasıl etkiledi? (inanç dünyanızda değişiklikler oldu mu ?)
(7) هل أثرت الحياة داخل المخيم على تفكيرك ؟ وهل هناك تغير في نمط حياتك؟
نعم

8) savaşın uzun süreceğini ilk ne zaman anladınız?
(8) متى ادركت أن الحرب ستستمر لمدة طويلة
نعم

9) Savaşın uzun süreceğini anladığınızda ilk ne düşündünüz?
(9) عندما ادركت أن الحرب ستطول .ماذا خططت للمستقبل؟
نعم

10) Kamp içerisindeyken dilinizi ve kültürünüzü korumak mı daha mümkün yoksa dışında mı?
(10) اين تحافظ على ثقافتك ولغتك، داخل المخيم ام خارجه ؟
نعم

11) Siz hangisini tercih edersiniz. Kmapta kalmayı mı dışarıda kalmayı mı?
(11) انتم ماذا تفضلون، العيش داخل المخيم ام خارجه ؟
داخل المخيم

12) Çocuklarınıza kültür aktarımı yapabiliyor musunuz? Nasıl?
(12) هل تستطيعون نقل ثقافتكم الى اطفالكم ؟وكيف؟(العادات . التقاليد . الاعراف . الدين)
نعم

13) Suriye'ye dair en çok neyi unutmamalarını istersiniz?
(13) نعلم داخلكم

١٣) ما هو الشيء الذي لا يجب ان ينساه السوريين؟ الرطب

14) Kampta kaldığınız için yerine getiremediğiniz bir ibadet veya bir gelenek var mı?

١٤) هل يوجد أماكن للعبادات والتقاليد داخل المخيم؟ وهل مسموح بممارستها؟

15) Gündelik yaşantınızda kendinizi yapmaya mecbur hissettiğiniz davranışlar var mı

نعم

١٥) في حياتك اليومية هل يوجد شيء تحس في نفسك انك تفعله مجبرا؟ التوب

16) Kamptayken kendinizi en çok hangi konuda sorumlu hissediyorsunuz?

المرور من المخيم

المرور في المخيم

١٦) عندما تكون في المخيم أي موضوع تظن نفسك مسؤول عليه العلم

17) Kamp içerisinde sadece akrabalarla mı oturup kalkıyorsunuz komşuluk ilişkileri nasıl oluşturulmuştur?

١٧) هل تتعامل في المخيم فقط مع الاقرباء وكيف معاملتك مع الجيران من حولك

18) Akrabalık veya komşuluk ilişkilerinde eskiye göre değişenler neler?

مع كل الناس

١٨) معاملتك مع الاقارب والجيران هل تغيرت بالنسبة للماضي؟

19) Eskiden alışkanlığınız olmayan, kamptayken alıştığınız davranışlar var mı? nerdir?

حالا

- Yapmaktan hoşlandığınız....

- Yapmaktan hoşlanmadığınız....

١٩) التعود على شيء من قبل ليس سهلا ماهي الاشياء التي تعودت عليها في المخيم؟ الحياة المشتركة

20) Kampta akraba veya komşularınız tarafından kamp yetkilileri baskı gördüğünüz bir konu var mı?

٢٠) هل تعرضت لضغط من طرف الاقرباء او الجيران بموضوع معين؟

21) Kamp içinde dışlandığınız bir konu var mı? varsa nedir?

لا

٢١) هل يوجد موضوع كرهك الناس لانك تفعله؟

22) Kampa önce gelenler sonradan gelenlerle ilgileniyor mu?

لا

٢٢) هل يهتم الأشخاص الذين اتوا من قبل بالذين اتوا من بعد؟

23) Kampta yapılmasını istediğiniz sosyal etkinlikler, eğitim/program var mı?

حالياً ما

٢٣) هل تريد في المخيم ان يكون هناك برامج تعليمية واجتماعية؟ نعم

24) Kız çocuklarının küçük yaşta evlendirilmesi hakkında ne düşünüyorsunuz. Eskiye göre evlilik yaş sınırı düştü mü?

٢٤) ما هو تفكيرك في سن الزواج المبكر وهل انخفض حدود سن الزواج المبكر؟

25) Türkiye'deki evlilik (medenî) konunu biliyor musunuz? (Kanunen tek eşle evlilik)

١٨) صدق من ادعى

نعم

٢٥) هل تعرف القانون المدني للزواج في تركيا؟ (لايجوز للرجل ان يتزوج سوى واحدة) نعم

26) Türkiye'den evlenen Suriyeli kadın veya kızlarla ilgili bildiğiniz yaşanan en kötü olay nedir?

٢٦) ماهي اسوأ حادثة تعرفها حصلت في زواج السوريين بالاتراك؟

27) Eskiden düğünleriniz nasıl olur du? Mehir miktarı değişti mi? ورائع بعد سهرين ثم راحا

٢٧) كيف كانت الاعراس قديما عندهم هل تغيرت قيمة المهر؟

28) Kampta değişikliğe uğrayan adetler nelerdir?

٢٨) ماهي العادات التي تغيرت في المخيم؟ حب لذات

29) Kızlar Suriye'de iken işsiz biriyle evlenmezdi. Kampta evleniyorlar bunu nasıl yorumluyorsunuz?

٢٩) البنات سابقا لايتزوجون من ليس له عمل ولان في المخيم يتزوجون ماتعليقك على هذا؟

30) Savaştan önce nasıl dua ediyordunuz?

لونه خمر عدد كبير من الشباب في الحرب

31) Şimdi dualarınızda neler istiyorsunuz?

٣٠) كيف كنتم تدعون قبل الحرب؟ اللهم امنا في اوطاننا

32) Hayalleriniz değişti mi?

٣١) الآن ماذا تريدون في أديتكم؟ اللهم خلصنا من النظام الكبرم

33) Suriye'de yediğiniz yemekleri burada yiyebilir misiniz?

٣٢) هل تغيرت خيالاتكم واحلامكم؟ كثيرا

34) Kamp dışında kalan Suriyeliler kamptakilere nasıl bakıyor? (Çalışmayanlar burada çok) نركنا

٣٣) الاكل الذي كنت تاكله في سوريا هل تستطيع اكله هنا؟

35) Kamptaki meslek sahibi insanlar yeterince değerlendiriliyor mu?

٣٤) السوريين خارج المخيم كيف تكون نظرتهم للسوريين داخل المخيم؟ قرار - كالا

36) Bu konuda bir öneriniz var mı?

٣٥) هل يستفيد اصحاب المهن من مهنتهم؟ نوعا ما

٣٦) هل لديك توصية في هذا الموضوع؟ العرب (!) سوريا

37) Sizin gözünüzde Avrapanın durumu nedir? Orada olmak istermiydiniz neden (istersen / istermezsin) Türkiye ile Avrupa kıyaslar mısın?

٣٧) بنظرك كيف ترى الحياة في الغرب؟ اذا كنت ترغب بالذهاب الى الغرب؟

الحياة في تركيا

مير
منظر
- ونش

قارن بين الحياة في الغرب

الحياة في
منظر
لاويين

Ek-2 Dünya Sağlık Örgütü Yaşam Kalitesi Ölçeği

WHOQOL-BREF Sayfa-2

15 F9.1	Bedensel hareketlilik (etrafta dolaşabilme, bir yere gidebilme) becerinizin nasıldır?	Çok kötü ☐	Biraz kötü ☐	Ne iyi, ne kötü ☐	Oldukça iyi ☐	Çok iyi ☐
16 F13.3	Uykunuzdan ne kadar hoşnutsunuz?	Hiç hoşnut değil ☐	Çok az hoşnut ☐	Ne hoşnut, ne de değil ☐	Epeyce hoşnut ☐	Çok hoşnut ☐
17 F10.3	Günlük uğraşlarınızı yürütebilme becerintizden ne kadar hoşnutsunuz?	☐	☐	☐	☐	☐
18 F12.4	İş görme kapasitenizden ne kadar hoşnutsunuz?	☐	☐	☐	☐	☐
19 F6.3	Kendinizden ne kadar hoşnutsunuz?	☐	☐	☐	☐	☐
20 F13.3	Aile dışı kişilerle ilişkilerinizden ne kadar hoşnutsunuz?	☐	☐	☐	☐	☐
21 F15.3	Cinsel yaşamınızdan ne kadar hoşnutsunuz?	☐	☐	☐	☐	☐
22 F14.4	Arkadaşlarınızın desteğinden ne kadar hoşnutsunuz?	☐	☐	☐	☐	☐
23 F17.3	Yaşadığınız evin koşullarından ne kadar hoşnutsunuz?	☐	☐	☐	☐	☐
24 F19.3	Sağlık hizmetlerine ulaşma koşullarından ne kadar hoşnutsunuz?	☐	☐	☐	☐	☐
25 F23.3	Ulaşım olanaklarından ne kadar hoşnutsunuz?	☐	☐	☐	☐	☐
26 F8.1	Ne sıklıkta hüznü, ümitsizlik, bunaltı, çökkünlük gibi duygulara kapılırsınız?	Hiçbir zaman ☐	Nadiren ☐	Ara sıra ☐	Çoğunlukla ☐	Her zaman ☐
27 F11.1	Yaşamınızda size yakın kişilerle (eş, iş arkadaşı, akraba) ilişkilerinizde baskı ve kontrolle ilgili zorluklarınız ne ölçüdedir?	Hiç ☐	Çok az ☐	Orta derecede ☐	Çokça ☐	Aşırı derecede ☐
Bu formun doldurulmasında size yardım eden oldu mu? ☐ Evet ☐ Hayır		Bu formun doldurulması ne kadar sürdü?				

THE WHOQOL Group Development of the World Health Organization WHOQOL-BREF Quality of Life Assessment (1998) Psychological Medicine, 28, 554-558

Skorlama Yönergesi

Alt Parametre	Oluşturan sorular	
Genel sağlık durumu	1 ve 2. Soruların toplamı	Bu şekilde elde edilen skorlar "ham" skordur. Yüzdellik sisteme değiştirmek için gerekli olan formül:
Fiziksel sağlık	3, 4, 10, 15, 16, 17, 18. Soruların toplamı	
Psikolojik	5, 6, 7, 11, 19, 26. Soruların toplamı	
Sosyal ilişkiler	20, 21, 22. Soruların toplamı	
Çevre	8, 9, 12, 13, 14, 23, 24, 25. Soruların toplamı	

$$\frac{(\text{Hastanın ham skoru}) - (o \text{ alt parametreye ait olabilecek en düşük skor})}{o \text{ alt parametrenin skor aralığı}} \times 100$$

Örnek: Fiziksel sağlık alt parametresini ele alalım; toplam 7 madde var. Hastanın skor toplamı 30 olsun
 $[(30-7) / (35-7)] \times 100 = (23/28) \times 100 = \%82,14$

Ek-3 Yaşam Doyumu Ölçeği

YAŞAM DOYUM ÖLÇEĞİ

Aşağıda 5 ifade vardır. Bu ifadelerin size uygunluk derecesini belirlemek amacı ile 1’den 7’ye kadar seçenekler sunulmuştur. Bu derecelendirilmiş seçeneklerden sizin için uygun olan derecelendirme numarasını ifadelerin karşısında yer alan çizginin üzerine yerleştiriniz.

Cevaplandırmalarda lütfen açık ve dürüst olunuz.

- 1= Hiç uygun değil
- 2= Uygun değil
- 3= Biraz uygun değil
- 4= Ne uygun, ne uygun değil
- 5= Biraz uygun
- 6= Uygun
- 7= Çok uygun

Teşekkürler

-1= Yaşamın bir çok yönüyle ideallerime yakın
-2= Yaşam koşullarım çok iyi.
-3= Yaşamımdan hoşnudum.
-4= Şu ana kadar istediğim şeyleri elde edebildim.
-5= Yeniden Dünyaya gelseydim yaşamımda hemen hemen hiçbir şeyi değiştirmezdim.

KAYNAKLAR

Abadan-Unat, Nermin. (2002). Bitmeyen Göç. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

AFAD. (2018, 10 Ekim). Barınma Merkezlerindeki Son Durum. T.C. İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. 15.11 2018 tarihinde https://www.afad.gov.tr/upload/Node/2374/files/15_10_2018_Suriye_GBM_Bilgi_Notu_1.pdf adresinden erişilmiştir.

Aker, T. (2006). Ruhsal Süreçler Açısından Zorunlu Göç ve Yerinden Edilme (Ed. Dilek Kurban ve diğ.). Zorunlu Göç ile Yüzleşmek: Türkiye’de Yerinden Edilme Sonrası Vatandaşlığın İnşası içinde (ss. 64-69). İstanbul: Tesev Yayınları.

Akinyemi OO1, Owoaje ET, Ige OK, Popoola OA. (2012). Comparative study of mental health and quality of life in long-term refugees and host populations in Oru-Ijebu, Southwest Nigeria. BMC Res Notes, 5,394-399

Akpınar, T. (2010). “Türkiye’ye Yönelik Kaçak İşgücü Göçü”, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi: 1-22.

Aksoy, Z. (2012). Uluslararası Göç ve Kültürlerarası Etkileşim. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt: 5, Sayı: 20, ss. 293-303.

Altınışik, Ç. ve Yıldırım, M. Ş. (2002). Mülteci Haklarının Korunması, Ankara Barosu Yayınları, Ankara.

Altuğ, Y. (1967). Devletler Hususi Hukuki Bakımından Mülteciler, İstanbul Üniversitesi Yayınları, No. 1292, İstanbul.

Arslan, H. (2017). Sığınmacı ve mültecilerin hak ve özgürlüklerinin güvenlik kapsamında değerlendirilmesi. Yüksek lisans tezi, Polis Akademisi, Ankara.

Alver, K. (2013), Siteril Hayatlar, Kentte Mekânsal Ayrışma ve Güvenlikli Siteler, Hece Yayınları, Ankara.

Ay, Y. (2014). Göçmen Kaçakçılığıyla Mücadelede İnsan Güvenliği Yaklaşımı: Türkiye Örneği. Doktora Tezi. Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Aybay, R. (2005). Yabancılar hukuku (Vol. 89). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Aydın, M. (2015). Özel Bir Göç Biçimi Olarak Hicret. Sosyoloji Divanı Yıl:3 Sayı:6 Göç Dosyası ss.103-114

BMMYK (1998). Sığınma ve Mülteci Konularındaki Uluslararası Belgeler ve Hukuki Metinler, Cenevre.

BMMYK (2001). BMMYK ve Avrupa Komisyonu: Uygulayıcılarından AB İltica Müktesebatına Yönelik Yorumlar, Viyana.

Brettel, C.B. & Hollifield, J.F. (2015). Introduction. Migration Theory: Talking across disciplines (Ed: C.B.Brettel& J.F.Hollifield). New York: Routledge, 3-11.

Büyükçalık, M. E. (2015). Mülteci Hukukunun Gelişimi ve Türkiye'de Mültecilerin Sosyal Hakları, İstanbul: xıı Levha,

Canan, E. ve Taşkıran, R. (2001). “Sığınma Hakkı ve Mültecilerin Durumu”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi:105-128.

Castles, S. ve Miller, M.J. (2008). Göçler çağı modern dünyada uluslararası göç hareketleri. (1. Baskı). (Çev: B. Uğur Bal ve İ. Akbulut). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Cizreli, B. (2015).Dünya Sistemleri Kuramı Bağlamında Batının Göç Haritası. Sosyoloji Divanı Yıl:3 Sayı:6 Göç Dosyası ss.31-39

Çakı, A. (2018). Geçmişten bugüne Türkiye'nin göç politikası ve Suriyeli göçmenler bağlamında göç yönetişimi. Yüksek Lisans Tezi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karaman.

Çakırer Özservet, Y. (2015). Modern Göçebeler Olarak Göçmenler, Mekan ve Şehre Uyum. Sosyoloji Divanı Yıl:3 Sayı:6 Göç Dosyası ss.41-54

Çelik, F. (2006). İç Göçlerin İtici ve Çekici Güçler Yaklaşımı İle Analizi. Erciyes Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Sayı: 27, ss. 151-155.

Çiçekli, B. (2009). Yabancılar Hukuku, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Doğan, A. E. (2002). Yeni Bir Uluslararası Göç Dalgasının Eşiğinde: Dünya Kentleri'ne Göç. (Ed. Ahmet Alpay Dikmen), Kentleşme, Göç ve Yoksulluk içinde (ss19-55). 7. Ulusal Sosyal Bilimler Kongresi. Ankara.

Doğan, G. (2018). Mültecilerin göç durumu ve STK'ların bu duruma etkisi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Dönmez Kara., C. Ö. (2015). Göç Bağlamında Uluslararası İşbirliği ve Türkiye'nin Politikaları. Doktora Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.

Erdemir, G. D. (2013). Türkiye'nin Avrupa Birliği Entegrasyon Sürecinde Yasa Dışı Göç ve Mülteci Sorunları, Yüksek Lisan Tezi, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.

Erdoğan, M. M. (2017). Elite Dialogue: Türkiye'deki Suriyeli Mülteci Akademisyen ve Üniversite Öğrencilerinin Durumu, Sorunları ve Beklentileri Araştırması. 15.11.2018 tarihinde <https://www.igamder.org/haberler/elite-dialogue-turkiyedeki-suriyeli-multeci->

akademisyen-ve-ogrencilerin-durumu-sorunlari-ve-beklentileri-arastirmasi-2017-basin-bulteni/ adresinden erişilmiştir.

Erdoğan, M., Şener, B., Sipahioğlu, E., Kavukçuer, Y. ve Başçeri, Y. (2017). “Kopuş”tan “Uyum”a Kent Mültecileri Suriyeli Mülteciler ve Belediyelerin Süreç Yönetimi: İstanbul Örneği. İstanbul: Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları.

Ergüven, N. ve Özturanlı, B. (2013). “Uluslararası Mülteci Hukuku ve Türkiye”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi: 1007-1061.

Ertan, K. A., & Ertan, B. (2017). Türkiye'nin Göç Politikası. İktisat ve Sosyal Bilimlerde Güncel Araştırmalar, 1(2), 7-39.

Esen, O., & Oğuş Binatlı, A. (2017). The Impact of Syrian Refugees on the Turkish Economy: Regional Labour Market Effects. Social Sciences, 6(4), 1-12.

Eş, M., ve Ateş, H. (2004). Kent Yönetimi, Kentleşme ve Göç: Sorunlar ve Çözüm Önerileri. Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, Sayı: 48, ss. 206-248.

Faist, T. (2000). The Volume and dynamics of international Migration and transnational social spaces. Oxford: Oxford University Press.

Faist, T., Fauser, M. and Reisaenauer, E. (2013). Transnational migration. Cambridge: Polity Press.

Birleşmiş Milletler Mülteci Ajansı UNHCR (2017). Global Trends: Forced Displacement in 2017. <https://www.unhcr.org/globaltrends2017/>, Erişim: 15.11.2018

Carlsson JM, Olsen DR, Mortensen EL.(2006). Mental health and health-related quality of life: a 10-year follow-up of tortured refugees. The Journal of Nervous and Mental Disease. 2006;194(10):725–731

De Vries, J. & Van Heck, G. L. (1994). Quality of life and refugees. International Journal of Mental Health, 23(3), 57-75.

Dağlı, A. & Baysal, N. (2016). Yaşam Doyumunu Ölçeğinin Türkçe 'ye Uyarlanması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 15(59), 1250-1262.

Eser SY, Fidaner H, Fidaner C, Elbi H. (1999). Measure of quality of life WHOQOL-100 and WHOQOL-Bref. 3P Dergisi;7(2),:5-13.

Fazel, Wheeler & Danesh (2005) Fazel M, Wheeler J, Danesh J. Prevalence of serious mental disorder in 7000 refugees resettled in western countries: a systematic review. *Lancet*. 365,1309–1314. doi: 10.1016/S0140-6736(05)61027-6.

Fontinelle, A. (2017). Standard Of Living Vs. Quality Of Life <https://www.investopedia.com/articles/financial-theory/08/standard-of-living-quality-of-life.asp#ixzz5XnoCghOH>

Gemalmaz, M. S. (2005). *Ulusalüstü İnsan Hakları Hukukunun Genel Teorisine Giriş*, İstanbul: Legal Yayıncılık.

Gkiouleka, A; Lydia Avrami, Anastasia Kostaki, Tim Huijts, Terje A Eikemo, Theoni Stathopoulou. (2016). Depressive symptoms among migrants and non-migrants in Europe: documenting and explaining inequalities in times of socio-economic instability, *European Journal of Public Health*, Volume 28(1), 54–60

Graham, S.E. (2016). *Standard Of Living Vs. Quality Of Life*. PhD Thesis, Wellington University.

Halpern, D. (2005). *Social Capital*. Cambridge: Polity Press.

IOM (Uluslararası Göç Örgütü). (2011). *Göç Terimleri Sözlüğü*.

İçduygu, A. (2004). *Türkiye’de Kaçak Göç*, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul.

İçduygu, A. (2009). AB-Türkiye ilişkileri ve uluslararası göç: Genel bir değerlendirme. *Yurt dışındaki Türkler: 50. yılında göç ve uyum*. (Ed: M.Erdoğan). (1. baskı). Ankara: Ortion Kitabevi, s. 203-213.

İçduygu, A. (2015). *Syrian Refugees İn Turkey The Long Road Ahead*. Migration Policy İnstitue Yayınları.

İçduygu, A., & Aksel, D. B. (2012). *Türkiye’ye Düzensiz Göç*. Ankara: IOM Uluslararası Göç Örgütü Türkiye Ofisi.

Karaaslan, F.(2015).Göç, Öykü ve Hafıza. *Sosyoloji Divanı Yıl:3 Sayı:6 Göç Dosyası* ss.115-127

Kasaba, R. (2012). *Bir Konar Göçer İmparatorluk: Osmanlıda Göçebeler, Göçmenler ve Sığınmacılar*, İstanbul: KitapYAYINEVİ, s. 125-127.

Kaya, R. (2018). *Türkiye’deki post-sovyet göçmenlerin kültürel uyum sürecinde medya kullanımının yansımaları*. Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

Kaygalak, S. (1999). Zaman ve Mekân Boyutuyla Göç ve Kentleşme: Demirtaş Mahallesi Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.

Kirişçi, K. (2014). Misafirliğin Ötesine Geçerken Türkiye'nin "Suriyeli Mülteciler" Sınavı. Brookings Enstitüsü: USAK

Kivisto, P. and Faist, T. (2010). Beyond a border. The causes and consequences of contemporary immigration. Sociology for a new century. Los Angeles, London, New Delhi, Singapore, Wasington DC: Pine Forge Press.

Koçak, Y., ve Terzi, E. (2012). Türkiye'de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri ve Çözüm Önerileri. Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt: 3, Sayı: 3. ss.163-185.

Koyuncu, A. (2011). Anadolu Kentlerine Göç: Konya Örneği. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi, 1(1), 130-145.

Kuçuradi, I. (2004). İnsan Haklarına Yönelik Tehditleri, Ankara: Hacettepe Üniversitesi İnsan Hakları ve Felsefesi Uygulama ve Araştırma Merkezi UNESCO İnsan Hakları İçin Felsefe Kürsüsü.

Kurt, H. (2006). Göç Eğilimleri ve Olası Etkileri. Yönetim Bilimleri Dergisi, Cilt: 4, Sayı: 1. ss.148-178.

Kuyumcu, R. A. M. İ., & Kösematoğlu, H. (2017). The impacts of the Syrian Refugees on Turkey's economy. Journal of Turkish Social Sciences Research, 2(1), 77-93.

Marshall, G. (2005). Sosyoloji sözlüğü. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

Massey, D. S. (1999). Why Does Immigration Occur? A Theoretical Synthesis. The Handbook of International Migration: The American Experience. (Ed: C. Hirschman, P. Kasinitz, J. DeWind), Russell Sage Foundation, New York.

Massey, D.S., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A., Taylor, J.E. (2008). Worlds in motion. Understanding international migration at the end of the millennium. New York: Oxford University Press.

Massey, D.S., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A. and Taylor, J.E. (1993). Theories of international migration: A review and appraisal. Population and Development Review, 19(3).

Morawska, E. (2011). A sociology of migration. (Re)making multifaceted America. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Norwegian Refugee Council-NRC. (2018). Unregistered Marriages Among Syrian Refugees Impacting Rights, Access to Services. <https://fanack.com/refugees/unregistered-marriages-among-syrian-refugees/>, Erişim: 11.11.2018

Nurdoğan, A. K., Dur, A. İ. B., & Öztürk, M. (2016). Türkiye'nin Mülteci Sorunu ve Suriye Krizinin Mülteci Sorununa Etkileri. İş ve Hayat Dergisi Ekonomi Hukuk ve Sosyal Politika, 2(4), 217-238.

Odman, M. T. (1995). Mülteci Hukuku, Ankara: SBF, İnsan Hakları Merkezi Yayınları.

ORSAM (Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi) (2015). Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri. http://tesev.org.tr/wp-content/uploads/2015/11/Suriyeli_Siginmacilarin_Turkiyeye_Etkileri.pdf adresinden 18.11.2018 tarihinde erişilmiştir.

Oytun, O., Pirinççi, F., Erkmen, S., Maden, T. E., Kılıç, S., Duman, B. ve Özdemirci, A. S. (2014). Suriye'ye komşu ülkelerde Suriyeli mültecilerin durumu: Bulgular, sonuçlar ve öneriler (No: 189). Ankara: ORSAM.

Özdemir, E. (2017). Suriyeli mülteciler krizinin Türkiye'ye etkileri. Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi, 1(3), 114-140.

Özdemir, M. (2008). Türkiye'de İç Göç Olgusu: Nedenleri ve Çorlu Örneği. Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi.

Özyakışır, D. (2013). Göç: Kuram ve Bölgesel Bir Uygulama. Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık.

Pazarcı, H. (2015). Uluslararası Hukuk, 14. Bası, Ankara: Turhan Kitabevi.

Sağiroğlu, A. Z. (2015). Türkiye'nin Değişen Göç Karakteri. Sosyoloji Divanı Yıl:3 Sayı:6 Göç Dosyası ss. 26

Sağlam, S. (2006). Türkiye'de İç Göç Olgusu ve Kentleşme. Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, Sayı:5, ss.31-45.

Sayın, Y., Usanamaz, A., ve Aslangiri, F. (2016). Uluslararası Göç Olgusu ve Yol Açtığı Etkiler: Suriye Göçü Örneği. KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, Cilt: 18, Sayı: 31. ss.1-13.

Şaşkın, O. (2017). Uluslararası Mülteci Hukuku ve Avrupa Birliği. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Taşçı, F. (2009). Bir Sosyal Politika Sorunu Olarak Göç. Kamu-İş Dergisi, Cilt: 10, Sayı: 4. ss. 177-204.

T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. (2017). Türkiye'deki Suriyelilerin Demografik Görünümü, Yaşam Koşulları ve Gelecek Beklentilerine Yönelik Saha Araştırması. https://www.afad.gov.tr/upload/Node/25337/xfiles/17a-Turkiye_deki_Suriyelilerin_Demografik_Gorunumu_Yasam_Kosullari_ve_Gelecek_Beklentilerine_Yonelik_Saha_Arastirmasi_2017.pdf

Tekeli, İ. (1998). Türkiye’de Cumhuriyet Döneminde Kentsel Gelişme ve Kent Planlaması (Ed. Yıldız Sey). Bilanço:98 75 Yılda Değişen Kent Ve Mimarlık içinde (ss.1-24). İstanbul: İş Bankası ve Tarih Vakfı Ortak Yayını.

The WHOQOL Group. (1998).The World Health Organization Quality of Life assessment (WHOQOL): Development and general psychometric properties. Soc Sci Med. 46: 1569–1585.

Toksöz, G. (2006). Uluslararası Emek Göçü. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları: İstanbul.

Tumen, S. (2016). The economic impact of Syrian Refugees on host countries: Quasi-Experimental evidence from Turkey. American Economic Review, 106(5), 456-60.

TVK, Türk Vatandaşlığı Kanunu, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5901.pdf> adresinden ulaşılmıştır. (Erişim tarihi 14.11.2018)

UNHRC, Küresel Eğilimler Raporu. <http://www.unhcr.org/tr/12402-kuresel-egilimler-raporu.html> adresinden alınmıştır. (Erişim Tarihi: 14.11.2018)

Yalçın, C. (2004). Göç Sosyolojisi. Ankara: Anı Yayıncılık.

Yardım, M. (2015). Göçmen Algısından Mülteci Fobyasına: Avrupa Tecrübesi. Sosyoloji Divanı Yıl:3 Sayı:6 Göç Dosyası ss. 129-147.

Wisdom, J. (2013). Mixed Methods: Integrating Quantitative and Qualitative Data Collection and Analysis While Studying Patient-Centered Medical Home Models. Erişim: 01.10.2018, <https://pcmh.ahrq.gov/page/mixed-methods-integrating-quantitative-and-qualitative-data-collection-and-analysis-while>.